

**Департамент освіти і науки Луганської обласної
державної адміністрації
Луганський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти**

**ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ:
УПРАВЛІНСЬКИЙ ДОСВІД ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Науково-методичний посібник

**Біла Церква
2025**

Друкується за рішенням ученої ради

Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

(протокол № 3 від 12.05.2025 р.)

Рекомендовано Департаментом освіти і науки

Луганської обласної державної адміністрації

Д 65 Подолання освітніх утрат: управлінський досвід закладів освіти Луганської області: наук.-метод. посібник / уклад. : О.М. Дуфнік, О.В. Касьянова, Г.О. Коняхіна, І.І. Цимбал; за заг. ред. О.В. Касьянової. Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2025. 166 с.

ISBN 978-617-8219-38-3

У посібнику представлено управлінський досвід роботи закладів загальної середньої освіти Луганської області в подоланні освітніх утрат, висвітлено реальні приклади успішних управлінських рішень, запропоновано ефективні моделі, стратегії, програми. Керівниками закладів освіти надано напрацювання педагогічних колективів щодо адаптації освітнього процесу до нових реалій та вирішення проблемних питань пов'язаних із надолуженням освітніх утрат.

Матеріали посібника можуть бути використані керівниками, учителями, фахівцями центрів професійного розвитку педагогічних працівників та всіма, хто зацікавлений у підвищенні ефективності управління в умовах освітніх викликів, напрацюванні адаптивних стратегій та управлінських практик.

УДК 37.014(477)(072):323.172

Д 65

Укладачі:

О. М. Дуфнік, методист кафедри педагогіки та психології Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

О. В. Касьянова, заступник директора з наукової роботи Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;

Г. О. Коняхіна, методист кафедри природничо-наукових дисциплін та методики їх викладання Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

І.І. Цимбал, директор Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензенти:

І. Я. Жорова, в.о. ректора, перший проректор Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, доктор педагогічних наук, професор;

С. В. Королюк, завідувач кафедри освітньої політики Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, кандидат педагогічних наук, доцент.

ISBN 978-617-8219-38-3

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Адміністративне управління з подолання освітніх утрат у ліцеї. Білолуцький ліцей Білолуцької селищної ради (Кузнєцова Ірина, Прядка Вікторія)	12
Від стратегії до результатів: погляд закладу на подолання освітніх утрат. Біловодський ліцей «Лідер» Біловодської селищної ради Луганської області (Єресковська Віра, Безкобильна Олена)	17
Долаємо освітні втрати разом. Северодонецька обласна санаторна школа (Легостаєва Олена, Козюберда Марина)	24
Ефективні управлінські рішення в подоланні освітніх утрат. Білокуракинський ліцей Білокуракинської селищної ради Луганської області (Вашура Олена, Малик Ірина, Поцелуєва Юлія)	31
Навчання без прогалин: як допомогти учням подолати освітні втрати. Гірський ліцей Гірської міської територіальної громади Северодонецького району Луганської області (Міньковська Ірина)	41
Наздогнати втрачене: досвід подолання освітніх утрат. Золотівський ліцей № 5 Гірської міської територіальної громади Северодонецького району Луганської області (Бабак Олена)	47
Освітні втрати: виклики сьогодення та шляхи їх подолання. Комунальна установа «Попаснянський ліцей № 20» Попаснянської міської територіальної громади Луганської області (Терпелюк Олена)	62
Освітні втрати, причини їх виникнення та шляхи подолання. Гімназія № 7 міста Северодонецька Луганської області (Андрєєва Галина)	68
Освітні втрати та їх подолання: стратегія руху до успіху. Лисичанський ліцей № 27 Северодонецького району Луганської області (Борзенкова Світлана)	74
Освітні втрати та шляхи їх подолання. Лисичанський ліцей № 8 Северодонецького району Луганської області (Никифоренко Галина)	85
Подолання освітніх утрат в умовах роботи закладу в дистанційному форматі. Комунальний заклад «Сватівський ліцей № 6» Сватівської міської ради Луганської області (Василевська Олена, Канівець Інна)	94
Практичні кроки закладу в подоланні освітніх утрат здобувачів. Лисичанська гімназія № 29 Северодонецького району Луганської області (Базоока Наталія)	100

Програма подолання освітніх утрат та розривів у дії.

Лисичанський ліцей № 5 Северодонецького району Луганської області (Колесник Людмила).....	105
--	-----

Разом до знань: командна відповідь на освітні виклики війни.

Лисичанський ліцей № 6 Северодонецького району Луганської області (Коняхін Ігор, Коняхіна Ганна).....	110
--	-----

Робота педагогічного колективу над подоланням освітніх утрат здобувачів.

Нижньодуванський ліцей Нижньодуванської селищної ради Сватівського району Луганської області (Вдовін Олександр).....	120
---	-----

Рятуючи знання та дитинство: управлінський досвід у подоланні освітніх утрат у часи війни.

Мирнодолинський ліцей Северодонецького району Луганської області (Садовська Оксана).....	126
---	-----

Стратегічні кроки в організації роботи ліцею в подоланні освітніх утрат.

Лисичанський ліцей № 28 «Гарант» Северодонецького району Луганської області (Дорофєєва Олеся).....	133
---	-----

Стратегія з подолання освітніх утрат здобувачів освіти.

Лисичанський ліцей № 7 Северодонецького району Луганської області (Шелехова Ірина)	139
---	-----

Управлінська модель подолання освітніх утрат.

Ліцей «Перспектива» Троїцької селищної ради (Меніна Галина)	144
---	-----

Управлінський досвід щодо подолання освітніх утрат.

Лисичанська гімназія № 3 Северодонецького району Луганської області (Скрябіна Наталія).....	151
--	-----

Управлінські рішення на рівні закладу в подоланні освітніх утрат.

Комунальна установа «Попаснянський ліцей № 24» Попаснянської міської територіальної громади Луганської області (Груздо Олена).....	155
---	-----

Утрати в освіті: усвідомлення, аналіз та досвід подолання.

Марківський ліцей «КРОК» Марківської селищної ради Луганської області (Капля Людмила).....	161
---	-----

ВСТУП

В умовах упровадження реформи «Нова українська школа» система загальної середньої освіти стикається із численними викликами, серед яких особливо гостро постає проблема освітніх утрат. Вона стала наслідком пандемії COVID-19, але здебільшого її загострення відбулось через окупацію агресором частини території України, тривалі військові дії, обмежений доступ до цифрових ресурсів, навчання в дистанційному форматі тощо. Окрім того, освітні втрати поглибились через нерівномірність доступу до якісної освіти: значна кількість здобувачів залишилась на тимчасово окупованих територіях, частина учнів / учениць виїхала за межі України, решта стала тимчасово переміщеними особами, що призвело до втрати можливості для повноцінного навчання, розвитку та соціалізації.

Проблема освітніх утрат набула особливої гостроти та потребує комплексного підходу до розв'язання на державному, регіональному та шкільному рівнях. Актуалізація питань формування цілісної державної політики щодо вимірювання освітніх утрат та освітніх розривів, а також механізмів їх подолання на рівні загальної середньої освіти здійснюється в межах засідання Комітету з питань освіти, науки та інновацій Верховної Ради України, діяльності освітнього омбудсмена України. Напрацьовані на основі міжнародного досвіду (ЮНЕСКО, UNICEF, World Bank) та моніторингових досліджень рекомендації та матеріали Міністерством освіти і науки України, Державною службою якості освіти в Україні, Національною академією педагогічних наук України, Українським центром оцінювання якості освіти в Україні, ДУ «Український інститут розвитку освіти», ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» та іншими установи, стали підґрунтям для вибудовування відповідних політик на місцях.

Для розроблення ефективних стратегій подолання освітніх утрат та забезпечення якісної освіти важливим є розуміння сутності цього питання. Термін «освітні втрати» означає втрату можливостей для інтелектуального, соціального, емоційного й психологічного розвитку учнівства. На думку науковців його структурними компонентами освітніх утрат є втрати в таких сферах розвитку особистості, як навчання (утрата знань, умінь, навичок та/або вповільнення чи переривання академічного поступу через перерву, погіршення умов навчання для учнів / учениць), виховання (утрата можливостей для соціокультурного розвитку здобувачів освіти), психологічний складник (зниження темпу розвитку особистості, ускладнення психолого-емоційного стану, тривожність, утрата мотивації до навчання тощо).

Подолання освітніх утрат є складним, довготривалим завданням, яке потребує виважених педагогічних та управлінських рішень. Управління цим процесом потребує від керівника неодноразових та короткострокових заходів, а системної та довгострокової роботи, зорієнтованої на конкретне освітнє середовище, потреби кожного здобувача та особливості роботи закладу освіти.

У світовій і вітчизняній практиці напрацьовано досвід щодо подолання освітніх утрат, на підставі якого виокремлюють кілька ефективних стратегій реагування, а саме: інтенсивне навчання (accelerated learning) – зосередження на ключових темах і навичках для швидкого відновлення знань; додаткові заняття або літні школи – цілеспрямоване навчання в позаурочний час; тьюторство та менторство – індивідуальний супровід учнів із навчальними труднощами; інклюзивний підхід – забезпечення рівних умов для всіх категорій учнів, зокрема тих, хто перебуває в складних життєвих обставинах. Водночас важливим є контекст їх використання закладами освіти. З огляду на різні умови функціонування закладів загальної середньої освіти, формат роботи та контингент здобувачів (ТОТ, ВПО, перебувають за кордоном) єдиний сценарій відсутній, а кожен заклад відповідно до автономії напрацьовує власний унікальний досвід у подоланні освітніх утрат.

Ефективне управління процесом подолання освітніх утрат на рівні закладу освіти має на меті: формування команди педагогічних працівників, які здатні вирішувати відповідні завдання; створення умов для професійного розвитку педагогічних працівників в опануванні підходів та інструментів подолання освітніх утрат; розроблення відповідного документа (стратегії, програми, плани дій тощо) щодо реагування з аналізом ситуації та оцінкою масштабів освітніх утрат, чіткими цілями, термінами й критеріями оцінювання результативності роботи; проведення моніторингових досліджень; забезпечення комунікації з учасниками освітнього процесу.

Подолання освітніх утрат потребує злагодженої роботи батьків, закладів освіти та громади. Партнерство забезпечує дітям умови для відновлення знань, допомагає зберігати впевненість у складний час, впливає на формування стійкої мотивації до навчання, адже в атмосфері довіри й співпраці освітній процес стає ефективнішим.

Роль керівника в роботі над подоланням освітніх утрат є надзвичайно важливою: він має не тільки координувати дії, а й бути рушієм змін у закладі, мати стратегічне бачення, виявляти гнучкість у процесі планування, бути прикладом відкритості до інновацій та забезпечити кожному учневі / учениці умови для якісної освіти, попри виклики сьогодення.

Під час розроблення власних сценаріїв та ухваленні управлінських рішень щодо подолання освітніх утрат управлінці керуються законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», наказами МОН України, які стосуються різних аспектів подолання освітніх утрат, та методичними рекомендаціями щодо здобуття освіти в умовах воєнного стану. Так, накази від 15.05.2023 № 563 та від 13.06.2024 № 836 визначають загальні принципи й підходи до подолання освітніх утрат, викликаних воєнним станом; наказ від 16.05.2024 № 701 затверджує рекомендації щодо використання модифікованих програм з української мови, української літератури, історії України, географії тощо.

Динаміку змін щодо якості освіти в умовах воєнного часу та можливість оперативного реагування відслідковує Державна служба якості освіти України та її територіальні відділення. За роки війни служба провела моніторингові дослідження, які стосувались різних питань організації освітнього процесу, зокрема моніторингове дослідження якості освіти в закладах загальної середньої освіти серед учнів / учениць 6-х та 8-х класів з української мови та математики. Отримані результати стали відправною точкою не тільки для відстеження змін у результатах навчання, подоланні прогалин та визначенні ключових напрямів для підтримки освітнього процесу, але й для включення показників за результатами тестування учнів як індикатора цілей сталого розвитку (ціль 4 «Якісна освіта») до 2030 року.

Комплекс заходів, організованих ДСЯО України, став майданчиком для обміну досвідом і напрацювання практичних рішень щодо подолання освітніх утрат у різних регіонах. Успішні ініціативи та позитивні кейси Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (створення професійних спільнот, електронних методичних матеріалів тощо) були репрезентовані на міжрегіональному онлайн-семінарі «Результати загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану», організованого Східним міжрегіональним управлінням Державної служби якості освіти (січень, 2025).

Напрацьовані різними інституціями документи, рекомендації відображають спільне бачення щодо вирішення проблеми подолання освітніх утрат, позитивно впливають на вибудовування освітнього процесу в закладах, дозволяють позбутися фрагментарності та розрізненості. Загальними підходами, окресленими в матеріалах, є:

1. Діагностика та визначення обсягів освітніх утрат (проведення вхідного моніторингу рівня знань, умінь, навичок, мотивації учнів; визначення

категорій учнів / учениць, які зазнали найбільших утрат; оцінка готовності педагогічного колективу до реалізації заходів).

2. Планування роботи закладу (упорядкування відповідного документа, наприклад, програми, та розподіл ролей між членами управлінської та педагогічної команди; визначення пріоритетних напрямів: додаткові навчальні заняття, психологічна підтримка, робота з батьками тощо).

3. Реалізація заходів у межах програми (внесення змін до освітніх програм та перерозподіл навчального часу; використання адаптованих освітніх програм, модулів прискороного навчання; ущільнення навчальних програм предметів / інтегрованих курсів та перерозподіл навчального матеріалу в календарних планах; розроблення індивідуальних програм; складання індивідуальних траєкторій подолання освітніх утрат; організація індивідуальних і групових консультацій для учнів / учениць; упровадження нових підходів до оцінювання (формувальне, поточне, підсумкове оцінювання, зворотний зв'язок тощо)).

4. Налагодження партнерства з батьками, місцевою владою, центрами професійного розвитку педагогічних працівників, інклюзивно-ресурсними центрами, громадськими організаціями (залучення додаткових ресурсів, проведення консультаційних зустрічей із батьками тощо).

5. Моніторинг і корекція (регулярний аналіз результатів та ефективності запроваджених заходів; проведення проміжних зрізів знань; оцінка соціально-психологічного стану здобувачів та педагогів, психологічного клімату в колективі; внесення корективів на основі отриманих даних і зворотного зв'язку).

Управлінськими інструментами в реалізації власних ініціатив щодо подолання освітніх утрат є: SWOT-аналіз освітнього середовища; інформаційна (автоматизована) система зовнішнього оцінювання і самооцінювання освітніх та управлінських процесів у закладах освіти «EvalEd»; цифрові платформи для моніторингу; педагогічний аудит (анкетування, інтерв'ювання, спостереження за уроками тощо).

Як показав досвід, у вимірюванні та подоланні освітніх утрат заклади освіти Луганщини активно використовують сучасні ресурси, як-от: «Всеукраїнська школа онлайн» – платформа для навчання учнів 1–11 класів, відстеження результатів навчання та методичної підтримки вчителів, яка містить матеріали, що пройшли експертизу та відповідають державним освітнім стандартам; застосунок для учнів початкової школи «Вивчаю не чекаю» від ГС «Освіторія» та МО «War Child Holland»; платформа «Спільнодонавчання» для підтримки дітей в умовах обмеження

та викликів, спільна ініціатива МОНУ, дитячого фонду ЮНІСЕФ в Україні, ГС «Освіторія» за підтримки Олени Зеленської; Екосистема з надолуження освітніх втрат для учнів 9–11 класів, які проживають на території України або перебувають за кордоном; національна освітня платформа «Всеосвіта»; онлайн-платформа «Нова школа», на якій зібрані мультимедійні навчальні матеріали; «Атмосферна Школа» – перший навчальний заклад в Україні, що долучився до Міжнародної асоціації дистанційної освіти – ICDE; «Тепер я знаю» – 5-тижневий курс з української мови та математики для учнів 4–11 класів, «Вчися вухами» (аудіоуроки для учнів 6–11 класів) від ГО «Смарт освіта» тощо.

Для створення власних доробків педагогічні працівники послуговуються виданнями, підготовленими науковцями Інституту педагогіки НАПН України, а саме: «Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів» та «Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України». Науковці запропонували ефективні інструменти вимірювань для визначення прогалин у навчанні, рекомендації щодо організації роботи з огляду на вимоги державних стандартів, методичні рішення та ресурси компенсації втрат із різних навчальних предметів.

Український інститут розвитку освіти запропонував вчителю видання «Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами», у якому представлена інформація про діагностичне оцінювання та інструменти на вебплатформі «Всеукраїнська школа онлайн», надані поради щодо використання діагностичного інструментарію для предметів мовно-літературної (іншомовна освіта), природничої, громадянської та історичної галузей.

Практика показала, що популярність серед освітян мають напрацювання різних стейкхолдерів, які сьогодні пропонують прогресивні рішення, а саме: навчальні курси про подолання освітніх утрат для управлінців та вчителів від ГС «Освіторія»; платформи для професійного розвитку вчителів (EdEra, Prometheus, «На Урок», ТОВ «Академія інноваційного розвитку освіти», ГО «ІППО» тощо); «Тьютеринговий CATN-UP у середній школі», у межах програми «Освітній суп» від ГО «Навчай для України»; комплексна програма технічної допомоги «Архітектура відновлення та реформ в Україні» (URA); програма з надолуження освітніх утрат «КЕЧ!» для учнів початкової школи від освітньої фундації Go Global та UNICEF Ukraine; База кейсових уроків (ТОВ «МАБЕРІКС ЕДЖЕНСІ»), мережа освітніх проєктів «MRIYDIY» тощо.

Серед освітніх пропозицій для педагогічних працівників своєчасною в цьому питанні є підтримка Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти: навчання за освітньою програмою з фокусом на різних аспектах освітніх утрат (діагностика, інструменти, карти знань, конструювання навчальної програми тощо); курс за проблемою; інтеграція проблематики освітніх утрат у різні педагогічні заходи (семінари, тренінги, майстер-класи тощо), ефективною є робота щорічної онлайн-платформи «Серпневі настанови».

Потужним є навчання в межах державної субвенції, яка надається на підвищення кваліфікації керівників і вчителів щодо впровадження Державного стандарту базової середньої освіти. Змістове наповнення освітньої програми охоплює загальні питання (вимірювання освітніх утрат, ресурси для вчителів, персоніфіковане навчання, інструменти мотивації до навчання, діяльнісні методики, збереження ментального здоров'я) та фахові (предметні рішення для запобігання втратам у навчанні, оцінювання, розроблення діагностичних інструментів тощо).

Підтримкою для наших педагогів є інформаційно-освітнє середовище, яке забезпечує портал інституту зі створеною рубрикою за кожною освітньою галуззю «Матеріали щодо подолання освітніх утрат» на вебсторінці методиста: <https://www.loippo.edu.ua/#>. Серед запропонованих матеріалів авторські доробки фахівців інституту, матеріали за результатами роботи творчих груп, упорядковані цифрові ресурси, систематизовані ресурси та матеріали різних установ, організацій, напрацювання колег із ЦПРПП, закладів освіти.

Застосування технологій синхронного відеозв'язку, які використовуються в консультативному центрі Луганського ОІППО, також дозволяє швидко реагувати на проблеми, спільно шукати рішення та підтримувати педагогічних працівників.

У межах онлайн-консультативного центру щомісяця проводяться заходи, зокрема з питань подолання та попередження освітніх утрат <https://www.loippo.edu.ua/component/sppagebuilder/?view=page&id=486>.

Ресурсом у професійному зростанні, опануванні інноваційних підходів у викладанні та практичному впровадженні цифрових рішень для подолання освітніх утрат є професійні спільноти, які модерують працівники інституту, учителі, об'єднані за фахом, освітніми галузями, наприклад: «Початкова освіта Луганщини: коло відкритих думок»; «InfoТорба цифрового вчителя» – професійна спільнота вчителів інформатики та педагогів, які захоплюються та діляться цифровими інструментами

тощо. Серед творчих груп дієвими є, наприклад, група вчителів біології та географії, які працюють над розробленням банку тренувальних вправ та детальних карт знань із предметів, група вчителів хімії, що напрацьовує стратегії та розробляє інструменти для подолання освітніх утрат (способи фронтального, групового та індивідуального усунення втрат, методи підсилення мотивації, цифрові інструменти, вправи на стабілізацію емоційного стану дітей та зняття психологічної напруги).

Для центрів професійного розвитку педагогічних працівників Луганської області підтримка вчительства в попередженні та подоланні освітніх утрат є пріоритетною, з огляду на це проведено різні педагогічні заходи, здійснюється постійний обмін дієвими методами й інструментами ефективного викладання навчальних предметів, навчальними ресурсами, онлайн-сервісами. Професійні спільноти педагогів розробили практичні рішення, наприклад, збірники маршрутних листів з української мови, української літератури, зарубіжної літератури для учнів 5 класу, інтерактивний зошит для відновлення знань із математики учнів 5-го класу (Лисичанська міська територіальна громада).

Відкритий діалог між представниками закладів, громад, органів держаної влади, громадських інституцій, міжнародних партнерів є важливим для дієвих напрацювань задля спільного бачення шляхів подолання освітніх утрат, професійної підтримки педагогічних працівників та зміцнення системи освіти в умовах воєнного стану.

Посібник упорядковано для узагальнення, систематизації та поширення кращих управлінських і педагогічних практик, спрямованих на подолання освітніх утрат у закладах загальної середньої освіти. Автори – керівники, заступники керівників закладів освіти Луганської області – діляться реальними кейсами та прикладами вдалих управлінських рішень щодо адаптації освітнього процесу в дистанційному форматі до нових реалій. Зміст проілюстрований посиланнями на цифрові платформи та авторські матеріали вчителів Луганщини, сторінки, блоги з к'юар-кодами. Автори дають рекомендації щодо розвитку освітньої системи в умовах кризових ситуацій.

Посібник може стати дієвим ресурсом для директорів, заступників директорів закладів освіти та всіх, хто зацікавлений у підвищенні ефективності управління в умовах освітніх викликів, напрацюванні адаптивних стратегій та управлінських рішень.

Ольга Касьянова

АДМІНІСТРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ З ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ У ЛІЦЕЇ

Білолуцький ліцей Білолуцької селищної ради

*Ірина Кузнєцова, директор,
Вікторія Прядка, заступник
директора з НВР*

Білолуцький ліцей працює з 1905 року: спочатку у вигляді земського училища, потім – чотирирічки, десятирічки, гімназії, ліцею. За цей період було багато труднощів у роботі, проте заклад освіти завжди працював чи то очно, чи то в дистанційному форматі, як-от під час пандемії COVID-19. Навіть із початком повномасштабного вторгнення ліцей не припинив існування, а перейшов на дистанційну форму навчання. Зважаючи на нестабільність електропостачання, постійні загрози обстрілу та повітряні тривоги, унаслідок чого відбуваються евакуації до бомбосховищ, де не завжди є змога навчатися, учні почали зазнавати освітніх утрат, тому перед адміністрацією школи та педагогічним колективом виникла необхідність розробити напрями роботи, щоб мінімізувати й подолати ці втрати.

Щорічно адміністрацією спільно з педагогічним колективом закладу розробляється план подолання освітніх утрат, який розглядається та затверджується на серпневій педагогічній нараді (див. таблиця).

Таблиця

План подолання освітніх утрат на 2024-2025 навчальний рік

№ з/п	Зміст роботи	Відповідальний	Дата
1.	Визначити пропозиції щодо плану роботи з подолання освітніх утрат	заступник директора з НВР	серпень 2024
2.	Підготувати навчальні матеріали для виявлення освітніх утрат (тести, завдання комбінованої форми, онлайн-завдання, різнорівневі завдання), упорядкувати додаткові інтернет-ресурси для самостійного повторення вивченого матеріалу	учителі початкових класів, учителі-предметники	серпень 2024

Продовження таблиці

3.	Розробити методичні кейси з предметів для кожного класу (до їх змісту мають увійти найголовніші теми, правила, формули тощо)	учителі-предметники	серпень 2024
4.	Проаналізувати календарно-тематичне планування з метою виокремлення уроків для повторення, коригування, уроків консультаційного характеру	учителі початкових класів, учителі-предметники	серпень 2024
5.	Провести діагностичні роботи / вхідні тестування, здійснити їх аналіз, повідомити учнів та батьків про результати проведеної роботи	учителі початкових класів, учителі-предметники	вересень 2024
6.	Відповідно до скоригованого календарно-тематичного планування, методичних кейсів з предмету та проаналізованих діагностичних робіт скласти план повторення, закріплення раніше вивчених тем (на уроках та під час індивідуальних консультацій учнів за запитом)	учителі початкових класів, учителі-предметники	вересень 2024
7.	Відповідно до плану повторення, закріплення раніше вивчених тем, повторювати навчальний матеріал на відведених для цього уроках та індивідуальних консультаціях	учителі початкових класів, учителі-предметники	I семестр
8.	Провести діагностичні роботи / вихідні тестування для перевірки подолання освітніх утрат	учителі початкових класів, учителі-предметники	грудень 2024
9.	Скласти аналітичну довідку щодо виконання планів учителями початкових класів та вчителями-предметниками в подоланні освітніх утрат на основі проведених вихідних тестувань	заступник директора з НВР	грудень 2024
10.	Обговорити результати роботи з подолання освітніх утрат на педагогічній нараді	директор, підпрацівники	січень 2025

Після оголошення та затвердження програми на Google-диску створюється тека, куди вчителі надсилають свої матеріали, пропозиції, результати тестувань тощо. У будь-який час адміністрація закладу має можливість зайти та переглянути інформацію, яка її цікавить. Учителі

самостійно добирають матеріали для тестування та наповнення своїх методичних кейсів: хтось складає власні (згодом їх публікує на освітніх платформах), хтось – користується платформами «На урок», «Всеосвіта», «ВШО», «Освіторія». Адміністрація закладу схвально ставиться до будь-якого способу.

Після першого року дистанційної роботи (2022/2023 н.р.), під час аналізу роботи було вирішено взяти курс *на індивідуальний підхід до кожної дитини*, який буде реалізовуватися декількома способами:

1. Учні пропонуються *ознайомлення з техніками та кейсами самонавчання*. Такий спосіб є зручним для здобувачів освіти, оскільки вони самі обирають час для навчання, тривалість занять, умови виконання завдань тощо, це запобігає перевтомленню учнів та не впливає на їхній режим дня, не потребує додаткових вкладень чи контролю з боку батьків. Єдиний недолік такого методу навчання – неможливість його повноцінно реалізувати з учнями початкової ланки, оскільки там упровадження кейсів самонавчання можливе лише під контролем батьків, тому вчителі-предметники пропонують такий підхід учням 7-11 класів.

2. Також достатньо розповсюдженою є *практика коротких індивідуальних онлайн-консультацій*, які відбуваються після уроку. Учитель може надати відповідь на питання чи прокоментувати відповідь учня/учениці після завершення уроку, коли уже всі діти від'їжджають, іноді, за згодою батьків учня, такі консультації відбуваються в позаурочний час.

Якщо учень не зрозумів якусь тему чи матеріал уроку, учитель пропонує йому переглянути онлайн-матеріал, відеоуроки. Щоб уникнути перенавантаження вчителя, педагог добирає відеоурок (найчастіше – на платформі «ВШО»), а учень опрацьовує, якщо матеріал знову не зрозумілий, призначається індивідуальна консультація для учня.

3. Учителі зауважують, що кращому засвоєнню знань та підвищенню мотивації навчання сприяють *використання ігрових та інтерактивних вправ*, у тому числі застосунків «Kahoot!», «LearningApps», «Canva», «Wordwall», «Pablet», «Gynzy», «ToonyTool».

4. Кожен освітянин знає, що *важливо періодично повторювати вже вивчений матеріал*, тому вчителі природничого циклу та гуманітарних дисциплін практикують виділення 3-5 хвилин на початку уроку для повторення, пригадування раніше вивченого, так звані «інформаційні хвилини» або «круглі столи», коли учні самостійно обговорюють вивчений раніше матеріал. Прикладом такого круглого столу може бути обговорення проблемного питання як вчителя, так і учня. Роль учителя під час

такого прийому пасивна, адже він – спостерігач, і втрутиться в розмову може як модератор, щоб скерувати її, якщо учні відхиляться від теми або почнуть давати неправильні відповіді.

Безумовно, є велика кількість підходів щодо подолання освітніх утрат, тому вчителі Білолуцького ліцею постійно проходять курси підвищення кваліфікації, відвідують вебінари, беруть участь у конференціях, аби підвищити свій рівень обізнаності з цього питання.

Після двох із половиною років роботи за принципом індивідуального підходу до дитини, батьки учнів зауважують, що такий підхід є більш ефективним, адже він допомагає враховувати особливості та потреби кожної дитини. Наповнюваність класів дозволяє працювати за таким принципом, покращувати якість знань учнів, долаючи прогалини вже існуючих освітніх утрат та запобігаючи появі нових.

Загалом девіз закладу в роботі з подоланням навчальних утрат: «Навчай весело та цікаво, щоб уникнути навчальних утрат».

Оскільки в Білолуцькому ліцеї навчаються діти, які проживають на тимчасово окупованих територіях; діти з проживанням у зоні активних бойових дій або близькій до неї; учні, які проживають за кордоном; учні, які проживають в Україні, ми розуміємо, що вони всі піддалися емоційному стресу (а хтось постійно піддається). Це і зміна місця проживання, відвідування двох закладів освіти, постійний ризик обстрілів, евакуації та відвідування бомбосховищ, вимкнення електроенергії, останнє, зокрема, стосується вчителів, тому відділом освіти було ухвалено рішення про закупівлю портативних EcoFlow для забезпечення роботи вчителів під час відключення електроенергії, що сприяє проведенню уроків відповідно до розкладу, а отже, запобігає утворенню нових освітніх утрат.

Саме тому педагогічними працівниками Білолуцького ліцею постійно здійснюється *психологічна підтримка та підтримка ментального здоров'я учнів*. За відсутності психолога цей напрям роботи покладено на класних керівників, адже саме вони знають контингент учнів, їхні сім'ї, хто де перебуває чи відвідує інші заклади освіти тощо.

Під час виховних годин, інструктажів із техніки безпеки, кіл спілкування, ранкових зустрічей тощо класні керівники відводять час для того, щоб допомогти дітям зрозуміти свій емоційний стан, прояснити, які емоції вони відчувають, пояснити, що стан роздратування, пригнічення, страху є зараз нормальним. Учителі знайомлять учнів із техніками самозаспокоєння, якщо є необхідність, сигналізують батькам про психоемоційний стан дитини. Водночас учителі намагаються сконцентруву-

вати учнів на позитиві, вчать радіти маленьким дрібничкам, наше гасло: «Краплинка позитивних емоцій має місце навіть у темряві війни».

У рамках психологічної допомоги учням педагогічні працівники розвивають їхню самооцінку, зокрема під час творчих процесів. Учителі пропонують учням розвивати та демонструвати свої здібності й таланти під час різного роду конкурсів, творчих проєктів. Учні, заглиблюючись у творчий процес, відволікаються від щоденної рутини, тривоги тощо, це позитивно відзначається на їхньому настрої, самооцінці, адже педагоги хвалять учнів за виконану роботу, наразі впроваджена практика розсилки електронних грамот та листів подяки для учнів.

Також класні керівники слідкують за збереженням соціальних зв'язків учнів, оскільки спілкування необхідне для дітей, та намагаються згуртувати, знайти спільні інтереси між дітьми й підтримати зв'язок із батьками. Педагоги інформують учнів та їхніх батьків про додаткові можливості щодо подолання освітніх утрат за межами школи.

Отже, можемо впевнено сказати, що неможливо обрати одну якусь стратегію та використовувати лише її для подолання освітніх утрат. Для цього необхідно комбінувати, поєднувати різні підходи та засоби подолання навчальних утрат, що й роблять педагоги нашого закладу освіти.

ВІД СТРАТЕГІЇ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ: ПОГЛЯД ЗАКЛАДУ НА ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ

**Біловодський ліцей «Лідер» Біловодської селищної ради
Луганської області**

*Віра Єресковська, директор,
Олена Безкобильна, учитель
початкових класів*

Події останніх років, а особливо окупація Луганської області агресором у лютому 2022 року призвели до значних порушень у стабільній роботі Біловодського ліцею «Лідер». Освітній процес було перервано й відновлено у вересні 2022 року в дистанційній формі, при цьому час для навчання учнів було втрачено. Нестабільність освітнього процесу, зміна здобувачами освіти місця проживання, зміни в контингенті учнів і педагогів, недостатня забезпеченість учасників освітнього процесу електронними пристроями, психологічна втома дітей, батьків та вчителів - це ті реалії, з якими розпочинали 2022-2023 навчальний рік.

На той час питання освітніх утрат не відчувалося настільки гостро, як сьогодні, коли результати навчання все очевидніше свідчать про потребу в системному надолуженні знань і підтримці учнів. Наразі надзвичайно актуальним є питання подолання освітніх утрат і створення умов для підтримки кожної дитини в її освітній траєкторії, особливо це стосується учнів початкової школи, коли закладаються основи навчання.

Організовуючи роботу щодо подолання освітніх утрат, ми керувалися рекомендаціями від провідних українських та міжнародних інституцій. Зокрема, до уваги були взяті матеріали та аналітичні звіти Світового банку («Освіта: наслідки війни в Україні»), освітнього омбудсмена України, центру CEDOS «Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи», Українського центру оцінювання якості освіти тощо.

Надолуження освітніх утрат є довгостроковим і складним процесом, це завдання об'єднало зусилля адміністрації, учителів, учнів, батьків, фахівців органу управління освітою місцевого самоврядування та державних установ, інституцій нашої громади.

Адміністрацією та педагогічним колективом Біловодського ліцею «Лідер» розроблено стратегію подолання освітніх утрат здобувачами освіти на 2023-2026 роки (<https://belgym.e-schools.info/library>). Розробці

стратегії передувала робота творчої групи педагогічних працівників, яка провела SWOT-аналіз наявної ситуації, окреслила основні проблеми та визначила напрямки роботи з подолання освітніх втрат у закладі (див. таблиця).

Таблиця

**Аналіз сильних та слабких сторін, а також загроз і можливостей;
факторів впливу та ресурсів для реалізації Стратегії
(SWOT-аналіз)**

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
1. Умотивованість учасників освітнього процесу щодо подолання освітніх утрат. 2. Професіоналізм педагогічного колективу. 3. Наявність досвіду роботи в умовах дистанційного навчання. 4. Активна підтримка з боку адміністрації закладу. 5. Співпраця з батьківською громадою. 6. Використання цифрових інструментів (Google Meet, Google Classroom, Всеукраїнська школа онлайн тощо)	1. Складний психологічний та емоційний стан учасників освітнього процесу. 2. Повітряні тривоги; вимкнення електроенергії, відсутність інтернету. 3. Ускладнена комунікація з учнями, які перебувають на ТОТ
Можливості (O)	Загрози (T)
1. Використання цифрових освітніх ресурсів для подолання освітніх утрат. 2. Участь у програмах підвищення кваліфікації, навчання, консультування щодо сучасних методик та інструментів дистанційного навчання. 3. Розвиток співпраці з відділом моніторингу, сертифікації та контролю у Луганській області Східного міжрегіонального управління Державної служби якості освіти, Луганським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, ЦПРПП Біловодської селищної ради	1. Невизначені терміни деокупації регіону. 2. Перебої в освітньому процесі через зовнішні чинники (тривоги, евакуації, вимкнення світла). 3. Поглиблення освітніх утрат серед учнів, які не мають належної підтримки вдома. 4. Високий ризик емоційного вигорання педагогів. 5. Організація освітнього процесу можлива лише дистанційно. 6. Зміна здобувачами освіти місця проживання.

У ході реалізації стратегії ми очікували отримати такі результати, серед них: зменшення рівня освітніх утрат серед учнів, підвищення мотивації до навчання, активізація участі батьків освітньому процесі, а також посилення професійної спроможності педагогів у роботі з учнями, які потребують додаткової підтримки.

Перший рік впровадження стратегії в нашому закладі був спрямований на системне виявлення потреб учнів та створення ефективних механізмів підтримки. Роботу було організовано в кілька послідовних етапів.

1 етап реалізації стратегії.

У перші місяці 2023-2024 навчального року ми зосередили увагу на вивченні реального стану засвоєння знань. Використовуючи вебплатформу дистанційного навчання «Всеукраїнська школа онлайн», тести та завдання, розроблені вчителями, провели діагностику навчальних досягнень, проаналізували результати перевірних робіт. Також провели опитування серед учнів, батьків та вчителів, що дозволило визначити групи учнів, які потребують додаткової підтримки. Після аналізу результатів діагностування учнів було оновлено календарно-тематичне планування відповідно до виявлених освітніх потреб. Також скориговано та адаптовано навчальні програми для окремих категорій учнів.

На засіданнях педагогічної ради ухвалено рішення організовувати індивідуальні заняття й консультації для учнів, які мають прогалини в знаннях, за індивідуальним графіком відповідно до запитів дітей та за погодженням із батьками.

Для компенсації освітніх утрат у межах варіативної частини навчального плану було передбачено: по-перше, збільшення навчального часу на такі обов'язкові предмети, як математика, українська мова і література, англійська мова та історія; по-друге, проведення індивідуальних занять і консультацій з учнями для усунення прогалин у знаннях.

Важливим напрямком нашої роботи стала активна співпраця з батьками. Ми ознайомили їх з можливостями платформи «Всеукраїнська школа онлайн» для самостійного виявлення освітніх утрат у дітей. Додатково, проводимо регулярні зустрічі з батьками у форматі мінітренінгів, наприклад: «Як допомогти дитині в навчанні», «Цифрові ресурси для домашньої підтримки» тощо. Такі заходи сприяють підвищенню освіченості батьків щодо сучасних підходів до навчання та формують у них упевненість у власній спроможності підтримувати дитину. Спільна діяльність педагогів і батьків створює умови для раннього виявлення труднощів у навчанні та своєчасного реагування на них. Завдяки цьому ми будемо

спільний освітній простір, де кожен учасник – і вчитель, і батьки – відчують відповідальність за розвиток дитини.

Адміністрація закладу орієнтує педагогів щодо планування самоосвіти на 2024 рік, спрямованого на глибше розуміння причин та наслідків освітніх утрат, опанування ефективних методик їх подолання й впровадження індивідуальних підходів у навчанні учнів.

II етап реалізації стратегії.

З початком другого року реалізації стратегії відбувся перехід від діагностики до системного усунення освітніх утрат. Проміжні моніторинги допомогли скоригувати дії та зробити роботу більш ефективною. Відстеження динаміки результатів дозволило бачити позитивні зрушення. Учні отримують підтримку через консультації, мінігрупи, тематичні заняття, мотиваційні зустрічі. Важливу роль відіграють сучасні освітні інструменти.

Освітні втрати, спричинені війною, нестабільністю, дистанційною формою навчання, стали викликом для всіх учасників освітнього процесу нашого закладу. Водночас саме ці умови стали поштовхом для пошуку нових ефективних рішень. Особливо заслуговує на увагу досвід роботи вчителів початкових класів. Педагогами створено онлайн освітнє середовище за допомогою сервісу «Google Classroom», що надало широкий спектр можливостей своєчасного розміщення інформації як для учнів, так і для батьків.

Підходи щодо подолання освітніх утрат у початковій школі:

1. Оцінювання потреб: педагоги визначають, яким навчальним предметам, темам, умінням приділити додаткову увагу. Щоб виміряти освітні втрати, перш за все, проводять із різних предметів зрізи знань та моніторинг. Для діагностування використовують різні інструменти:

- педагогічне спостереження;
- вербальний зворотний зв'язок від учнів;
- усне опитування;
- аналіз учнівських робіт (виконання завдань на різноманітних онлайн платформах, письмові роботи);
- самооцінювання і взаємооцінювання;
- оцінювання особистісного розвитку учнів батьками.

На початку кожного семестру вчителі проводять діагностичні роботи для всього класу (письмові чи на онлайн-платформах), щоб орієнтовно спланувати подальшу роботу з подолання освітніх утрат із усім класом.

2. Розробка індивідуальних планів. Якщо навчальні прогалини з окре-

мих тем (результатів навчання) виявлено в учнів всього класу або більшої частини здобувачів освіти, то здійснюється перерозподіл навчального часу на користь тих тем, без яких неможливий подальший успіх учнів (адаптивне планування).

3. Зміна формату уроків. У подолання освітніх утрат практикуються циклічні повторення. З цією метою на кожному уроці виділяється 10 хвилин на повторення раніше вивченого матеріалу або пропонуються завдання на повторення. Педагоги використовують інтерактивні методи та інструменти, що допомагають їм оптимізувати матеріал, а учням легше його засвоїти.

4. Проведення індивідуальних та групових консультацій з учнями для усунення прогалин із навчальних дисциплін. Робота розпочинається з діагностики прогалин у знаннях учнів, після – планування цілеспрямованої підтримки. Ефективність таких консультацій залежить від створення довірливої атмосфери, активного залучення учнів та регулярного моніторингу їхнього прогресу.

5. Розроблення завдань різних рівнів складності для окремих учнів. Учителями використовуються різнорівневі завдання, що має низку переваг у навчанні:

- підвищення мотивації (учні працюють над завданнями, які їм під силу, що зменшує стрес та страх невдачі);
- ефективне засвоєння матеріалу: кожен учень працює у своєму темпі та на своєму рівні розуміння (базовий рівень – для учнів, які мають труднощі з навчанням, середній рівень – для більшості учнів, підвищений рівень – для учнів, які готові до викликів);
- розвиток самостійності (учні вчать оцінювати свої можливості та працювати без постійного контролю);
- позитивна атмосфера в класі (зменшується конкуренція, оскільки кожен має індивідуальні цілі).

Такий підхід забезпечує підтримку й розвиток одночасно, без навантаження чи зниження мотивації (приклади завдань <https://belgym.e-schools.info/pages/metodichni-kejs-vchitelja>).

Використання цифрових ресурсів (інструментів, платформ та програм), які є дієвими та ефективними «помічниками» педагога в освітньо-

му процесі – один із шляхів побудови в освітньому просторі ефективної системи подолання навчальних, виховних, фізичних та психологічних утрат учнів. Завдяки цифровим ресурсам учні мають доступ до різноманітних матеріалів (відео, аудіо, інтерактивні завдання тощо), що робить процес здобуття знань більш ефективним.

Учителі початкових класів проаналізували свою роботу та обрали наступні цифрові технології для подолання освітніх утрат на уроках початкової школи:

- мобільний застосунок (безоплатний) для інтерактивного навчання учнів та учениць 1-4 класів «Вивчаю – не чекаю». Усі матеріали розроблені відповідно до чинних навчальних програм НУШ та за підходами автономного навчання. Застосунок дозволяє дітям навчатися самостійно без допомоги дорослих зважаючи на власний темп навчання;

- вебквести сайтів «Всеосвіта», «На Урок», що допомагає цікаво пояснити новий матеріал та узагальнити та перевірити знання учнів. Приклад власних розробок: вебквест *FIND THE LOST KEY* (англійська мова, 3 клас); вебквест «*Quick minds 2. Come to my party. Revision*» (англійська мова, 2 клас) – можна переглянути за QR-кодом;

- інтерактивні та візуалізовані завдання на освітніх платформах «Всеукраїнська школа-онлайн», «Ютуб», KM MEDIA Ed Profi (KM «Країна Мрій» тощо. Такі завдання допомагають коротко передати значні обсяги інформації та активізувати навчальну й пізнавальну діяльність, сконцентрувати увагу на навчальному матеріалі й на найголовніших моментах, активізувати емоційний компонент навчання, урізноманітнити освітній процес, орієнтуватися на інтереси дітей.

Для себе вчителі обрали 6 платформ для створення інтерактивних завдань та ігор: LearningApps, Wordwall, Quizlet, LiveWorksheets, Mentimeter та Kahoot. Педагоги обирають і задають учням одну із запропонованих ігор або ж створюють власні. Приклад ігор, розроблених учителями: вікторина «Усе про Гаррі Поттера» (позакласне читання, 4 клас), вікторина «Частини мови» (українська мова, 4 клас) – можна переглянути за QR-кодом.

Для організації роботи за принципом *flipped classroom* (перевернутий клас) та проведенні індивідуальних консультацій використовуються роз-

друківки із завданнями для самостійної роботи з платформ <http://www.educ.com.ua/> та <https://childdevelop.com.ua>. Діти опрацьовують новий матеріал удома, а під час консультації разом із вчителем розбирають практичні вправи.

У зв'язку з воєнними викликами робота в онлайн-форматі створює додаткові труднощі для організації освітнього процесу, адже не всі учні мають можливість регулярно приєднуватися до занять. Щоб забезпечити кожній дитині доступ до якісної освіти та зменшити освітні втрати, ми активно використовуємо застосунки Book Creator та Kazka.fun.

Інтерактивні книги, що поєднують текст, зображення, відео та аудіо, дозволяють учням у власному темпі відпрацьовувати пропущені теми та поглиблювати знання. Приклади робіт учителів: книга 1 «Ми українці», книга 2 «Медіавіконце: історія медіа» *(ознайомитись з розробками можна за QR-кодом)*.

Приклади робіт учителів: казка «Пригоди Марійки та Романа в Безпечній Школі» та казка «Пригоди Івана Сірка та Козацькі Чудеса» – можна знайти, відсканувавши QR-код.

Реалізація стратегії в закладі демонструє перші кроки успіху, а саме:

- 58% учнів покращили результати діагностичних робіт за рік;
- зросла активність учнів у класі (спостерігається за участю в онлайн-завданнях);
- зниження рівня тривожності серед учнів за даними психологічного моніторингу.

Отже, стратегія подолання освітніх утрат є невід'ємною складовою успішного освітнього процесу, вона вимагає використання ефективних методів навчання, адаптації навчального матеріалу, тісної співпраці всіх учасників освітнього процесу. Застосування інноваційних підходів, цифрових технологій та постійний пошук рішень дозволяють ефективно реагувати на освітні прогалини. Зрештою, успіх стратегії залежить від спільних зусиль, підтримки та віри в потенціал кожної дитини, що дає змогу забезпечити якісну освіту навіть у найскладніших обставинах.

ДОЛАЄМО ОСВІТНІ ВТРАТИ РАЗОМ

Сєвєродонецька обласна санаторна школа

*Олена Легостаєва, директор,
Марина Козюберда, заступник
директора з ВР*

Перед освітньою системою нашої держави постали важкі виклики: два роки пандемії COVID-19 та повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України. Виникли вимушені перерви в навчанні, окуповані території, знищені школи, неможливість здійснення навчання у форматі офлайн, технічні обмеження для навчання онлайн (відсутність електроенергії та інтернету), переміщення територією країни, виїзд за кордон. Усі ці чинники завдали перешкоду для доступу до якісної освіти, зниження темпу розвитку особистості, соціалізації дитини в колективі.

У березні 2022 року педагоги та вихованці школи вимушені були виїхати з України й евакуюватись за кордон до Республіки Австрія. Головним завданням, на той момент, було забезпечити дітей від жакликих наслідків війни. На новій землі дітей і педагогів зустріли зі світлом в очах і теплом у серцях. Кожна дитина отримала свою кімнату, і головне, що всі відчували себе нарешті в безпеці.

Перші дні в новому середовищі були важкими. І діти, і педагоги відчували стрес і неспокій через те, що знаходились далеко від дому і весь час думали про рідних та друзів, які залишились в Україні. Це були важкі переживання для педагогів, але відповідальність за вихованців допомогла відчувати, що всі тепер одна родина й потрібно піклуватись один про одного. Дітей розмістили в санаторії, приміщення якого треба було переобладнати, щоб створити необхідні умови для навчання та домашній затишок.

Першочергово відбувалося вирішення питань організації шкільного навчання. У приміщенні санаторію обладнано справжні класи, а школярів забезпечено всім необхідним, до того ж, кожна дитина отримала власний ноутбук із навушниками для якісного навчання. Наприкінці березня було відновлено освітній процес у дистанційному форматі за українськими програмами.

Перед адміністрацією та педагогічним колективом школи постали такі завдання:

- надання психологічної підтримки;
- адаптація до нових умов перебування;

- робота над подоланням освітніх утрат під час дистанційної форми навчання.

Психологічна підтримка відіграє важливу роль у процесі адаптації до нових умов. Переїзд до іншої країни супроводжується емоційним дискомфортом, стресом, зниженням мотивації та впевненості в собі. Ефективна психологічна підтримка допомагає дітям впоратися з цими переживаннями, відновити віру у власні сили та створити сприятливе, емоційне середовище для навчання. Тож допомога з психологічної підтримки була надана в перші дні перебування за кордоном. Кропітка робота була проведена місцевими психологами Федеральної землі Верхня Австрія, під час якої основні зусилля спеціалістів були направлені на підтримку психологічного стану дітей та адаптації до нових умов перебування. З цією метою було організовано ряд зустрічей і заходів, у яких діти брали активну участь. Це посприяло врівноваженню психічного й емоційного стану, позитивному мисленню та змогу відчувати себе захищеними.

Також психологічна підтримка є невід’ємною частиною успішного навчання та подолання освітніх утрат. Створення емоційного, безпечно-го та підтримуючого середовища, допомога у відновленні впевненості в собі й мотивації, а також надання індивідуальної допомоги сприяють покращенню навчальних результатів та емоційному благополуччю учнів. Під час проведення навчальних занять педагоги закладу орієнтуються на наступні психологічні аспекти:

1. Створення підтримуючого освітнього середовища: емпатія та розуміння; відсутність критики; створення позитивної атмосфери в класі.
2. Підвищення самооцінки та впевненості в собі: акцент на сильних сторонах; поступове ускладнення завдань; похвала й заохочення.
3. Зниження стресу та тривожності: навчання технік саморегуляції; розподіл навчального навантаження; забезпечення передбачуваності.
4. Розвиток мотивації та зацікавленості: пов’язування навчання з особистими інтересами; створення можливостей для вибору; пояснення практичної цінності знань.
5. Надання індивідуальної психологічної підтримки: індивідуальні бесіди.
6. Формування позитивного ставлення до навчання: акцент на процесі навчання, а не лише на результаті; використання ігрових та інтерактивних методів.

Забезпечення належної підтримки всіх учасників освітнього процесу – це благополуччя всієї шкільної спільноти. Емоційно здоровий і підтри-

маний колектив здатен створити сприятливе середовище для навчання та виховання учнів.

Навчання в дистанційному форматі – це серйозний виклик для педагогів, тож акцент було зроблено на розвитку інформаційно-цифрової компетентності й опануванні цифрових інструментів під час навчання в різних провайдерів освітніх послуг. Вони відіграють ключову роль у відновленні та покращенні рівня знань і навичок учнів. Широкий спектр цифрових інструментів допоміг підтримати, покращити та оптимізувати освітній процес. До того ж потребувало уваги й професійне самовдосконалення вчителів у сфері подолання освітніх утрат, що в подальшому позитивно вплинуло на вибудовування цього процесу в закладі.

Подолання освітніх утрат, на нашу думку, є комплексним, постійним та тривалим процесом, який полягає в майстерному поєднанні різних форм роботи за допомогою інтеграції цифрових технологій під час дистанційного навчання. Нашою спільною метою стало створення умов для якісного навчання та розвитку учнів, постійний зв'язок з учнями та підтримка кожного. Увага насамперед зосереджувалась на вимірюванні освітніх утрат у дітей та на визначенні певних прогалів.

Для надолуження прогалів з української мови та літератури застосовуються діагностичні тести. Перед уроком учні отримують завдання – повторити тему, на якій буде зосереджуватись увага (надається посилання на готовий контент: правила, відео тощо). Далі на кожному уроці виділяється 10 хвилин на виконання тематичних тестів. Після уроку отримують завдання виконати тести з повторюваної теми. Таким чином, учні повторюють матеріал у зручний для них час. За допомогою інтерактивних платформ «Wordwall», «LearningApps» учителями створюються цікаві та пізнавальні завдання, активно використовується групова робота, рольові ігри. У разі відсутності зв'язку використовуються матеріали ВШО та відеохостинг «YouTube». Корисні матеріали з підготовки до тестування розміщуються вчителем у шкільній групі.

Вирішуючи проблему подолання освітніх утрат, учнів систематично залучають до участі в онлайн-конкурсах та олімпіадах. Протягом 2024-2025 років діти беруть активну участь у масових інтелектуальних заходах: мовно-літературних конкурсах («Ольга Кобилянська: 160 років поза часом»), «Зимові свята в традиціях нашого народу», «Тасмичка генія Шевченка», «150 імен Лесі Українки»), олімпіаді (українська мова та література, «Зима 2024») тощо.

Для подолання втрат з біології, географії та хімії вчитель проводить

діагностику на визначення рівня знань, які потребують корекції, серед них: бесіди, аналіз контрольних робіт, спостереження за роботою на уроках тощо. Учителем створюється план роботи на кожен тиждень із визначеними цілями та завданнями щодо кожного учня.

Активне поєднання інноваційних методів навчання з традиційними сприяють розвитку знань, навичок та інтересів учнів. На уроці використовуються різні форми навчання, які стимулюють інтерес учнів, а саме: мінілекції, семінари, екскурсії, проєктна діяльність. Серед активних методів навчання, які допомагають засвоїти матеріал, – тестування, індивідуальні завдання, проєкти через онлайн-лабораторії. Забезпечують зворотній зв'язок з учнями онлайн-платформи: Google Classroom, Zoom, Moodle та відеоуроки на YouTube, які до того ж допомагають у роз'ясненні складних концептів.

У роботі над подоланням освітніх утрат на уроках з навчальних предметів «Історія України» та «Всесвітня історія» вчитель вибудовує свою роботу в такий спосіб:

1) діагностика знань – проведення тестування або бесід, щоб виявити прогалини, що дозволяє зосередитися саме на тих темах, які потребують уваги;

2) повторення інформації щодо ключових історичних періодів, узагальнення основних історичних етапів (стародавній світ, середньовіччя, новий час, новітній період);

3) використання візуальних матеріалів (карт, хронологічних таблиць, схем, документальних фільмів, що значно полегшують сприйняття інформації);

4) інтерактивне навчання – вікторини, історичні квести, рольові ігри, які допомагають краще засвоїти матеріал;

5) зв'язок історії з сучасністю, обговорення питань щодо впливу історичних подій на сьогодення, що сприяє глибшому розумінню та мотивації до навчання;

6) регулярне повторення і практика, постійне повернення до вивченого, короткі самостійні роботи, тести – усе це допомагає закріпити знання.

Подолання освітніх утрат на уроках історії потребує комплексного підходу, що включає активізацію пізнавальної діяльності учнів, використання інтерактивних методів навчання та диференційованого підходу. Для цікавої подачі інформації вчитель використовує навчальні відео та презентації, застосовує на уроках дидактичні завдання, а також завдання різних рівнів складності, індивідуальні та групові консультації. У поза-

урочний час пропонується виконання діагностичних тестів на платформі ВШО та перегляд відеоуроків із завданнями.

На уроках інформатики креативні підходи по надолуженню навчальних прогалин мають свої результати. Учителем застосовується індивідуальний план навчання, який допомагає визначити обсяг матеріалу та завдань для кожного учня на тиждень. Для доопрацювання тем з предмету, які потребують уваги, основний акцент ставиться на повторенні матеріалу з попередніх років навчання. Специфіка цього навчального предмету в тому, що 4 розділи вивчаються протягом 2-11 класів, але знання учнів в кожному році поглиблюються за рахунок вивчення нових можливостей програмного забезпечення. Тому на початку вивчення кожної теми перший урок приділяється повторенню матеріалу, тим самим актуалізуючи знання учнів та висвітлюючи всі освітні втрати, для того щоб скорегувати новий навчальний матеріал. Для актуалізації та закріплення знань, виконання практичних завдань та ігрового програмування вчителем використовуються онлайн-платформи «Code Combat», «Chekio», матеріали сайту освітнього проєкту «На урок», національна освітня платформа «Всеосвіта».

У своїй роботі вчитель іноземної мови при подоланні освітніх утрат пріоритетними визначає такі напрямки роботи:

- діагностичне тестування (визначення конкретних прогалини в знаннях та навичках кожного учня);
- повторення базового матеріалу (повернення до ключових граматичних тем і лексики попередніх років навчання);
- спеціальні вправи та завдання (використання вправ, спрямованих на відпрацювання конкретних проблемних зон);
- використання інтерактивних платформ для самостійного навчання та практики;
- парна взаємодія (створення можливостей для спілкування, обміну знаннями);
- створення позитивної навчальної атмосфери.

Отже, подолання освітніх утрат з іноземної мови вимагає цілеспрямованих зусиль, індивідуальної потреби учнів для ефективного надолуження пропущеного матеріалу.

При вивченні математики першим кроком учителя є діагностика знань учнів, тому на початку навчального року або після канікул проводиться тестування, щоб виявити, які теми викликають труднощі. На основі результатів тестування складається план подолання освітніх утрат на

урок, який включає повторення основних тем, які викликали труднощі. Активно використовуються інтерактивні методи, групові форми роботи, що дозволяє учням обговорювати матеріал між собою та краще засвоїти. Крім того, учителем пропонуються різноманітні навчальні ресурси (відеоуроки, інтерактивні вправи та онлайн-платформи). Використання платформ ВШО, «Всеосвіта», «На Урок» дозволяє ефективно організувати освітній процес та забезпечити систематичний контроль знань, що особливо важливо для подолання освітніх утрат. Робота на платформах робить процес навчання більш цікавим, різноманітним та доступним, оскільки учні можуть працювати над завданнями в класі та вдома, використовуючи свій темп засвоєння матеріалу.

Подолання освітніх утрат на уроках фізичної культури вимагає індивідуального та творчого підходу, а також розуміння особливостей фізичного розвитку та мотивації учнів. Основний акцент вчитель робить на вибір і розвиток базових рухових навичок та фізичних якостей. У своїй роботі вчитель активно використовує відеохостинг «YouTube», де розміщена величезна бібліотека відео з демонстрацією різноманітних фізичних вправ, тренувань та спортивних технік. А для перевірки теоретичних знань з правил спорту, основ анатомії та фізіології, здорового способу життя використовується Google Forms-інструмент для створення опитувань і тестів з різними типами запитань.

Зв'язок між Національним мультипредметним тестом та подоланням утрат є прямим і важливим, особливо в умовах останніх років, позначених пандемією та війною. Результати НМТ є одним із інструментів виявлення прогалин у знаннях з різних навчальних предметів. Педагоги заздалегідь розпочинають підготовку до НМТ, щоб мати достатньо часу для опрацювання всього необхідного матеріалу та ефективного надолуження можливих освітніх утрат. У своїй роботі використовують наступні форми роботи:

- робота на уроці (усні, короткотривалі повторення матеріалу з теми на різних етапах уроку, виконання тестових онлайн-завдань та завдань роздрукованих на бланках);

- позаурочна робота (консультації та додаткові заняття, організація індивідуальних консультацій і групових занять для роз'яснення складних тем, надання відповідей на питання учнів).

- самопідготовка (самостійне опрацювання навчального матеріалу дає змогу відчувати себе впевненим та мотивує прагнення для отримання вищих балів).

Важливим аспектом є також емоційна підтримка учнів, тому вчителі намагаються створити дружню атмосферу на уроці, заохочуючи учнів ставити запитання та ділитися своїми труднощами. Це допомагає знизити стрес і страх перед труднощами в опануванні навчального матеріалу. Таким чином, педагоги, використовуючи різноманітні методи та підходи, ефективно долають навчальні втрати, допомагають учням відновити впевненість у своїх знаннях та досягти успіху в навчанні.

Здійснюючи організацію освітнього процесу адміністрація школи спрямовує педагогічний колектив на постійне самовдосконалення, розвиток професійної компетентності, упровадження в практику роботи здоров'язбережувальних принципів і технологій, а також розуміння потреб і можливостей кожного учня, що дозволяє адаптувати освітній процес для досягнення успіху. Директор школи координує свої дії з колегами та ухвалює рішення на користь розвитку в умовах невизначеності і змін.

Подолання освітніх утрат є важливим і багатогранним завданням, яке потребує скоординованих дій усіх учасників освітнього процесу. Важливо бути гнучкими, адаптивними та постійно шукати найбільш ефективні підходи для підтримки кожної дитини.

ЕФЕКТИВНІ УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ В ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ УТРАТ

Білокуракинський ліцей Білокуракинської селищної ради
Луганської області

*Олена Ваиура, директор,
Ірина Малик, заступник з НВР,
Юлія Поцелуєва, заступник з НВР*

Довгострокові наслідки освітніх утрат під час війни – це виклик, що впливає на знання, психічний стан учнів, соціальну нерівність та економічний розвиток країни. Для подолання цих утрат ключову роль відіграють управлінські рішення, які, на наш погляд, мають бути засновані на гнучкості, інноваційних підходах і педагогіці партнерства, насамперед між адміністрацією та педагогічним колективом. Пріоритетом у роботі Білокуракинського ліцею завжди є забезпечення високої якості знань учнів за допомогою сучасних освітніх технологій, інноваційних методик навчання та індивідуального підходу до кожного учня.

Відповідно до Стратегії розвитку освіти в Луганській області на засіданні педагогічної ради до стратегічного плану розвитку ліцею на 2020-2025 рр. було внесені зміни, затверджено дорожню карту подолання освітніх утрат та визначено SMART-цілі, що сприяють мінімізації освітніх утрат і підвищенню мотивації учнів (*див. таблиця*).

Таблиця

SMART-цілі мінімізації освітніх утрат

	Психологічний напрям	Навчальний напрям	Виховний напрям
Конкретність	Упровадити систему групових тренінгів, занять та психологічних хвилин, спрямованих на розвиток навичок соціалізації, емоційного інтелекту, стресостійкості та самоорганізації	Створити дорожню карту подолання освітніх утрат й освітніх розривів	Розробити виховний план роботи ліцею з включенням групових заходів, спрямованих на національно-патріотичну, соціалізуючу та лідерську складові (загальношкільні синхронні онлайн-заходи: «Повертаємося до школи», «Дива

			Святого Миколая», свято Останнього дзвоника, урочисте вручення документів про освіту та інші; <i>виховні проєкти</i> : «Тисяча днів війни», «День Гідності», волонтерські проєкти; <i>менторські заходи</i> між учнями 4-5 класів та 9,11 класів, майстер-класи від членів шкільного парламенту)
Вимірювальність	Використати діагностичні методики вимірювання рівня шкільної тривожності, основних особистісних напрямків розвитку та особливостей соціалізації, рівня резильєнтності, опитування щодо формування безпечного освітнього середовища та рівня комфорту в ньому	Розробити діагностичні інструменти та механізми щодо вимірювання навчальних утрат	Використати платформи Nmap для моніторингу виховного процесу, організації зворотного зв'язку та відстеження активності класів і учнів
Досязність	Організувати роботу соціально-психологічної служби, інтегрувати психологічних вправ в освітній процес: упровадити елементи арттерапії, релакс-техніки, ігри на розвиток резильєнтності	Прагнути до скорочення прогалин у знаннях, організувати проведення додаткових занять упродовж найближчих трьох місяців, корегувати час у розкладі для їх проведення	Організувати систему відстеження активності та залученості у виховний процес класів і кожного окремого учня всередині класу. У разі відсутності або зниження активності здійснити коригування плану виховної роботи та організації заходів, які сприятимуть такому залученню. Залучити до планування заходів представників шкільного самоврядування

Актуальність	Сприяти покращенню емоційного благополуччя учнів, що позитивно впливає на здатність до навчання	Виявити прогалини в знаннях учнів із ключових предметів, що впливають на перехід до наступного рівня	Розвивати соціальну відповідальність, лідерство та навички командної роботи
Часові рамки	Початок реалізації програми – вересень. Проміжне оцінювання – грудень. Продовження реалізації програми – за потреби	Початок реалізації програми – вересень. Проміжне оцінювання – грудень. Продовження реалізації програми – за потреби	Вимірювання активності здобувачів освіти на рівні класу та закладу – жовтень, грудень, березень

Для реалізації вищезазначених цілей у Білокуракинському ліцеї організовано систему дій та заходів, спрямованих на комплексне подолання освітніх утрат за кожним із зазначених напрямів.

Напрямок 1. Психологічний

Мета: забезпечення психологічного благополуччя учнів та педагогів через організацію підтримки, моніторинг стану й інтеграцію психологічних практик в освітній процес.

Освітні втрати нерозривно пов'язані зі стресом, емоційним виснаженням та порушенням психологічного комфорту учнів. Адміністрація Білокуракинського ліцею спільно із соціально-психологічною службою організовує роботу в напрямі підтримки та особистісного розвитку учнів і вчителів.

Ця робота включає кілька складових:

1. Психологічна підтримка з метою подолання освітніх утрат:

- планування та структурування роботи соціально-психологічної служби;
- оцінка психологічного стану учнів;
- консультативна підтримка;
- розвиток комунікативних навичок;
- розвиток резильєнтості;
- розвиток емоційного інтелекту;
- підвищення самооцінки учнів;
- підтримка соціальних зв'язків.

2. Дії соціально-психологічної служби закладу:

- розробка плану роботи соціально-психологічної служби за напрямком подолання освітніх утрат;

- раннє втручання при виявленні порушень особистісного та соціального розвитку в учасників освітнього процесу за результатами діагностичних даних;

- упровадження окремої програми підтримки для дітей, які протягом навчального року виїхали з тимчасово окупованих територій або були неохочі до навчання в українській системі освіти протягом тривалого періоду;

- забезпечення інтеграції психологічних вправ в освітній процес (упровадження елементів арттерапії, релакс-технік, ігор на розвиток стресостійкості);

- створення доступної системи надання консультативних та превентивних послуг;

- формування безпечного освітнього середовища, яке сприяє гармонійному розвитку особистості учнів;

- розвиток комунікаційних навичок (див. рисунок 1).

3. Моніторинг результатів.

У якості моніторингу досягнутих результатів щодо реалізації програми психологічної підтримки як складової подолання освітніх утрат використовуємо теплову карту змін за окремим критерієм. Така карта яскраво демонструє як загальний по класу, так й особистий прогрес/регрес у зазначеному напрямку (з прикладом такої теплової карти можна ознайомитися, відсканувавши QR-код).

Рисунок 1

Напрямок 2. Навчальний

Мета: створити сприятливі умови для розвитку учнів, розробити індивідуальну траєкторію відновлення прогалин у втрачених або недостатньо засвоєних знаннях, уміннях, навичках учнів, сформувати необхідні компетентності та підвищити успішність шляхом індивідуалізації освітнього процесу.

Визначення навчальних утрат є основним завданням, без якого неможливо усунути прогалини в знаннях учнів з більшості предметів. Для цього необхідно провести ретельну діагностику рівня успішності учнів, щоб зрозуміти масштаби та складність проблеми, визначити недоопрацьовані теми і сфокусуватися на тих, які потребують найбільшої уваги. Лише після аналізу отриманих результатів можна розробляти конкретні кроки, обирати стратегії та методи для усунення цих прогалин (див. рисунок 2)

Подолання освітніх втрат

Рисунок 2

Першим кроком до подолання навчальних утрат є визначення прогалин у знаннях і вміннях учнів, з'ясування тем, над якими необхідно попрацювати з усім класом, і тем, яким потрібно приділити додаткову увагу під час занять з окремими учнями. Діагностичне оцінювання проводиться на другому та третьому занятті з метою визначення стартового рівня сформованості компетентностей учнів.

Для діагностування використовуємо різні інструменти: педагогічне спостереження, усне опитування, самооцінювання та взаємооцінювання, виконання завдань на різноманітних платформах – «Just Class», «Canva», «iLearn», «Всеукраїнська школа онлайн», тренажери на сайті «Osvita.ua». Педагоги створюють власні завдання в Google-формах, а також на спеціальних платформах, наприклад, «Classtime», «Moodle», «Edpuzzle», «Claroline», «Kahoot», «LearningApps», «Quizizz», «ATutor», онлайн-дошки Padlet, Gynzy, Padlet Sandbox, інтерактивні аркуші Liveworksheets, «На урок», «Всеосвіта» тощо.

Другий крок – спираючись на результати тестувань, розроблення персоналізованого плану надолуження з конкретними завданнями. Коригуємо календарно-тематичне планування: вибираємо теми, які можна перенести на самостійне опрацювання учнями; ущільняємо теми простіші для засвоєння, і, навпаки, визначаємо ті, що потребують детальнішого вивчення; визначаємо теми, що вивчаються вперше й без яких неможливе засвоєння подальшого матеріалу.

Третій крок – зміна формату навчального заняття так, щоб воно було інтерактивним, адаптивним і спрямованим на засвоєння та закріплення матеріалу. Пропонуємо таку структуру уроку:

- *актуалізація опорних знань* (використовуємо техніки швидкого повторення, роботу над типовими помилками, тестові завдання або QR-коди для самоперевірки);

- *робота над прогалинами* (диференціація, групова робота, пояснення);

- *інструкція* (чіткий коментар до уроку дає велику ймовірність його опрацювання з мінімальними освітніми втратами, адже відразу вказано, що потрібно зробити, на що звернути увагу, який має бути запис у зошиті, як працювати з матеріалом);

- *теоретичний матеріал* (кожен урок передбачає створення власної траєкторії навчання: підбір навчальних матеріалів, перегляд відеороку чи опрацювання цього ж матеріалу за підручником. У кожному випадку вказані посилання на матеріал. Деякі учні обирають два варіанти навіть після онлайн-уроку, так як якість інтернет-зв'язку буває різною. За умови, коли дитина має ґрунтовну теоретичну підготовку, що є важливим чинником у здобутті освіти й зменшенні втрат);

- *практична частина* (виконання інтерактивних вправ, використання ігрових методик, під час яких учень відразу бачить результати опрацювання та засвоєння матеріалу, програма видає результат і правильні відповіді; учні розуміють, над чим потрібно ще працювати та як відслідкувати свій особистий прогрес);

- *рефлексія* (запитання, самооцінка, похвала учня за досягнення, наголошення на прогресі, обговорення складних моментів і способів їх подолання).

Четвертий крок – створення гнучкого розкладу уроків, що дає можливість планувати додаткові консультації та заняття як для всього класу, так й окремих груп учнів, які потребують індивідуальної підтримки. Це дозволяє вчасно виявляти й усувати прогалини в знаннях. Одним із варіантів подолання освітніх утрат є створення розкладу компенсаторних занять на осінніх, зимових канікулах як для класу, так і для окремої групи учнів.

П'ятий крок – регулярне проведення моніторингу знань та оцінювання прогресу успішності учня (тестування, спостереження, зворотній зв'язок від учня), внесення змін до індивідуального плану надолуження знань залежно від успішності виконання завдань (див. *рисунок 3*).

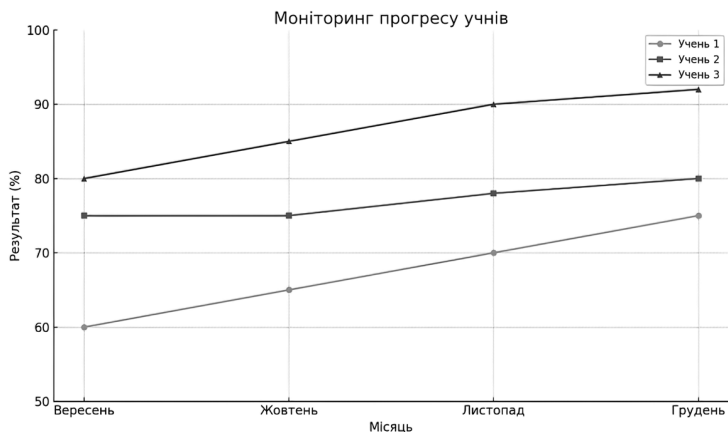

Рисунок 3

Графік демонструє моніторинг прогресу трьох учнів 2 класу з читання за кілька місяців. Він відображає динаміку змін засвоєння матеріалу у відсотках, допомагаючи наочно оцінити успіхи кожного учня.

Робота адміністрації з підколективом щодо подолання освітніх утрат спрямована на вдосконалення професійних навичок педагогів, підтримку їхньої діяльності та впровадження ефективних методик навчання.

Робота адміністрації з педагогічним колективом:

- методична підтримка (педагогічні ради, консиліуми);
- методичні об'єднання (сприяння співпраці між педагогами);

- обмін досвідом (ініціативи «корисна среда» та «методичний четвер»);
- «уроки на запрошення» (обмін досвідом, наступність у викладанні);
- підвищення кваліфікації;
- самоосвіта.

У контексті подолання освітніх утрат адміністрація Білокуракинського ліцею реалізує ефективну модель «Школа майбутнього першокласника», яка працює з листопада кожного навчального року і спрямована на підготовку дітей до вступу в школу, зокрема тих, хто через різні обставини не зміг отримати дошкільну освіту й відповідно має освітні втрати на рівні дошкільної освіти, що в подальшому може стати причиною затяжного адаптаційного періоду та складнощів у навчанні (див. рисунок 4).

**Алгоритм дій адміністрації Білокуракинського ліцею,
який забезпечує успішну організацію школи майбутнього
першокласника з метою подолання освітніх втрат**

Рисунок 4

Школа майбутнього першокласника здійснює свою роботу за ключовими напрямками:

1. «Я майбутній школяр» – формування позиції майбутнього першокласника.
2. «Весела нотка» – формування навичок соціалізації та командної роботи шляхом музикотерапії.
3. «Дослідники природи» – розширення знань про навколишній світ, формування навичок спостережливості.

4. «Цікава математика» – формування математичної компетенції, розвиток логічного мислення.

5. «Читайлик» – розвиток навичок сприйняття, розуміння текстів та окремих звуків.

6. «Дуже вправно я пишу» – розвиток дрібної моторики рук, графічних навичок, формування зв'язку око-рука.

7. «Чарівний язичок» – розширення словникового запасу учнів, формування артикуляційного апарату.

8. «Funny English» – підготовка до вивчення іноземної мови.

Результати та значення досвіду

Завдяки реалізації цієї програми майбутні першокласники не лише отримують базові знання, а й знайомляться з освітнім процесом, адаптуються до нових умов та розвивають важливі навички самоорганізації. Використання цифрових технологій та інтеграція батьків у навчальний процес забезпечують якісну підготовку дітей до школи. Позитивні відгуки батьків та високий рівень готовності учнів підтверджують ефективність такого підходу).

Напрямок 3. Виховний

Мета: забезпечення соціальної згуртованості учнів, зміцнення національно-патріотичного виховання, підтримка емоційного стану дітей через виховну роботу.

В умовах війни перед освітянами стоїть завдання не лише надолужити освітні втрати, а й забезпечити учням відчуття єдності, підтримку, формування національної ідентичності та стійкості духу. Адміністрація ліцею впроваджує комплекс заходів, спрямованих на зміцнення виховного процесу, особливо в дистанційному форматі.

Адміністрація Білокуракинського ліцею ініціює та координує:

1. Проведення загальношкільних заходів в онлайн-режимі наживо.
2. Соціально-емоційну підтримку дітей із ТОТ.
3. Волонтерські ініціативи.
4. Інтерактивні творчі заходи.
5. Спільні загальношкільні онлайн-заходи.
6. Упровадження виховних проєктів.

Реалізація вищезазначених виховних заходів на прикладі проєкту «Тисяча днів війни», спрямованого на подолання освітніх утрат через виховний аспект.

Мета проєкту: створення простору для емоційної підтримки учнів, формування їхньої стійкості, осмислення пережитого та віри в перемогу через виховні заходи та інтеграцію сучасних технологій.

Основні етапи реалізації

1. Проведення виховних годин у класах:

- обговорення емоційного стану учнів на початку війни та сьогодні;
- аналіз змін у власному світогляді та джерел натхнення;
- підтримка через діалог та рефлексію.

2. Створення загальношкільної «хмари слів»:

- «Я на початку війни», «Я сьогодні»;
- «Що дає мені сили вірити в перемогу»;
- візуалізація спільних думок учнів для розуміння загального емоційного стану спільноти

3. Генерація творчих текстів за допомогою ІІІ:

- казки для 1-6 класів та твори-роздуми для 7-11 класів створювалися із використанням слів із «хмар слів». Такий підхід дозволив учням побачити власні переживання в художньому контексті.

4. Загальношкільна зустріч у 1000-й день війни:

- створення атмосфери єдності та взаємної підтримки;
- осмислення пройденого шляху та віри в майбутнє.

5. Зачитування творів та казок у класах:

- обговорення змісту та відображення емоцій;
- пошук спільних рис у переживаннях учнів.

6. Створення дошки підтримки «Я поруч»:

- місце, де кожен міг залишити слова підтримки для друзів та вчителів;
- візуальний символ єдності та взаємної допомоги.

Результати та значущість проєкту

- Емоційна підтримка: учні відчували, що вони не самотні у своїх переживаннях.

- Рефлексія та осмислення подій: допомогло дітям висловити власні думки та почуття.

- Зміцнення віри в майбутнє: формування надії та оптимізму серед дітей і педагогів.

- Інтеграція сучасних технологій: використання ІІІ для генерації текстів зробило процес більш захопливим та інноваційним.

Цей досвід демонструє ефективність виховних проєктів у складних умовах. Залученість та активність класів відстежується за допомогою теплової карти до кожного окремого заходу та проєкту (з прикладом такої теплової карти можна ознайомитися за QR-кодом).

Скоординовані дії всіх учасників освітнього процесу, підкріплені реалістичними та обґрунтованими рекомендаціями, сприятимуть не лише вирішенню актуальних проблем, а й створенню міцного фундаменту для сталого розвитку освітньої системи в майбутньому.

НАВЧАННЯ БЕЗ ПРОГАЛИН: ЯК ДОПОМОГТИ УЧНЯМ ПОДОЛАТИ ОСВІТНІ ВТРАТИ

Гірський ліцей Гірської міської територіальної громади
Сєвєродонецького району Луганської області

*Ірина Міньковська, заступник
директора з НВР*

Освітня система Луганщини стала однією з тих, яка зазнала найсерйозніших випробувань через воєнні дії та тимчасову окупацію області, і тим самим зіштовхнулася з новим освітнім викликом – подоланням освітніх утрат, ключовими завданнями яких є забезпечення рівного доступу дітей до якісної освіти, підтримка академічної успішності учнів та їхня соціальна адаптація.

Одними із ключових викликів для закладів загальної середньої освіти стало забезпечення безперервного освітнього процесу, а також пошук управлінських рішень, що сприяли б зменшенню нерівностей у знаннях учнів, які здобувають освіту за різними формами (денна, змішана, дистанційна).

Попри всі труднощі, освітяни Луганщини намагаються зберегти освітній простір і забезпечити можливість навчання для дітей. Для подолання освітніх утрат адміністрацією та творчою групою закладу освіти була розроблена і впроваджена стратегія подолання освітніх утрат, яку було розглянуто на педагогічній раді та введено в дію наказом (*зі стратегією можна ознайомитися, відсканувавши QR-код*).

Стратегія подолання освітніх утрат Гірського ліцею має таку структуру:

1. Пояснювальна записка.
2. Цілі та завдання стратегії подолання освітніх утрат.
3. Основні напрями реалізації стратегії подолання освітніх утрат:
 - 3.1. Діагностика рівня знань учнів та учениць.
 - 3.2. Адаптація навчальних програм (за потреби).
 - 3.3. Шляхи та інструменти подолання освітніх утрат.
 - 3.4. Заходи з реалізації стратегії подолання освітніх утрат на 2024/2025 навчальний рік.
 - 3.5. Психологічна та соціальна підтримка усіх учасників освітнього процесу.

4. Моніторинг та оцінка ефективності стратегії.

Відповідно до стратегії протягом 2024/2025 навчального року закладом освіти реалізуються такі завдання:

1. Моніторинг і діагностика освітніх утрат.

Розроблено систему моніторингу навчальних досягнень учнів, яка включає:

- регулярне тестування з основних предметів. Для цього вчителі використовують такі ресурси, як-от: ВШО, освітній проєкт «На Урок» (для вчителів), ЗНО ОСВІТА, Optima.school, TEST.ua;

- аналіз результатів контрольних робіт та підсумкових оцінювань;

- проведення анкетувань учнів, батьків та вчителів для виявлення проблемних аспектів навчання (з анкетами можна ознайомитися, відсканувавши QR- код).

2. Індивідуалізація та диференціація під час дистанційного навчання.

Для їх реалізації в закладі впроваджуються наступні підходи:

- гнучкі навчальні маршрути – можливість коригувати вивчення тем відповідно до рівня знань, інтересів та потреб учнів;

- використання адаптивних освітніх платформ – застосування ресурсів, які дозволяють автоматично підлаштовувати складність завдань до рівня знань учня (наприклад, LearningApps, Moodle тощо);

- об'єднання учнів в групи за рівнем знань – проведення онлайн-занять у малих групах дозволяє приділити більше уваги кожному учню;

- персоналізовані консультації – організація додаткових онлайн-консультацій та індивідуальних занять для учнів, які потребують додаткової допомоги;

- диференційовані домашні завдання – підготовка завдань різного рівня складності для учнів з урахуванням їхніх можливостей;

- використання формувального оцінювання, яке спрямовано на моніторинг прогресу учнів та коригування навчання в режимі реального часу, що підвищує ефективність навчання, зменшує стрес і тривожність у дітей, розвиває самооцінку та відповідальність за навчання, стимулює активну взаємодію та співпрацю, дозволяє вчасно вносити корективи в освітній процес;

- розвиток самостійності учнів – упровадження проєктного нав-

чання та самостійних досліджень з підтримкою з боку викладачів.

3. Використання сучасних цифрових технологій.

Для зменшення освітніх утрат вчителі закладу активно впроваджують цифрові інструменти:

- *інтерактивні платформи* (інструменти Google, Moodle, mozaBook, Canva для освіти), що забезпечують зручний формат взаємодії між учителями та учнями, можливість гнучкого розподілу навчальних матеріалів й автоматизацію оцінювання;

- *інтерактивні дошки* (Padlet, Miro, Microsoft Whiteboard, Ziteboard тощо);

- *онлайн-курси та відеоуроки* використовуються для самостійного опрацювання матеріалу учнями, що дозволяє їм працювати у власному темпі та повторювати складні теми (ВШО; з історії України, української мови та літератури «Вчися вухами» від ГО «Смарт освіта»; «Лайфхаки з української мови. Підготовка до ЗНО» на платформі EdEra; онлайн-курс «Історія України в історіях» від EdEra; «Ізі ЗНО»; Englishpage; «Автостопом по біології» ; YouTube-канал учителя фізики Павла Віктора; YouTube-канал LearningUa);

- *гейміфікація навчального процесу* включає використання інтерактивних завдань, вікторин та ігор (Kahoot, Quizizz, Wordwall, LearningApps, Learning.ua, Matific Математичні ігри та робочі аркуші онлайн), що підвищує мотивацію учнів;

- *адаптивні тести та оцінювання* – використання онлайн-інструментів для перевірки знань учнів у режимі реального часу та персоналізованих завдань (Testportal, Classtime тощо);

- *хмарні технології* дозволяють учням та викладачам спільно працювати над проєктами та документами (Google Drive, Microsoft OneDrive);

- *онлайн-платформи авторів підручників* (онлайн-платформа «Друзі Полліанни» – для уроків зарубіжної літератури в 5 класі від авторського колективу під керівництвом О. Ніколенко);

- *онлайн-платформа «Емма»* для уроків зарубіжної літератури в 6 класі від авторського колективу під керівництвом О. Ніколенко; електронний навігатор для ІК «Мистецтво» – артнавігатор від Людмили Масол;

- *штучний інтелект у навчанні* – застосування розумних алгоритмів для аналізу прогресу учнів і надання персоналізованих рекомендацій щодо подальшого навчання.

Окрім того, учителі створюють ігри та методичні матеріали, які допомагають учням розвивати психічні процеси, стимулюють до самостійності, активності на уроці, креативності тощо, адже сьогодні до школи приходять нове покоління дітей, які живуть в інформаційному, динамічному, емоційно напруженому середовищі. На уроках мовно-літературної галузі вчителі активно використовують:

- *ейдетика* – це особливий різновид пам'яті, переважно на зорові враження, образи, що дозволяє втримувати та відтворювати надзвичайно живі образи раніше побачених предметів, об'єктів, що притаманно кожній людині, особливо в дитячому віці (3 *вікіпедії*). Ейдетична пам'ять відрізняється від механічного заучування тим, що інформація запам'ятовується не через повторення, а через створення асоціативних образів;

- *словникові диктанти в картинках або в ребусах*. Для генерації ребусів учителі використовують унікальну розробку україномовного генератора ребусів. На сайті можна генерувати ребуси або цілі речення для дітей і для дорослих. Таку вправу можна використовувати під час каліграфічної хвилинки (спочатку діти розгадують ребус, а потім пишуть слово-відгадку або складають зі словом-відгадкою речення);

- *використання нейровправ*, які активізують роботу мозку, покращують пам'ять, увагу, концентрацію, креативність і координацію. Вони базуються на дослідженнях нейропсихології та використовуються для стимуляції взаємодії між півкулями мозку, що сприяє кращому засвоєнню інформації;

- *вправи на розвиток уваги* («Знайди помилку» – підготуйте картинку або текст, у якому є одна або кілька помилок (наприклад, неправильний порядок предметів або орфографічні помилки), а учні повинні знайти ці помилки за певний час. «Шумні числа» – необхідно надати учням короткий список чисел, що складаються з двох або трьох цифр, далі прочитати їх кілька разів і попросити учнів повторити без помилок, кількість чисел поступово збільшується);

- *вправи на розвиток пам'яті* («Запам'ятай і повтори» – покажіть учням кілька предметів або карток на кілька секунд. Потім сховайте їх і попросіть учнів назвати всі предмети або деталі, які вони запам'ятали. «Історія з пам'яті» – прочитайте коротку історію або казку й попросіть учнів розповісти її своїми словами, акцентуючи увагу на деталях, потім поставте запитання, щоб з'ясувати, яку інформацію запам'ятали);

- *вправи на розвиток мислення* («Ланцюг запитань», «Логічні задачі», «Мозковий штурм»);

- *вправи на розвиток уяви* («Намалюй картину» –попросіть учнів уявити собі певний предмет або ситуацію і намалювати це у своїй уяві, описуючи кожен елемент. Наприклад: «Уявіть собі найкрасивіший сад, опишіть, що там росте, які дерева, квіти, як виглядає небо»; «Перевтілення» – попросіть учнів уявити себе різними персонажами (із різних епох, професій чи фантастичних світів) і розповісти, як вони сприймають світ через призму цієї ролі.

4. Взаємодія з батьками:

- регулярні зустрічі з батьками (онлайн), спілкування у Viber-групах;
- консультації щодо допомоги дітям у навчанні;
- створення інформаційних бюлетенів та організація батьківських зборів для підвищення обізнаності батьків у питаннях освіти .

5. Психологічна підтримка учнів та педагогів.

З метою подолання стресу та адаптації всіх учасників освітнього процесу в ліцеї працює соціально-психологічна служба. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу під час дистанційного навчання є надзвичайно важливою, оскільки відсутність фізичної присутності в класі може призвести до емоційних труднощів, стресу та ізоляції.

Учні можуть звертатися до психолога школи за допомогою в разі стресу, тривожності чи труднощів з адаптацією до нових умов навчання; психолог проводить індивідуальні консультації в онлайн-форматі, онлайн-тренінги з розвитку стійкості до стресу, управління емоціями та організації часу; психолог організовує регулярне заповнення онлайн-анкет для виявлення рівня стресу або тривоги учнів. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та надавати необхідну підтримку.

Учителі також можуть звертатися до психолога, щоб обговорити складнощі в роботі, складнощі у взаємодії з учнями, адаптації до нових методів викладання; психолог організовує тренінги з управління стресом, подолання професійного вигорання, підтримки емоційного здоров'я та організації роботи в онлайн-середовищі.

Для батьків психолог проводить онлайн-консультації, де надаються поради з організації навчального процесу вдома, управління емоціями дітей під час навчання, а також підтримки їхньої мотивації; у тематику батьківських зборів обов'язково включені такі теми, як-от: «Як допомогти дитині адаптуватися до дистанційного навчання», «Психологічні аспекти онлайн-освіти»; «Як боротися зі стресом під час дистанційного

навчання», а також батьки отримують корисні поради для забезпечення емоційного благополуччя дітей на сторінці психолога, яка розміщена на офіційному сайті ліцею та сторінці Facebook (*ознайомитися з деякими матеріалами можна, відсканувавши QR-код*).

Таким чином, завдяки системному підходу до подолання освітніх утрат заклад досягнув таких проміжних результатів:

- у I семестрі 2024/2025 н. р. рівень успішності учнів покращився на 10% порівняно з 2023/2024 н. р. та зменшилася кількість учнів із середнім рівнем навчальних досягнень (за аналізом звіту заступника директора з НВР про проміжний моніторинг реалізації Стратегії подолання освітніх утрат закладу освіти);
- на 6% підвищилася мотивація до навчання через використання інтерактивних методів (за результатами діагностування рівня мотивації учнів 2-5 класів відповідно до плану реалізації програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня «Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи», який здійснюється закладом освіти упродовж 2021-2025 років).

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що комплексний підхід до подолання освітніх утрат сприяє не лише підвищенню рівня знань учнів, а й створенню сприятливого освітнього середовища. Упровадження інноваційних методів, підтримка учасників освітнього процесу та активна співпраця між усіма зацікавленими сторонами дозволяє ефективно вирішувати проблеми освіти й забезпечувати її якість у складних умовах.

НАЗДОГНАТИ ВТРАЧЕНЕ: ДОСВІД ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ

**Золотівський ліцей № 5 Гірської міської територіальної громади
Сєвєродонецького району Луганської області**

Олена БАБАК, директор

Освітні втрати – це прогалини в знаннях і навичках, які виникають в учнівства під час освітнього процесу, що здійснюється в умовах воєнного стану. Усі складнощі пов'язані з війною: утрата домівки, переміщення, утрата зв'язку з родиною, друзями, колегами, повітряні тривоги, відсутність доступу до інтернету, вимкнення електроенергії, відсутність підручників та багато іншого – довелося переживати нашим учням, учителям, батькам.

Що сьогодні ми маємо зробити, для того, щоб мінімізувати освітні втрати та надолужити втрачене? Це питання в полі зору кожного закладу й уніфікованої програми немає, бо кожен педагогічний колектив має свої особливості, тож, ураховуючи контингент здобувачів у співпраці з батьківською громадськістю, ми напрацьовуємо власні шляхи для вирішення вищезазначених завдань.

Перші ознаки існування освітніх утрат педагогічний колектив Золотівського ліцею № 5 Гірської міської територіальної громади Сєвєродонецького району Луганської області відчув ще в далекому 2014/2015 навчальному році. Їх поява була обумовлена тим, що м. Золоте розташоване на лінії розмежування між підконтрольними Україні населеними пунктами та тимчасово окупованими територіями в Луганській області. Часті обстріли змушували переривати освітній процес, застосовувати формат змішаного навчання. У 2019 році до цих причин додалася епідемія COVID-19. Але велике занепокоєння в педагогів ліцею викликали освітні втрати, пов'язані із зупинкою освітнього процесу в лютому 2022 року та переходом ліцею на дистанційне навчання.

Планування роботи педагогічного колективу щодо посталих проблем здійснюється через упорядкування плану роботи ліцею, до якого щорічно додається відповідний розділ «Робота педагогічного колективу з подолання освітніх утрат», який може доповнюватися та корегуватися (*див. таблиця 1*).

Таблиця 1

Робота педколективу з подолання освітніх утрат
(розділ річного плану роботи ліцею на 2024-2025 н.р.)

[illegible]

3	Педагогічна рада. Про підсумки роботи з подолання освітніх утрат за I семестр 2024-2025 н.р. (доповідь заступника директора з НВР за результатами проведених внутрішніх моніторингових досліджень)	січень, 2025 року	директор
4.	Робочі наради. Серед інших питань: 1. Про підсумки проведення діагностичних робіт на початку навчального року. 2. Про роботу методичних об'єднань зі складання методичних рекомендацій із надолуження освітніх утрат. 3. Про проведення підсумкових діагностичних робіт за I семестр 2024-2025 н.р. Результати роботи з подолання освітніх утрат. 4. Про проведення компенсаторних занять на весняних канікулах. 5. Про проведення навчального повторення у квітні-травні. 6. Про проведення порівняльного аналізу навчальних досягнень учнів. 7. Визначення ефективності роботи з подолання освітніх утрат	вересень жовтень грудень березень квітень грудень травень серпень	директор, учителі-предметники та вчителі 1-4 класів
5.	Проведення діагностичних робіт без оцінювання з метою виявлення прогалин у навчанні	вересень, січень; 2-й урок за календарним планом	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
6.	Проведення підсумкових діагностичних робіт та порівняльного аналізу за результатами	травень	вчителі-предметники
7.	Створення тестів для самооцінювання та проведення самооцінювання з метою: - отримання інформації про недостатньо засвоєні теми; - створення груп для додаткових занять; - визначення учнів для індивідуальної роботи	після вивчення однієї чи двох тем	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів

Продовження таблиці

8.	Організація повторення навчального матеріалу на уроках, консультаціях після вивчення однієї чи двох тем	протягом навчального року	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
9.	Проведення консультацій згідно з розкладом	протягом навчального року	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
10.	Компенсаторні заняття з подолання освітніх утрат під час канікул	протягом канікул	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
11.	Розгляд питань з подолання ОВ на батьківських зборах та під час індивідуальної роботи з батьками	протягом навчального року	класні керівники
12.	Надання психологічної підтримки учням	протягом навчального року	психолог
13.	Створення сприятливої атмосфери для навчання. Підвищення мотивації навчання	протягом навчального року	вчителі, класні керівники
14.	Участь у вебінарах, конференціях тощо з підвищення кваліфікації щодо подолання освітніх утрат	протягом навчального року	вчителі
15.	Проведення моніторингу результативності роботи із подолання освітніх утрат з метою коригування, планування діяльності ліцею на наступний навчальний рік	травень – червень	адміністрація ліцею

Відповідно до плану на засіданні методичної ради упорядковуються рекомендації для керівників методичних об'єднань та вчителів на 2024-2025 н.р.

Рекомендації керівникам методичних об'єднань учителів та вчителів ліцею щодо подолання освітніх утрат у 2024-2025 н.р.

З метою подолання освітніх утрат, надолуження навчального матеріалу, запобігання виникнення нових прогалин у навчанні методична рада Золотівського ліцею №5 рекомендує:

1. Керівникам методичних об'єднань:

1. Організувати постійне підвищення кваліфікації вчителів із подолання освітніх утрат шляхом обміну досвідом, відвідування вебінарів, курсів, тренінгів тощо.

2. На засіданнях методичних об'єднань учителів розглянути наступні питання:

- про збільшення годин на повторення та закріплення навчального матеріалу;

- про визначення предметних тем, за рахунок яких буде здійснюватися збільшення годин на повторення та закріплення навчального матеріалу;

- про проведення діагностичних робіт на початку навчального року, у грудні 2024 року, у березні 2025 року;

- про діагностичний інструментарій;

- про розробку коригувальних заходів і планування роботи щодо компенсації освітніх утрат і щодо реалізації цих заходів;

- про впровадження інноваційних підходів та дієвих сучасних методик щодо подолання освітніх утрат;

- про аналіз динаміки результатів по подоланню освітніх утрат.

3. Організувати при методичних об'єднаннях консультаційні групи по роботі з батьками «Навчаємося разом» для надання їм допомоги в роботі з дітьми по подоланню освітніх утрат.

4. Укласти список ресурсів (по предметах) для використання вчителями та розробки навчального контенту.

5. Створити перелік цифрових платформ на допомогу вчителю в подоланні/запобіганні навчальних утрат.

6. Розглянути можливості штучного інтелекту (ШІ) для персоналізації навчання, автоматизації рутинних процесів, створення завдань, тестів і матеріалів.

7. Підготувати звіти до педрад у січні та серпні 2025 року про результати роботи щодо подолання освітніх утрат.

II. Учителям ліцею:

1. Визначити результати навчання, які підлягатимуть діагностиці.

2. Добирати діагностичний інструментарій відповідно до предметів та тем.

3. Запровадити в практику діагностики проведення самооцінювання учнями після вивчення окремих тем.

4. Провести діагностичні роботи та комплексні діагностичні роботи (5-7 класи) з метою виявлення прогалин за I семестр 2024-2025 н.р. й за період січень-березень 2025 року з використанням освітніх платформ або розроблених тестів.

5. Проаналізувати результати самооцінювання, діагностичних робіт і виявити прогалини в знаннях; утворити групи учнів, які мають схожі навчальні втрати.

6. Проаналізувати результати діагностичних робіт та тестування за I семестр 2024-2025 н.р., з'ясувати пріоритетність тем, з яких виявлено найнижчі результати, з метою корегування календарно-тематичного планування та додаткових консультацій.

7. З метою подолання освітніх утрат:

- збільшити кількість годин на повторення та закріплення навчального матеріалу;

- організувати повторення навчального матеріалу на відведених для цього уроках та індивідуальних консультаціях, а також через повторення базових знань кожної нової теми (протягом II семестру);

- проводити компенсаторні заняття протягом канікул у навчальному році та серпневої «літньої школи»;

- запровадити широке використання «дорожніх карт» для самостійного надолуження учнями навчального матеріалу;

- у квітні-травні 2025 року проводити регулярне навчальне повторення на уроках та індивідуальних консультаціях;

- залучати батьків для спільної роботи по подоланню освітніх утрат, розглядати питання подолання освітніх утрат на батьківських зборах та в особистому спілкуванні.

Керуючись рекомендаціями, на засіданнях методичних об'єднань запропоновані наступні кроки визначення освітніх утрат: діагностичні роботи; аналіз домашніх та класних письмових робіт; спостереження на уроках; проведення самооцінювання з теми; тематичне тестування; опитування учнів і батьків.

Особливу увагу звертаємо на проведення самооцінювання з певної теми. Учителями розроблені тести для самооцінювання. У ході тестування учень зазначає, який саме матеріал теми йому не зрозумілий, якими саме практичними навичками йому не вдалося оволодіти тощо. Це дає змогу вчителю утворювати певні групи учнів і проводити групові заняття одного напрямку, а також визначити, які учні потребують індивідуальної додаткової уваги. Паралельно з такими учнями працює психолог, підтримуючи дитину та додаючи їй впевненості в собі.

Підходи до подолання освітніх утрат, які використовує педагогічний колектив

1. Перерозподіл навчального матеріалу в календарних планах. Збільшення годин на повторення та закріплення навчального матеріалу.

2. Складання дорожніх карт та карток опорних знань. При дистанційному навчанні вагома частина навчального матеріалу відводиться на самостійне вивчення учнями, тому дорожні карти та картки опорних знань є незамінними помічниками. Вони також допомагають батькам активно брати участь в освітньому процесі.

3. Складання індивідуальних траєкторій подолання освітніх утрат.

4. Проведення групових та індивідуальних консультацій.

5. Проведення компенсаторних занять у період канікул.

6. Серпнева «літня школа», яка працює протягом 2 та 3 тижнів серпня. Предмети розподілені по днях тижня. Наприклад: понеділок – українська мова та література, вівторок – математика, середа – історія, четвер – хімія, фізика, біологія. Учителі початкових класів самі визначають дні додаткових занять. Заняття можуть бути як індивідуальні, так і групові. Батьки теж запрошуються на ці заняття, особливо в початковій школі.

7. Залучення учнів для навчання одне одного – сильніший учень може допомагати слабшому, що сприяє опануванню матеріалу і взаємній підтримці.

8. Модульне навчання: розбиття складних тем на менші модулі для полегшення сприйняття й поступового засвоєння матеріалу.

9. Використання інтерактивних методик, як-от:

- створення інтерактивних вправ та використання завдань із бібліотеки – сервіс <https://learningapps.org>;

- розробка інтерактивних плакатів <http://linoit.com/>, хмаринки зі слів <https://wordart.com/>, карт знань <https://app.diagrams.net/>;

- створення QR-кодів та колажів <https://www.qrcode-monkey.com/> <https://me-qr.com/>; <https://www.canva.com/>;

- використання хмарного простору Google Диск та Google Клас. Перегляд відео, роз'яснень, прикладів виконання практичних завдань на Ютуб- каналі та вайбер-групах;

- використання інтерактивної дошки Twiddla, Gynzy;

- використання освітніх платформ «Уміти», «ДистОсвіта», «Всеосвіта», «НаУрок» тощо.

10. Запис власних відеопояснень або використання мультимедійних матеріалів колег, для того щоб дитина могла їх декілька разів переглянути.

11. Аналіз домашніх робіт та зворотний зв'язок з учнями щодо їхніх результатів.

12. Порівняння рівня знань учнів із попередніми результатами відповідно до державних освітніх стандартів.

Для залучення батьків до участі в подоланні освітніх утрат дітей були утворені батьківські групи «Навчаємося разом» за окремими освітніми галузями. У роботі з батьками використовувалися такі заходи:

- уроки для батьків; батьківська пошта; телефон довіри;
- співпраця в консультаційних групах «Навчаємося разом»;
- індивідуальні консультації за зверненнями батьків;
- залучення батьків до серпневої «літньої школи»;
- регулярний зворотний зв'язок;
- надання батькам конкретних порад та рекомендацій («Як допомогти дитині вдома?», «Які освітні ресурси можуть допомогти дитині в навчанні?» тощо);
- присутність батьків на уроках разом із дитиною, особливо в початковій школі;
- розгляд на кожних батьківських зборах питань ефективної допомоги дітям у навчанні;
- залучення батьків до участі в шкільних заходах.

Під час мотивації батьків і залучення до спільної роботи особливо вражає той факт, що середня ефективність підходів, які включають залучення батьків, еквівалентна приблизно двом-чотирьом додатковим місяцям навчання протягом року (за дослідженнями Teaching and Learning Toolkit).

На засіданні методичного об'єднання класних керівників складено анкету для батьків (*Додаток*) та інформаційний буклет, у якому вказані причини освітніх утрат та роль батьків у їх подоланні (*з буклетом можна ознайомитись відсканувавши QR-код*).

До активної роботи по подоланню освітніх утрат залучена соціально-психологічна служба ліцею (*див. таблиця 2*).

**План роботи соціально – психологічної служби по запобіганню
та подоланню освітніх утрат на 2024-2025 н.р.**

Термін проведення	Назва заходу	Форма проведення	Цільова аудиторія	Відповідальна особа
Вересень-жовтень	Весела граматика	психологічні ігри	учні 1-4 класів	психолог
	Практична значимість та перспектива застосування знань	вебінар	учні 9-11 класів	психолог
	Особливості адаптації першокласників	вебінар	батьки, учителі	психолог
	Особливості адаптації п'ятикласників	вебінар	батьки, учителі	психолог
	Діагностика успішності: крок до покращення	опитування	учні 5-8 класів	соціальний педагог
	Батьки як наставники: створення сприятливого середовища для навчання вдома	бесіда	батьки учнів початкових класів	соціальний педагог
Листопад – грудень	Спостереження за поведінкою учнів на уроках та в позаурочний час для виявлення ознак стресу, тривоги або депресії	діагностика	учні 1-4 класів	психолог
	Соціометрія	діагностика	учні 5-8 класів	психолог
	Формула успіху: мета – дія – результат	мотиваційний тренінг із побудови планів і досягнення цілей	учні 9-11 класів	психолог
	Групові консультації, щодо особливостей роботи з учнями, які мають освітні втрати	консультації	вчителі	психолог
	Як допомогти дитині в навчанні?	тренінг	батьки	Психолог
	Долаємо освітні виклики разом	вебінар	батьки, учні	соціальний педагог

Продовження таблиці

Січень – березень	Ігрова терапія – ефективний інструмент у подоланні освітніх утрат	психологічні хвилинки	учні 1-4 класів	психолог
	Розвиток когнітивних навичок: увага, пам'ять, мислення	просвітницький захід	учні 9-11 класів	психолог
	Як у побуті створювати ситуації, які сприятимуть повторенню матеріалу та використанню отриманих знань і вмінь	тренінг	батьки	психолог
	Як допомогти дітям організувати час для навчання	інтерактивний майстер-клас	батьки	соціальний педагог
Квітень – травень	Мандрівка країною знань	заняття з елементами тренінгу	учні 1-4 класів	психолог
	Творча майстерня у світі науки	профілактичне заняття	учні 5-8 класів	психолог
	«Наздоженемо» – курс про подолання освітніх утрат	просвітницьке заняття	батьки, учителі	психолог
	Ефективне навчання: підтримка від родини та спеціалістів	круглий стіл	батьки, учителі	соціальний педагог
Протягом навчального року		індивідуальні консультації	учні, батьки, учителі	психолог, соціальний педагог

Починаючи з 2022-2023 н.р. в січні на засіданні педради розглядається питання про результати роботи з подолання освітніх утрат. Кожен учитель підбиває підсумки роботи за I семестр та планує наступний етап (нижче подано робочий матеріал учителя).

Підсумки роботи з подолання освітніх утрат з учнями 4 класу за I семестр 2024-2025 н.р.

Наприклад, ПІБ вчителя, кваліфікаційна категорія, предмет, який викладає.

Подолання освітніх утрат на уроках української мови, читання, математики потребує не лише системного підходу, а й упровадження ефективних методів. Щоб досягти успіху в цьому напрямку, я використовую різноманітні шляхи. Перевагу надаю індивідуалізації навчання. Використовую інтерактивні методики, що сприяють залученню уваги учнів та збільшенню їхнього інтересу до предметів. Пропоную учням не просто записувати інформацію, а створювати певні моделі, схеми, будувати асоціації, карти пам'яті, ментальні карти, кластери, асоціативні кущі, письмо в малюнках, хмари слів, завдання для швидкого читання. З математики – створюємо пам'ятки зі схемами коротких записів різних типів задач, формулами, використовуємо різноманітні види усного рахунку, математичні ігри тощо.

Постійно займаюсь із такими учнями індивідуально: *(ПІБ учня / учениці – укр. мова, математика; ПІБ учня / учениці – математика; ПІБ учня / учениці – читання; ПІБ учня / учениці – укр. мова; ПІБ учня / учениці – читання, укр. мова; ПІБ учня / учениці – матем., читання, укр. мова; ПІБ учня/учениці потребує допомоги з математики та укр. мови, але приєднується до занять несистематично; ПІБ учня / учениці потребує допомоги з математики та укр. мови, але приєднується несистематично).*

У роботі постійно користуюсь Microsoft Power Point, Kahoot!, Padlet, LIVEWORKSHEETS, «LearningApps.org», Wordwall, SpiderScribe.

Користуюсь різними навчальними платформами «На урок», «Всеосвіта», «Освіторія». Разом з учнями класу працюємо на платформах «Мій клас», «ІЗІ», використовуємо дошки Gynzi та Canva.

Під час масового відключення світла, щоб запобігти освітнім утратам, з усіма дітьми працюємо в різний спосіб та в будь-який час.

Групову роботу в класі практикую на постійній основі – 1-2 рази на тиждень, залежно від ситуації, проводимо усім класом на додатковий урок (математика, укр. мова). За 4 місяці вдалося подолати багато навчальних утрат, наприклад, із таких тем:

- «Частини мови», «Будова слова», «Головні члени речення», письмо під диктовку;
- «Табличне множення і ділення», «Множення і ділення багатозначних чисел», «Аналіз та розв'язування задач», «Усні методи обчислення виразів», «Площа та периметр геометричних фігур».

На заняттях із подолання освітніх утрат навчаю дітей розмовляти, аргументувати власну думку, пояснювати послідовність дій.

За I семестр помітила певний прогрес у таких учнів...

Читання. *ПІБ учнів* читали на рівні 2 класу, стали читати на середньому рівні; *ПІБ учня / учениці* покращили свої результати читацьких навичок; *ПІБ учнів* стали читати на достатньому рівні (ближче до високого рівня).

Українська мова. З усім класом подолали освітні втрати з теми «Частини мови», знаємо основні частини мови, визначаємо їх у текстах, ставимо питання, більша частина класу визначає головні члени речення. Учні краще стали писати під диктовку, списувати тексти, виконувати граматичні завдання; *ПІБ учнів*, які потребують допомоги.

Математика. З усім класом досягли значних успіхів з теми «Табличне множення та ділення» (деякі учні навіть без підглядування до таблиці), порядок дій у виразах, ділення в стовпчик (у вересні більша частина класу не могла правильно це записувати), периметр та площа (з пам'ятками). Усім класом працюємо над аналізом та розв'язуванням задач. Робота ускладнюється тим, що програма містить багато видів задач. Але з типовими задачами прогрес є. Краще стали працювати на уроках математики *ПІБ учнів*.

Потребують допомоги для подолання освітніх утрат з математики – *ПІБ учнів*.

На II семестр визначено учнів, які можуть мати кращі результати з певних предметів. Регулярно працюю з батьками в групі «Навчаємося разом». Проводжу індивідуальну роботу, запрошую на консультації та додаткові заняття.

У трикутнику «учні – батьки – вчителі» провідна роль належить учителю. І саме тому вчителю необхідно постійно працювати над власним професійним зростанням, опановуючи нові методи та підходи до навчання, а також обмінюватися досвідом з колегами. Це дозволяє не лише підтримувати високий рівень своєї роботи, а й постійно розширювати свої знання та навички в галузі освіти. Завдяки цьому досвіду вчитель відчуває впевненість у здатності подолати освітні втрати та забезпечити якісне навчання для кожного учня. Учителі та керівники ліцею пройшли навчання на сайті «Освіторія» з теми «Наздоженемо: курс про подолання освітніх утрат». На сайті запропоновані окремі курси для педпрацівників (управлінців, учителів початкових класів; учителів математики, базовий мінікурс для всіх освітян).

Аналізуючи результати роботи з подолання освітніх утрат, можна зробити такі висновки:

1. Порівнюючи результати діагностичних робіт із результатами під-

сумкових робіт за семестри, маємо динаміку в підвищенні рівнів навчальних досягнень учнів з базових предметів;

2. Вдалося підвищити мотивацію здобувачів освіти до навчання та опанувати навички самоаналізу, самостійної роботи над навчальним матеріалом та виконанням завдань;

3. Створення діагностичних тестів, тестів самооцінювання, спрямованих на визначення рівня опорних знань у школярів та вимірювання освітніх утрат з окремих предметів, дозволило вчителям продумати різнорівневі завдання, підшукати додаткові інтернет-ресурси, що дають можливість самостійного повторення вивченого в цікавій та ігровій формах.

4. Мінімізації прогалин у знаннях допомогло створення карт опорних знань та дорожніх карт із власного предмета.

5. Питання, які розглядалися на засіданнях педагогічної ради, методичних об'єднаннях учителів, були «творчою майстернею» з обміну досвідом та інструментарієм щодо подолання освітніх утрат.

6. Утворився творчий трикутник «учні – батьки – вчителі», який є дієвим інструментом у запобіганні та подоланні освітніх утрат.

Додаток

Анкета для батьків

1. У якому класі вчиться Ваша дитина?

1□ 2□ 3□ 4□ 5□ 6□ 7□ 8□ 9□ 10□ 11□

2. У якій настрої Ваша дитина, як правило, підключається до навчальних занять?

- ☐ піднесеному, з радістю;
- ☐ здебільшого охоче;
- ☐ не проявляє особливих емоцій;
- ☐ здебільшого неохоче;
- ☐ пригніченому;
- ☐ відмовляється відвідувати заняття.

3. Ви контролюєте відвідування занять?

- ☐ так;
- ☐ переважно так;
- ☐ іноді;
- ☐ ні, ніколи.

4. Ви буваєте присутнім на заняттях?

- ☐ так;
- ☐ переважно так;
- ☐ іноді;
- ☐ ні, ніколи.

5. Ви допомагаєте дитині виконувати домашні завдання, опановувати навчальний матеріал?

- ☐ так, завжди;
- ☐ переважно так;
- ☐ іноді;
- ☐ ні, ніколи.

6. Засвоєння яких предметів викликає у Вашої дитини труднощі? читання;

- ☐ українська мова та література;
- ☐ математика;
- ☐ іноземна мова;
- ☐ хімія;
- ☐ інші (вказіть, які саме) _____

7. Чи завжди Ви можете допомогти своїй дитині?

- ☐ так, завжди;
- ☐ переважно так;
- ☐ іноді;
- ☐ ні, ніколи.

8. Чи відвідує Ваша дитина індивідуальні консультації та додаткові заняття?

- ☐ так;
- ☐ ні;
- ☐ не знаю.

9. Педагоги закладу освіти забезпечують зворотній зв'язок із Вами?

- ☐ так, завжди;
- ☐ переважно так;
- ☐ іноді;
- ☐ ні, ніколи.

10. Ви приєднані до предметних груп по подоланню освітніх втрат «Навчасмося разом»?

- ☐ Так;
- ☐ Ні.
- ☐ Не знаю про такі.

11. У який спосіб Ви отримуйте інформацію про навчальні досягнення дитини (можливо обрати декілька варіантів відповідей)?

- ☐ батьківські збори;
- ☐ інформація класного керівника;
- ☐ спільноти в соціальних мережах;
- ☐ сайт ліцею;
- ☐ електронні щоденники;
- ☐ важко отримати інформацію.

12. Чи відвідуєте Ви (у разі потреби) заходи від практичного психолога та/або соціального педагога закладу освіти?

- ☐ так, у разі потреби;
- ☐ дуже рідко;
- ☐ ні, ніколи;
- ☐ не мав/мала такої потреби.

13. Чи готові Ви до спільної роботи з вчителями по подоланню освітніх втрат?

- ☐ так;
- ☐ ні;
- ☐ за можливістю.

14. Які заходи, на Ваш погляд, потрібно впроваджувати, щоб ефективно надолужувати навчальний матеріал?

ОСВІТНІ ВТРАТИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Комунальна установа «Попаснянський ліцей № 20»
Попаснянської міської територіальної громади Луганської області

Олена Терпелюк, директор

У складних умовах сьогодення через війну учні не мають повноцінного доступу до освітнього процесу, відчують зниження мотивації, потерпають від посттравматичного синдрому. Для будь-якого закладу освіти постало завдання щодо подолання освітніх утрат. Здобувачі освіти можуть мати певні освітні втрати через пропуски уроків, літні канікули, але до війни втрати здебільшого мали епізодичний характер і були незначними. Їх подолання в часі та об'ємах було вирішуваним завданням і для цього достатньо було додаткової уваги, консультацій і допомоги вчителя з певної теми тощо.

Навесні 2020 року питання освітніх втрат набуло нового сенсу, причин та розмірів. Спочатку тривалий карантин через COVID-19 приніс перші освітні втрати, а потім повномасштабне вторгнення РФ, коли велика кількість закладів освіти перейшли на онлайн-навчання. Дистанційне навчання триває і дотепер, але воно принципово відрізняється від того, яким було за часів пандемії, уроки часто припиняються, відсутні якісний зв'язок, необхідні гаджети, умови навчання тощо.

Завдання, яке постало перед педагогічним колективом – розробити та здійснити план заходів, які спрямовані на постійний моніторинг освітніх утрат здобувачів освіти та їх скорочення. Ліцей напрацював програму заходів для діагностування та подолання наявних освітніх утрат, яка враховує особливості організації освітнього процесу (див. таблицю).

Таблиця

Програма подолання освітніх утрат ліцею на 2024/2025 навчальний рік

№ з/п	Зміст роботи	Відповідальні	Дата проведення
<i>І. Робота з педагогічними працівниками</i>			
1.	Методична нарада «Надолуження освітніх утрат»	заступники директора	серпень

Продовження таблиці

2.	Опрацювання вчителями «Методичних рекомендацій щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році»	вчителі-предметники, учителі 1-4 кл.	серпень
3.	Навчання вчителів інструментів щодо проведення діагностичного тестування	вчителі-предметники, учителі 1-4 кл.	вересень
4.	Корекція календарно-тематичних планів	вчителі-предметники, учителі 1-4 кл.	протягом року
5.	Постійне та систематичне підвищення професійного розвитку	вчителі-предметники, учителі 1-4 кл.	протягом року
6.	Моніторинг результативності проведеної роботи щодо подолання освітніх утрат із метою коригування планування діяльності закладу на наступний навчальний рік	адміністрація закладу	травень
<i>II. Робота з учнями</i>			
1.	Діагностичні тестування - №1 (з метою виявлення прогалин); - №2 (з метою перевірки рівня подолання освітніх утрат); - №3 (з метою виявлення результатів роботи над подоланням освітніх утрат протягом навчального року)	вчителі-предметники, учителі 1-4 кл.	вересень грудень квітень
2.	Проведення додаткових занять у позаурочний та канікулярний час	вчителі-предметники, учителі 1-4 кл.	протягом року
3.	Надолуження освітніх утрат через повторення базових знань кожної нової теми	вчителі-предметники; учителі 1-4 кл.	грудень
<i>III. Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу</i>			
1.	Навчання вчителів наданню психосоціальної та психоемоційної підтримки учням	психологи	протягом року

2.	Відслідковування психічного стану дітей	психолог	протягом року
3.	Інтеграція соціально-емоційного навчання в освітній процес	психолог, учителі-предметники учителі 1-4 кл.	протягом року
4.	Організація постійно діючої психологічної лабораторії «Психоемоційна підтримка учасників освітнього процесу»	психолог	протягом року

Роботі над створенням такої програми сприяли заходи, які запропоновані Державною службою якості освіти України, Східним міжрегіональним управлінням державною служби якості освіти. Зокрема з педагогами закладу було проведено онлайн-навчання за програмою «Інструменти виявлення та подолання навчальних утрат» Державної освітньої установи «Навчально-методичний центр з питань якості освіти». Велике значення має співпраця з Луганським ОПППО в питаннях методичної підтримки, навчання вчителів та вдосконалення їхніх навичок щодо покращення якості навчання. Відвідуючи курси та тренінги Луганського ОПППО та Академії цифрового розвитку на порталі «Дія», учителі ліцею постійно підвищують рівень цифрової грамотності для покращення методики викладання, підтримки навчання учнів, опанування інструментів щодо подолання освітніх утрат.

Як допомогти учням надолужити пропущене?

1. Діагностувати освітні втрати.

Згідно з розробленою в ліцеї програмою подолання освітніх утрат, діагностику динаміки результатів навчання учнів проводимо тричі на рік: на початку, у середині та наприкінці навчального року. Ефективним є залучення здобувачів освіти до діагностування освітніх утрат за допомогою самодіагностики досягнення очікуваних результатів із кожної теми. Такий підхід дозволяє постійно здійснювати моніторинг і не накопичувати освітні втрати, а регулярно вживати заходи для їх недопущення. Більшість учителів закладу користуються запропонованими діагностичними тестами на платформі «Всеукраїнської школи онлайн» або розробляють їх самостійно, враховуючи індивідуальні особливості учнів.

2. Проводити заходи щодо компенсації навчальних утрат.

Для подолання епізодичного відставання використовуються

- консультації з питань раціоналізації навчальної праці; посилення контролю за працею учнів і присутністю їх на уроках;

- своєчасне реагування на окремі факти відставання, виявлення їх причин і вжиття оперативних заходів щодо їх усунення – надання завдань і роз'яснення подібних завдань на уроці;

- індивідуальні завдання з опрацювання пропущеного матеріалу, надання відповідних завдань (тестів, створення проєктів, кросвордів, повідомлень, дидактичних ігор, опитування, робота в парі та групі, робота в зошитах, робота з індивідуальними картками) та здійснення контролю за виконанням.

Для подолання стійкого відставання учнів учителями постійно вдосконалюється методика викладання предмета:

- використання презентацій, відео;
- ігрових моментів, робота з підручником – створення конспектів, повторення правил, формул;

- доступне розкриття навчального матеріалу, розвиток мислення учнів та інтересу до предмету;

- диференціація завдань щодо усунення прогалин у знаннях;

- постійне повторення попередньо вивчених тем;

- заходи, спрямовані на розвиток інтересу до навчального предмета.

І тут велике значення має цифрова компетентність вчителя, яка є запорукою цікавого уроку, а цікавий урок – це запорука ефективного та якісного навчання.

На уроках іноземної мови з учням базової школи достатньо ефективними є додаткові заняття як у великих, так й у малих групах. Для подолання втрат у розвитку окремих компетентностей (усна та письмова взаємодія, читання) учні залучаються до короткочасних проєктів, що пропонуються GoGlobal, видавництв National Geographic Learning та MM Publications. Використання різноманітних онлайн-платформ для створення та проведення інтерактивних ігор (Baamboozle, Kahoot, Quizlet, Gynzy тощо) сприяє збільшенню лексичного запасу та формуванню граматичних навичок.

Результативними в подоланні освітніх утрат у вивченні державної мови є залучення дітей до позакласної роботи (різноманітні мовні конкурси, літературні вітальні, альманахи *(ознайомитися з прикладами альманахів можна за QR-кодом).*

Також це може бути «приховане навчання», сутність якого полягає в створенні проєктів, робота над якими дозволяє зануритися в певну тему і таким чином проаналізувати багато інформації і вивчити тему *(ознайомитися з прикладом такого проєкту можна за QR-кодом).*

Також ефективними в роботі є змагання, зокрема тематичні, у процесі таких вправ діти поступово тренують навички, відновлюють знання також за допомогою ментальних карт.

Однією із вправ, які ефективно працюють на виявлення прогалин у знаннях – самостійне створення учнями ментальної карти з певної теми. У ментальних картах діти можуть припускати помилок – і саме це допомагає визначити «проблемні зони» для подальшого опрацювання. Під час виконання подібних вправ удосконалюються навички роботи з текстом, інформацією, розвивається критичне та аналітичне мислення, відбувається занурення в тему.

Частковому надолуженню освітніх утрат також сприяє багаторазове повторення вивченого матеріалу на кожному уроці, виконання завдань олімпіад та конкурсів на Національній освітній платформі «Всеосвіта» та освітньому порталі «На Урок».

Відчутними є результати під час використання інтерактивних вправ по завершенню вивчення теми та виконання завдань інтегрованого змісту. Під час підготовки до уроків допомагають також додаткові матеріали у форматі відео із докладними поясненнями та прикладами виконання завдань і творчих робіт. Долоити освітні втрати допомагає участь в інтерактивних іграх, які спрямовані на повторення раніше вивченого матеріалу.

Також у навчальній діяльності потрібно враховувати й міжпредметні зв'язки. Саме вони є дієвим інструментом для подолання освітніх утрат, оскільки дозволяють створити цілісне та цікаве освітнє середовище, яке сприяє розвитку ключових компетентностей учнів. Систематичне використання на різних уроках міжпредметних зв'язків забезпечує удосконалення процесу навчання, підвищує рівень якості набутих знань, активізує пізнавальну діяльність та формує мотивацію до вивчення предметів.

Такий підхід допомагає учням побачити зв'язки між різними предметами, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та формуванню системного мислення. Це особливо важливо для учнів, які мають прогалини в знаннях, оскільки дозволяє їм заповнити ці прогалини, об'єктивно оцінюючи матеріал.

У щоденній роботі з учнями 1-7 класів на кожному з предметів ефективним та звичним є використання формувального оцінювання, яке допомагає дітям ідентифікувати свої сильні та слабкі сторони, зосередитися на тих навичках, що потребують роботи над собою та постійного удосконалення. Формувальне оцінювання мотивує учнів навчатись через створення ситуації успіху та допомагає вчителю підтримати кожну дитину на шляху особистої траєкторії розвитку. Зі здобувачами освіти

НУШ формувальне оцінювання вчителі нашого ліцею здійснюють у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів (карток, щоденника спостереження вчителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів). Діти отримують можливість бачити свій прогрес та усвідомлювати завдання на майбутнє. Отже, формувальне оцінювання сприяє досягненню навчальної мети.

3. Співпрацювати з батьками.

Організація роботи з батьками є ключовим аспектом подолання освітніх утрат. Ефективна взаємодія вчителя та родини сприяє створенню сприятливого середовища для навчання та розвитку дитини. У ліцеї проводяться тренінги та семінари для батьків із питань дитячої психології, методів навчання, надаються індивідуальні консультації з питань навчання дитини, розсилаються інформаційні матеріали з порадами щодо підтримки навчання вдома. Здійснюємо постійний зв'язок між учителями, дітьми, батьками щодо ефективності навчального процесу та отримання результатів.

4. Здійснювати роботу щодо підтримки психічного здоров'я.

Психолог закладу надає дітям необхідну підтримку та знайомить з алгоритмами подолання труднощів у складні часи, проводить індивідуальні консультації з учнями, які потребують персональної підтримки, організовує групові заняття, тренінги та семінари для учнів, спрямовані на розвиток навичок саморегуляції, саморозвитку, резильєнтності, підвищення самооцінки та мотивації. Приклади тренінгів: «Учуся керувати собою», «Я – господар своїх реакцій», «Дзеркало впевненості», «Підкресли свої сильні сторони», «Життя без стресу – реально», «Дихай глибше: техніки внутрішнього спокою», «Мотивуй себе щодня», «Мотиваційна формула успіху».

Для педагогів проводяться консультації та тренінги, спрямовані на підвищення самооцінки самого вчителя та його самоцінності, де вони отримують дієві інструменти для відновлення ресурсності: «Педагог у ресурсі: як зберегти сили», «Час турботи про себе», «Природа як ресурс відновлення психічного здоров'я особистості», «Життєва криза та особистісний зріст», «Керуємо стресом: стратегії для освітян».

Подолання освітніх утрат в умовах війни та тривалих повітряних тривог є, звичайно, необхідною, але не завжди ефективною мірою. Уживати всі можливі заходи потрібно для якомога більшого скорочення наявних утрат та запобігання утворенню нових, наскільки це дозволяють обставини.

ОСВІТНІ ВТРАТИ, ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Гімназія № 7 міста Сєверодонецька Луганської області

Галина Андрєєва, в.о. директора

Питання подолання освітніх утрат в Україні є надзвичайно актуальним на сьогодні. Це зумовлено низкою факторів, серед яких спочатку були карантинні обмеження та перехід на дистанційне навчання, до якого не була готова більшість учителів, батьків та учнів, а потім повномасштабне вторгнення РФ, яке несе за собою руйнування освітньої інфраструктури, масові переміщення населення, порушення освітнього процесу. Війна та пов'язані з нею стреси негативно впливають на психологічний стан як здобувачів освіти, так і надавачів цих послуг, що призводить до зниження мотивації до навчання. Країна має ризик довгострокових економічних наслідків, але найважче те, що освітні втрати мають кумулятивний ефект, тобто здатні накопичуватися.

Що ж таке освітні втрати? Це не лише забутий параграф з історії чи не розв'язана задача з алгебри, це поняття, що охоплює зниження темпів засвоєння навчального матеріалу, неповне формування необхідних умінь та навичок, а іноді й втрату інтересу до самого процесу навчання.

Продовження освітнього процесу в дистанційному чи в змішаному форматі в умовах війни дає учням певну підтримку, відчуття стабільності та безпеки, це є надзвичайно важливим і непростим завданням для вирішення. Постає питання: як допомогти учням надолужити пропущене й успішно продовжувати навчання? Шляхи подолання освітніх утрат можуть бути різноманітними й визначеними на основі реальних умов та обставин.

Колектив нашої гімназії розробив «Стратегію подолання освітніх утрат», яка включає план заходів із надолуження освітніх утрат на 2024-2025 навчальний рік (див. таблицю).

Таблиця

План заходів із надолуження освітніх утрат на 2024-2025 навчальний рік

№ з/п	Зміст роботи	Дата виконання	Відповідальні
1.	Визначення базових предметів (пріоритезація)	30.08.2024	педагогічний колектив

2.	Затвердити базові предмети: ✓ початкова школа - українська мова (читання та письмо); - математика; ✓ базова школа	30.08.2024	вчителі 1-4 класів та вчителі-предметники
	1) 5-6 класи (НУШ): українська мова та література; математика; англійська мова; історія України. 2) 7-9 класи: українська мова та література; математика; іноземна мова; історія України; біологія; фізика; хімія; географія		
3.	Розробити діагностичні тести для визначення рівня опорних знань у школярів та вимірювання освітніх утрат з конкретного предмета	серпень-вересень 2024	зазначені вчителі-предметники та вчителі початкової школи
4.	Провести перші діагностичні роботи без оцінювання з метою виявлення прогалин	протягом вересня	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
5.	Провести аналіз результатів ДР №1 з метою: - визначення уроків для повторення, коригування, проведення консультацій; - опрацювання додаткових інтернет-ресурсів, що дають можливість для самостійного повторення вивченого в цікавій та ігровій формах	день проведення ДР №1	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
6.	З'ясувати пріоритетність тем, з яких виявлено найнижчі результати	день проведення ДР №1	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
7.	Надати психологічну підтримку учасникам освітнього процесу щодо підвищення рівня мотивації, самомотивації здобувачів освіти до навчання в умовах воєнного стану	постійно	класні керівники, практичний психолог
8.	Відповідно до плану повторення, закріплення раніше вивчених тем повторювати навчальний матеріал на відведених для цього уроках та індивідуальних консультаціях	вересень 2024 р.	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів

Продовження таблиці

9.	Продовжити надолуження освітніх утрат через повторення базових знань під час вивчення кожної нової теми	протягом семестру	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
10.	Провести ДР № 2 з метою перевірки рівня подолання освітніх утрат	грудень	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
11.	Підвищувати кваліфікацію та професійно вдосконалюватись педпрацівникам із питань методики щодо роботи в умовах дистанційного навчання та ефективних технологій подолання освітніх утрат і розривів	протягом навчального року	вчителі - предметники та вчителі 1-4 класів
12.	Забезпечити розвиток соціально-емоційної компетентності учнів	протягом навчального року	практичний психолог
13.	Провести ДР № 3 з метою виявлення результатів роботи над подоланням освітніх утрат протягом навчального року	травень-липень	вчителі-предметники та вчителі 1-4 класів
14.	Провести моніторинг результативності проведеної роботи із подолання освітніх утрат з метою коригування планування діяльності школи на наступний навчальний рік		адміністрація школи

Це має бути згуртована й систематична робота. Насамперед важлива рання діагностика та виявлення прогалин у знаннях. Діагностику динаміки результатів навчання здобувачів освіти рекомендовано проводити тричі на рік: на початку, в середині та наприкінці навчального року.

Потрібно визначити предмети з навчальної програми за минулий період, які є базовими для подальшого навчання та підібрати методи, розробити інструменти для виявлення рівня засвоєння визначених результатів навчання. Це може бути спостереження за роботою учнів на уроці, усне опитування, письмові роботи, тестування, практичні завдання, само та взаємооцінювання. Є можливість скористатися діагностичними тестами, що розміщені на платформі «Всеукраїнська школа онлайн». Діти їх виконують у зручний для себе час або вчитель може приділити час під час уроку на виконання тесту на платформі. Розробляючи власний інструментарій, бажано звертати увагу на те, що

завдання має охоплювати конкретний результат навчання та стосуватись конкретної теми.

Протягом вересня в закладі проводилися діагностувальні роботи з базових предметів. Важливо правильно донести до учнів мету діагностування, пояснити, що результати будуть використані лише для того, щоб організувати більш ефективно їхнє навчання. За результатами діагностувальних робіт учителі провели аналіз прогалин у засвоєнні навчального матеріалу. Перевагою користування діагностичними тестами на платформі «Всеукраїнська школа онлайн» є те, що результати учнів будуть автоматично опрацьовані, а вчитель отримує детальний звіт про те, як учні впоралися із завданнями.

Наступним етапом є подолання виявлених навчальних утрат. Це включає індивідуальні консультації, додаткові заняття, диференційовані завдання, використання онлайн-платформ тощо. Індивідуальний підхід до кожного учня, розробка персоналізованих навчальних планів, використання диференційованих методів навчання – все це допомагає заповнити втрачені знання та відновити інтерес до навчання. Помічними в роботі вчителя стають аудіоуроки для 8–11 класів з історії України, української мови та літератури «Вчися вухами» від ГО «Смарт освіта». Також учні можуть самостійно опрацьовувати ресурси, де вчителі пояснюють теми шкільної програми:

- тренажер із правопису української мови пропонує різні вправи для закріплення та перевірки тем;
- онлайн-курс «Історія України в історіях» від EdEra пропонує добірку відео, подкастів, текстів та тестів;
- ресурс Englishpage містить безплатні онлайн-уроки граматики, вправи із читання, письма та аудіо;
- онлайн-курс «Автостопом по біології» має конспекти та тестові завдання;

- YouTube-канал вчителя фізики Павла Віктора, де зібрано 45 відеоуроків із докладними поясненнями та прикладами розв'язання задач.

Педагоги нашої гімназії володіють не лише предметними знаннями, але й навичками емпатії, умінням мотивувати та підтримувати учнів. Залучення батьків до освітнього процесу, створення сприятливої атмосфери вдома, підтримка та заохочення дитини є надзвичайно важливими. У контексті воєнних реалій особливої уваги потребує психологічна підтримка дітей, які пережили травматичні події, адже емоційний стан безпосередньо впливає на здатність до навчання.

Після впровадження компенсаційних заходів проводиться повторна діагностика для оцінки їх ефективності та відстеження динаміки навчальних досягнень учнів. Ми пропонуємо це зробити протягом грудня поточного року. На платформі «Всеукраїнська школа онлайн» є також тести для вторинної діагностики. Провівши тестування, учитель бачить ефективність чи неефективність проведеної роботи із надолуження навчальних утрат та планує свою роботу надалі.

На травень-липень планується третя діагностувальна робота, яка допомагає зробити висновки, надати зворотний зв'язок та запланувати подальші заходи.

Компенсація навчальних утрат залежить від їх обсягу та кількості учнів, які мають такі втрати. В умовах воєнних дій компенсація навчальних утрат є особливо важливим завданням для забезпечення якісної освіти та майбутнього розвитку дітей. Ідеальної стратегії компенсації навчальних утрат не існує: кожен обраний шлях має свої переваги та недоліки. Тому вибір стратегії та ухвалення рішення щодо кожного учня має обиратися індивідуально.

Але ні для кого не буде відкриттям, що навчання за дистанційною формою вимагає більшої залученості та відповідальності з боку батьків порівняно з традиційним очним навчанням, а мотивувати батьків іноді значно важче, аніж учнів. Саме ефективна комунікація між батьками та школою в питаннях навчання та виховання дітей має бути в пріоритеті при надолуженні освітніх утрат. Тісна співпраця між класними керівниками, учителями предметів та адміністрацією, створення атмосфери довіри й підтримки дає позитивні результати, але не треба забувати за мотивацію саме учнів.

Співпраця зі шкільним психологом під час надолуження освітніх утрат є надзвичайно важливою та багатогранною. Психолог відіграє ключову роль у створенні сприятливого психологічного клімату, підтримці емоційного благополуччя учнів.

Наслідки освітніх утрат є відчутними та далекосяжними. На початкових етапах вони можуть проявлятися в зниженні успішності, труднощах з розумінням нового матеріалу, втраті впевненості у власних силах. Згодом ці прогалини накопичуються, створюючи своєрідну інтелектуальну прірву, яку стає все важче подолати. Учні втрачають інтерес до навчання, адже відчують себе невстигаючими, «відстаючими». Це може призвести до зниження мотивації, апатії та навіть відмови від подальшої освіти, обмежуючи їхні життєві перспективи.

Проблема освітніх утрат є не лише особистою проблемою окремого учня, але й викликом для всього суспільства. Недостатній рівень освіти майбутніх поколінь може уповільнити економічний розвиток, знизити рівень громадянської свідомості та ускладнити розв'язання складних соціальних проблем. Тому подолання освітніх утрат є стратегічно важливим завданням для держави, педагогів, батьків та й самих учнів.

Освітні втрати – це не вирок, а скоріше виклик, який потребує нашої спільної та усвідомленої відповіді. Завдяки наполегливій праці, інноваційним підходам та щирій турботі про кожну дитину ми можемо допомогти їм подолати ці тіні минулого та відкрити світле майбутнє, де знання стануть міцним фундаментом для їхнього особистісного зростання та розвитку нашого суспільства, адже кожна втрачена можливість в освіті – це потенціал, який ми не маємо права розгубити.

ОСВІТНІ ВТРАТИ ТА ЇХ ПОДОЛАННЯ: СТРАТЕГІЯ РУХУ ДО УСПІХУ

Лисичанський ліцей № 27
Сєвєродонецького району Луганської області

Світлана Борзенкова, директор

У сучасному світі швидких змін і нових викликів освітні установи стикаються з необхідністю постійно адаптуватися та вдосконалювати свої підходи до навчання. Одним із найважливіших завдань сьогодення є розробка ефективних стратегій вимірювання та компенсації освітніх утрат. Це особливо важливо для закладів Луганської області з кількох вагомих причин: окупація української території та значна кількість дітей, які взагалі не мають доступу до української освіти; багато дітей разом із батьками вимушено виїхали за кордон і здобувають освіту там, підтримуючи хиткий зв'язок з українськими школами; не меншою є проблема освітніх утрат і в тих дітей, що з родинами залишилися в Україні й навчаються в дистанційному режимі. На якість освіти дітей негативно впливають психологічне навантаження через бойові дії та їх наслідки, труднощі в підтримці безперервності освіти, соціально-економічні умови родин-переселенців тощо.

Лисичанський ліцей № 27 активно працює над упровадженням інноваційних методик, спрямованих на досягнення найкращих результатів нашими учнями з 2023/2024 навчального року. Робота закладу розпочалася в умовах пандемії, уже тоді педагогічний колектив змушений був обирати результативні форми організації дистанційного освітнього процесу, щоб уникнути відставання учнів від спрогнозованих учителями-предметниками результатів навчання.

Як саме можна оптимізувати роботу закладу освіти, щоб забезпечити високу якість навчання та максимальне скорочення освітніх утрат у надскладних умовах – це нагальна проблема, над вирішенням якої працює педагогічний колектив закладу вже не один рік. На сьогодні ми маємо напрацьований алгоритм такої системи та практичні рішення для його впровадження, тож пропоную практичні поради щодо розробки стратегії вимірювання та компенсації освітніх утрат, що впроваджуються в нашому ліцеї.

Для упорядкування плану дій щодо надолуження навчальних утрат ми скористалися рекомендаціями ДСЯОУ, що вже інтегровані нашим ко-

лективом у систему роботи ліцею та адаптовані під специфічні умови, у яких працюємо ми, як і інші заклади освіти Луганщини, а саме:

1. Забезпечення академічної свободи вчителя в частині коригування календарно-тематичних планів відповідно до рівня підготовки учнів.
2. Розроблення заходів щодо покращення ментального здоров'я учасників освітнього процесу.
3. Надання підтримки вчителям щодо професійного вдосконалення з питань кібербезпеки та використання педагогами/учнями штучного інтелекту.

У своїй роботі ми керувалися розробленими покроковими рекомендаціями щодо діагностики навчальних утрат учнів та стратегіями їх компенсації, представленими ДСЯОУ, як-от: надання додаткових завдань для самостійного опрацювання; навчання під час канікул (маю на увазі літні канікули, а не під час навчального року, щоб уникнути перенавантаження учнів); інтеграція освітніх утрат під час вивчення нового матеріалу на кожному уроці тощо (*ознайомитися з цими стратегіями можна за посиланням <https://sqe.gov.ua/navchalni-vtrati-v-umovakh-viyini-yak-uchi/>*).

Запропоновані стратегії подолання освітніх утрат не є універсальними через низку причин: це й ресурси закладу освіти, й особливості контингенту здобувачів освіти, і різний рівень освітніх утрат тощо. Тож наш заклад освіти з огляду на умови перебування, контингент учнів, кадровий потенціал, ресурси та потреби на основі запропонованих розробив адаптовану «Стратегію подолання освітніх утрат: освітній курс до успіху» (далі Стратегія) – це комплекс заходів, спрямованих на визначення прогалин у навчанні, пріоритизацію предметів, компенсацію навчальних утрат та психологічну й соціально-емоційну підтримку.

Для розробки Стратегії в ліцеї була створена робоча група, до якої, окрім адміністрації, увійшли керівники шкільних методичних об'єднань, практичний психолог. До складу робочої групи були також залучені представники шкільного самоврядування, батьківської громадськості (батьки однозначно мають бути обізнаними із заходами щодо подолання освітніх утрат, бо вони найвпливовіші помічники вчителів-предметників). Визначено основні етапи реалізації Стратегії:

1. Забезпечення моніторингу результатів навчання здобувачів освіти з використанням діагностичного інструментарію.
2. Здійснення адаптивного гнучкого планування, яке б передбачало перерозподіл навчальних годин між темами, які за результатами діагностичних заходів учні засвоїли на низькому рівні або взагалі через якісь причини пропустили.

3. Використання додаткових годин передбачених типовим навчальним планом на посилення предметів базового компоненту мовно-літературної, математичної та природничої освітніх галузей.

4. Продовження роботи педагогів над створенням індивідуальної освітньої траєкторії (адаптаційного маршрутного листа для окремої дитини, яка цього потребує, чи для учнівського колективу за результатами моніторингу).

5. Імплементация навчального контенту, акцентованого на темах, що потребують надолуження.

6. Посилення роботи в частині надання підтримки педагогічним працівникам щодо підвищення кваліфікації та професійного зростання з питань методики роботи в умовах дистанційного навчання.

7. Методична підготовка вчителів до роботи з учнями, які мають навчальні прогалини.

Стратегія в закладі освіти лише тоді досягне визначених цілей, коли стане практичним інструментом і забезпечуватиме зворотний зв'язок. Долання освітніх утрат у закладі – це злагоджена система діяльності, спрямована на те, щоб не лише подолати освітні втрати з конкретного навчального предмету та визначеної в результаті діагностики теми, а й закласти основу для подальшого розвитку учнів. Це наскрізний підхід, який об'єднує зусилля всіх учасників освітнього процесу, забезпечуючи єдність дій, послідовність і цілісність системи. Щоб налагодити таку узгоджену роботу, адміністрації закладу освіти дуже важливо створити не лише робочу групу, а й сформувати команду, спрямувати її діяльність на постійне функціонування і взаємодію.

Який він, шлях, до ефективної та успішної роботи адміністрації закладу освіти? Це універсальний дизайн управлінської рівності, що забезпечує системність і гнучкість (див. рисунок 1).

Рисунок 1. Елементи управлінської рівності

Дитиноцентризм та постійні зміни в управлінні дозволяють швидко реагувати на нові освітні потреби та соціальні виклики, визначення

спільних проблем і пріоритетів, дисципліна й делегування об'єднують колектив у команду, мотивують працівників рухатися до реалізації поставлених цілей. А стандартизація прийнятих рішень щодо подолання навчальних утрат відіграє важливу роль в управлінні закладом освіти, оскільки забезпечує узгодженість, ефективність і якість освітнього процесу. А вже процес реалізації має бути гнучким та диференційованим.

Тож, окрім Стратегії, робоча група розробила Положення про команду підтримки додання освітніх утрат (далі – Положення), яке затвердили педагогічною радою.

Розроблене нами Положення має такі розділи:

1. Загальні положення (з якою метою створено команду, якою законодавчою базою керується, хто входить до складу команди тощо).
2. Функції та обов'язки команди (розроблення Програми надолуження як складової Стратегії, підготовка пропозицій до педагогічної ради щодо напрямків діагностики, формування рекомендацій та підготовка звітів про результативність подолання освітніх утрат).
3. Права та обов'язки команди.
4. Порядок діяльності команди (організація процесу подолання освітніх утрат з урахуванням освітньо-вразливих категорій здобувачів освіти).
5. Прикінцеві положення, у яких зазначено, що цей документ можна змінювати й доповнювати у відповідності до чинного законодавства України).

Стратегія має містити чіткий план із описом заходів, термінів їх виконання та відповідальних осіб, тому командою підтримки було розроблено практичну, деталізовану складову Стратегії – «Програму з надолуження навчальних утрат» (далі – Програма). До укладання Програми були залучені всі педагоги, яких об'єднано в групи за освітніми галузями. Використовуючи рекомендації щодо організації програм із надолуження освітніх утрат (<https://osvita.ua/school/method/89680/>), вони розробили систему конкретних дій, спрямованих не лише на додання навчальних прогалин, а й на запобігання їх виникненню, надання психологічної підтримки учням для зняття тривожності через пропуски в навчанні.

Педагогічною радою було затверджено таку структуру Програми:

1. Мета і завдання програми.
2. Етапи виконання програми.
3. Система вимірювання, оцінювання й надолуження освітніх утрат.
4. Методичний інструментарій для виявлення освітніх утрат та подолання навчальних розривів.

5. Компенсаторні заходи щодо подолання освітніх утрат та навчальних розривів протягом навчального року (приклад таких заходів подано нижче).

Мета програми – спланувати і структурувати роботу в поточному навчальному році з подолання освітніх утрат із ключових предметів навчального плану.

Завдання програми:

- визначити види й техніки оцінювання освітніх утрат учнями ліцею з таких навчальних предметів: *українська мова, математика, історія України, фізика, хімія, природознавство, біологія, географія, англійська мова;*

- визначити «об'єми» засвоєного та втраченого;

- оцінити потреби: яким навчальним темам, умінням приділити додаткову увагу;

- скласти коригувальні плани;

- розробити систему надолуження освітніх утрат із зазначенням дедлайну;

- визначити доступні онлайн-ресурси для самостійного опрацювання учнями окремих тем;

- продовжувати формувати елементарні вміння, необхідні для набуття знань та самоосвіти;

- проводити проміжний моніторинг роботи з подолання освітніх утрат для визначення подальших кроків у досягненні мети.

Компенсаторні заходи ліцею, які виявилися дієвими та результативними:

- до 20 вересня провести діагностичні роботи для визначення прогалин у навчанні. Отримані результати представити на засіданні педагогічної ради у відсотковому еквіваленті;

- учителям-предметникам внести корективи до календарного планування, на основі проведених діагностичних робіт;

- обговорити з учнями та їхніми батьками (у формі індивідуальних бесід та консультацій) план роботи з опануванням матеріалу, що вимагає повторення;

- протягом грудня відслідкувати результати підсумкових робіт за матеріалом, що потребував повторення та надолуження й представити результати моніторингових досліджень й аналіз динаміки даних на засіданні педагогічної ради. Результати мають бути враховані під час планування роботи на II семестр.

До процесу додання освітніх утрат були залучені й здобувачі освіти. Отримавши результати діагностування, учитель-предметник разом з учнями формували завдання, урахувавши наступне:

- визначення теми (розділів, напрямів), які потребують найбільшої уваги, удосконалення;

- обрання ресурсів для вирішення завдань;

- розроблення плану конкретних дій із вказаними термінами.

Отримані результати діагностики потребують систематизації та врахування при подальшому спільному плануванні. Це краще зробити з використанням *карт потреб як інструменту персоналізації навчання*. Це один з інструментів з чітко прописаними критеріями успіху, що дозволяє зрозуміти, чи працює стратегія та які корективи потрібні.

Нижче приклад орієнтованої карти, розробленої вчителем української мови для учнів 6 класу (див. таблицю).

Таблиця

Карта потреб учнів 6 класу з української мови

(Мета: удосконалення мовних навичок та подолання прогалин у знаннях)

I. Аналітична частина	
<u>Результат діагностики знань:</u> - результат тестування з орфографії, лексики та мовлення (важливо вибрати ті теми, які вивчалися в 5 класі й не будуть повторюватися в 6-му); - спостереження за усними відповідями учнів під час уроку.	(у цій частині вчитель зазначає відсоток учнів, що мають навчальні втрати з обраних тем і прізвища дітей, у яких простежується найбільший рівень навчальних утрат)
<u>Огляд особливостей:</u> - учні зі стійкими труднощами (наприклад, проблеми з написанням чи розумінням тексту); - учні, здатні до самостійного виконання завдань	
II. Потреби учнів класу	- повторення правил правопису (особливо складні теми: вживання апострофа, м'якого знаку); - закріплення навичок побудови тексту (твори-описи, розповіді, міркування); - практика усного мовлення, розширення словникового запасу
III. План дій: - зміни до календарного планування; - групові активності; - індивідуальна робота	

IV. Оцінка успіху:

- проведення тематичних тестів (до та після корекційних заходів);
- аналіз письмових робіт (твори, диктанти);
- опитування учнів про комфортність навчання та розуміння тем

Така карта допомагає створити структурований підхід до подолання освітніх утрат. Цей шаблон можна адаптувати для конкретного класу чи групи й для всіх навчальних предметів.

Для організації індивідуальної роботи з учнями вразливої категорії зі стійкими труднощами в ліцеї використовуються карти потреб здобувачів освіти, запропоновані редакцією фахового журналу «Практика управління закладом освіти» від «ЕКСПЕРТУС: цифрове видання», які легко адаптуються під особливості конкретного учня (*Додаток 1, 2*).

Важливо, щоб карти потреб стали не лише засобом для діагностики, але й інтегрованим інструментарієм для впровадження та коригування навчальних рішень, щоб вони були в загальному доступі для всіх вчителів-предметників. Для себе ми визначили оптимальне рішення – цей інструментарій розташовано на гугл-диску. Також використовуємо classroom.

Для долання освітніх утрат значну роль відіграють *карти опорних знань* з усіх навчальних предметів, які є своєрідними дескрипторами вимірювання рівня предметних компетенцій. Такі схеми розробляють вчителі індивідуально або за освітніми галузями, вони мають бути в постійному доступі учнів. В умовах дистанційного навчання їх можна розмістити на тій освітній платформі, на якій працює заклад освіти (*див. рисунки 2, 3*).

Отже, щоб забезпечити успіх стратегії долання освітніх утрат, важливо окреслити чіткі етапи реалізації. Саме алгоритм дій дозволяє перетворити ідеї на реальні зміни в освітньому процесі. Нижче представлений покроковий алгоритм, який допоможе закладу освіти систематично реалізувати заплановані заходи та досягти поставлених цілей:

Крок 1. Створити команду підтримки подолання освітніх утрат.

Крок 2. Провести діагностику освітніх утрат.

Крок 3. Розробити карти потреб учнів освітньо вразливих категорій.

Крок 4. Організувати заходи з подолання освітніх утрат.

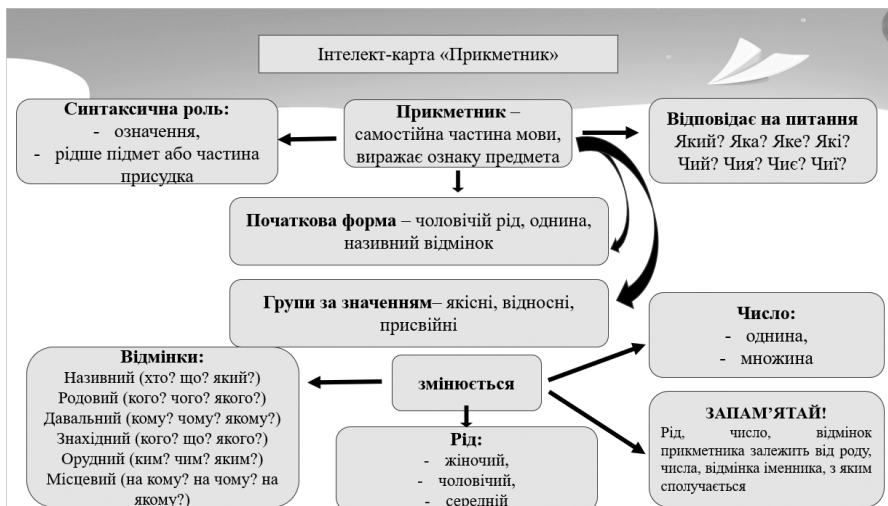

Рисунок 2. Інтелект-карта «Прикметник»

Рисунок 3. Карта опорних знань

Крок 5. Провести повторну діагностику освітніх утрат.

Крок 6. Скоригувати форми й методи подолання освітніх утрат.

Крок 7. Подбати про збереження ментального здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Хоча окреслений алгоритм забезпечує системний підхід до подолання освітніх утрат, його успішність значною мірою залежить від тих, хто його втілює. Саме професійна майстерність педагога є ключовим

фактором. Здатність учителя знайти індивідуальний підхід до кожного учня, застосовувати креативність у викладанні та демонструвати гнучкість до змін –визначають, наскільки ефективно будуть реалізовані етапи стратегії.

Постійне вдосконалення методів викладання та взаємодії з учнями відіграє важливу роль так само, як і створення підтримуючої атмосфери в класі. Це включає емоційну підтримку учнів, щоб вони не боялися робити помилки, ставити запитання й активно долучатися до навчання. В умовах постійних змін, включаючи дистанційне навчання, педагог має застосовувати універсальний дизайн уроку. Такий підхід передбачає оцінювання навчальних утрат під час кожного уроку, забезпечення зворотного зв'язку й планування подальших дій.

Крім того, важливим інструментом є спіральний дизайн уроку, який сприяє зменшенню освітніх утрат через поступове й циклічне повернення до певних тем. Зв'язок нових знань із раніше засвоєними формує ґрунтовне розуміння матеріалу та забезпечує успішність здобувачів освіти.

Педагог є серцем і рушійною силою освітнього процесу. Його професіоналізм та залученість визначають, чи стане стратегія не просто документом, а ефективним інструментом позитивних змін у навчанні.

Отже, тільки спільними зусиллями всіх учасників освітнього процесу та чітко спланованою системою роботи в закладі освіти можна досягти позитивних результатів у подоланні освітніх утрат.

Додаток 1

Карта потреб учнів, які повернулися з-за кордону

№ з/п	Зміст карти	Відповіді, позначки
1.	ПІБ учня / учениці	
2.	Вік учня / учениці	
3.	До якого класу здобував / здобувала освіту в Україні чи не здобував/здобувала	
4.	З якого класу вчився / вчилася одночасно в українській і закордонній школах чи не вчився / вчилася	
5.	Країна та місто проживання	
6.	Мова навчання в закордонному закладі освіти	
7.	Час перебування в іншій країні	

8.	Короткий опис причин вимушеного виїзду та перебування за кордоном	
9.	Освітні втрати: ■ відсутність адаптації до української мови; ■ відставання в навчанні; ■ необізнаність з українською освітньою системою; ■ соціально-психологічні проблеми та культурний шок	
10.	Освітні потреби: ■ доступ до навчальних матеріалів, що відповідають державним стандартам; ■ індивідуалізована підтримка та консультації для відновлення пропущеного матеріалу; ■ проведення сесій психологічної підтримки та консультацій для допомоги в адаптації до нового середовища й подолання стресу, пов'язаного з війною та переїздом; ■ допомога в розв'язанні соціальних та емоційних проблем, що виникають у зв'язку з війною і переїздом; ■ підтримка в інтеграції в нове шкільне середовище від однокласників і вчителів	
11.	Додаткова інформація про учня / ученицю, коментар (за потреби)	

Додаток 2

Карта потреб учнів із деокупованої території

№ з/п	Зміст карти	Відповіді, позначки
1.	ПІБ учня / учениці	
2.	Вік учня / учениці	
3.	До якого класу здобував / здобувала освіту до окупації чи не здобував/здобувала	
4.	З якого класу вчився / вчилася одночасно в українській школі та в закладі на тимчасово окупованій території чи вчився / вчилася тільки за програмами на тимчасово окупованій території	
5.	Якщо було одночасне навчання в українському закладі освіти, вказати, яке (сімейне, екстернат, дистанційне в реальному часі)	

6.	Час перебування на тимчасово окупованій території	
7.	Освітні втрати: ▪ відсутність адаптації до української мови; ▪ відставання в навчанні; ▪ необізнаність з українською освітньою системою; ▪ соціально-психологічні проблеми та культурний шок	
8.	Освітні потреби: ▪ доступ до навчальних матеріалів, що відповідають державним стандартам; ▪ індивідуалізована підтримка та консультації для відновлення пропущеного матеріалу; ▪ проведення сесій психологічної підтримки та консультацій для допомоги в адаптації до нового середовища й подолання стресу, пов'язаного з війною та деокупацією; ▪ допомога в розв'язанні соціальних та емоційних проблем, що виникають у зв'язку з війною і деокупацією; ▪ підтримка в інтеграції в нове шкільне середовище від однокласників і вчителів	
9.	Додаткова інформація про учня / ученицю, коментар (за потреби)	

ОСВІТНІ ВТРАТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Лисичанський ліцей № 8 Сєвєродонецького району
Луганської області

Галина Никифорова, директор

В умовах повномасштабної війни в Україні система освіти опинилася перед новими викликами. Педагогічний колектив нашого закладу освіти був змушений оперативно повернутися до дистанційної форми навчання, мобілізувати зусилля для збереження учнівського контингенту, забезпечити якість навчання в умовах невизначеності й небезпеки та надати психологічну підтримку учасникам освітнього процесу. Колектив пройшов цей непростий початковий шлях, накопичивши унікальний досвід, спрямований на подолання труднощів з організації освітнього процесу.

Поступово виникали інші проблеми, одна з яких – освітні втрати, про які ми не говорили під час пандемії COVID-19. Під час карантинних обмежень учні не мали доступу до шкіл, мали вимушену перерву в навчанні (додаткові канікули). Після закінчення загрозової ситуації діти поверталися у звичайне навчальне середовище й усі прогалини в навчанні ліквідовувалися надолуженням знань.

За визначенням науковців «освітні втрати» – це прогалини в знаннях і навичках, головними чинниками, що призвели до освітніх утрат – це пандемія та окупація нашої території. Саме через ці обставини ми вимушені впроваджувати дистанційне навчання в освітній процес з 24 лютого 2022 року.

З початком бойових дій ситуація ускладнилася: зруйнування закладу освіти, неможливість очного навчання протягом більше ніж трьох років, поява категорій дітей, які перемістилися в межах України, які залишилися на окупованій території та які виїхали за кордон. Усе це призвело до втрати звичного освітнього середовища, до зниження мотивації здобувачів освіти до навчання.

Ми опинилися на порозі впровадження, звісно, звичайної для нас повсякденної форми навчання, але дуже затяжної – дистанційної. Протягом першого року дистанційного навчання держава вирішила головну проблему – забезпечення комп'ютерною технікою кожного вчителя й кожного здобувача освіти, що надало можливість здійснення безперервного навчання та спілкування учасників освітнього процесу.

Учителі закладу освіти, маючи досвід дистанційного навчання під час пандемії, узялися за опанування новітніх освітніх технологій, різнома-

нітних форм і методів дистанційного навчання для підвищення якості знань у надзвичайних умовах, бо до умов навчання додалися й ті, яких не було раніше, а саме: повітряні тривоги, відключення електроенергії, бойові дії і, як наслідок, перерваний урок, незакінчений урок, непроведений урок, невідвіданий урок, урок в укритті. Усе це призвело до освітніх утрат.

Першими правильними кроками адміністрації закладу були кроки попередження освітніх утрат, а саме:

- забезпечення всіх учасників освітнього процесу платформою TEAMS для онлайн-комунікації;
- забезпечення учасників освітнього процесу (учителів, здобувачів освіти) комп'ютерною технікою;
- проведення навчання вчителів щодо використання цифрових інструментів;
- розроблення внутрішніх регламентів щодо дистанційної роботи в умовах воєнного стану;
- створення системи менторської підтримки серед учителів;
- організація онлайн-тренінгів для підвищення професійного рівня.

Найважливішим управлінським рішенням було створення та прийняття стратегічних документів для подолання освітніх утрат. Нижче подано стислий опис документу, який схвалений педагогічною радою закладу освіти й узятий до роботи.

Стратегія подолання освітніх утрат у Лисичанському ліцеї №8 Сєверодонецького району Луганської області за умов дистанційного навчання

1. Аналіз ситуації

1.1. Учніський контингент:

- перебування учнів у різних умовах: 55% – в Україні (іноді без стабільного зв'язку/світла); 10% – на тимчасово окупованих територіях (часті перебої в доступі до навчання); 35% – за кордоном (інше середовище, можливо, відмінна шкільна система).

1.2. Виклики:

- повітряні тривоги та вимушене переривання занять;
- відключення електроенергії та інтернету;
- психоемоційне навантаження на учнів та вчителів;
- освітні втрати через нерегулярне навчання.

2. Цілі стратегії:

- мінімізування освітніх утрат та забезпечення якісного дистанційного навчання;
- забезпечення гнучкого доступу до освітнього контенту;
- надання індивідуальної підтримки учням з різним рівнем доступу до навчання;
- збереження ментального здоров'я та мотивації учнів.

3. Напрями реалізації стратегії

3.1. Гнучка організація освітнього процесу

- Використання асинхронного навчання (запис відеоуроків, навчальних модулів, інтерактивних презентацій).
- Перегляд й адаптація освітніх програм (ключові поняття для розуміння предмету).
- Упровадження гнучкого графіку перегляду уроків у разі технічних перебоїв.
- Використання платформ, доступних навіть при слабкому інтернеті (Google Classroom, Telegram, Viber, тощо).

- Корекція розкладу для залучення до навчання учнів-закордонників.

3.2. Діагностика освітніх втрат

- Проведення вхідного та періодичного діагностування знань (онлайн - тести, опитування, завдання).
- Визначення учнів із суттєвими прогалинами — формування груп ризику.

3.3. Індивідуалізація навчання

- Розробка індивідуальних освітніх траєкторій для учнів із різним рівнем знань.
- Запровадження консультацій у позаурочний час (індивідуально або в малих групах).
- Створення інтегральних груп для консультацій.

3.4. Додаткові освітні можливості

- Організація компенсацийних занять (під час канікул, в окремі дні).
- Залучення освітніх платформ: «Всеукраїнська школа онлайн», EdEra, Prometheus, «Тести ЗНО», тощо.
- Організація проєктного навчання, що дозволяє надолужити знання, використовуючи зв'язок між предметами.

3.5. Психологічна підтримка

- Психологічна підтримка всіх учасників освітнього процесу: групові та індивідуальні консультації онлайн.

- Тренінги для учнів та вчителів: керування стресом, мотивація до навчання.

3.6. Підтримка вчителів

- Методична підтримка вчителів.
- Створення банку матеріалів для дистанційного навчання.
- Взаємопідтримка вчителів: обмін кейсами, менторство.

4. Моніторинг та оцінка ефективності

- Щомісячний звіт класного керівника про стан відвідування учнями навчальних занять.

- Аналіз результатів навчання – контрольні роботи, спостереження.
- Збір зворотного зв'язку від учнів, батьків, вчителів (анонімні анкети).
- Коригування стратегії залежно від поточних викликів та результатів.

5. Співпраця з батьками

- Налаштування каналів спілкування.
- Регулярне інформування про прогрес дитини.
- Проведення онлайн-зустрічей, консультацій.
- Активне залучення батьків до освітнього процесу, їх мотивація.
- Надання рекомендацій, як організувати домашнє навчальне середовище

- Нагадування щодо поведінки під час повітряної тривоги
- Психологічна підтримка батьків

6. Очікуванні результати

- Стабільний рівень успішності учнів незважаючи на складні умови.
- Підвищення цифрової грамотності як учнів, так і вчителів.
- Зміцнення партнерства між школою, родинами та громадою.
- Успішне завершення навчального року з дотриманням державних стандартів.

Протягом 3-х років адміністрація закладу освіти здійснює моніторинг якості знань учнів та відстежує форми й методи роботи з подолання освітніх утрат, результатом є створення банку даних.

Керівники навчально-методичних центрів закладу освіти внесли у свої плани роботи питання втрати освітніх знань і визначили методи їх подолання.

На початку навчального року проводяться первинні діагностичні роботи (з використанням тестів ВШО) і виявляються теми, що не засвоїли учні. Протягом навчального року завдяки формувальному оцінюванню визначаються складні та незрозумілі для учнів питання й педагоги завжди повертаються до них під час повторення.

Учителі гуманітарного циклу, використовуючи набуті знання та яскраві презентації, прагнуть розкласти мовні теми на зрозумілі й неперобтяжені глибоким граматичним матеріалом складові, заохотити дітей сприймати процес повторення, а можливо, і вивчення пропущеного матеріалу як гру. З цією метою використовують інтерактивні завдання, які створюють на платформах Wordwall, Genially та навчальні відео ВШО, Рі-стація UA. Намагаються інтегрувати мовознавчий компонент в літературу та навпаки, наприклад, для повторення та засвоєння нових знань використовуються сучасні українські пісні, щоб зацікавити учнів.

Учителі природничо-математичних наук на уроках застосовують:

- гнучке планування завдань з урахуванням рівня підготовки;
- надання навчальних матеріалів різного рівня складності;
- платформи для онлайн-навчання (наприклад, «Всеукраїнська школа онлайн»);
- відеоуроки, інтерактивні вправи, ігри для повторення та закріплення знань;
- партнерство з родинами: поінформованість про труднощі та успіхи дитини;
- консультації для батьків щодо підтримки навчання вдома;
- повторення ключових тем у стислому форматі.

Найбільш вразлива категорія для самостійного навчання – це початкова школа. Саме навчально-методичним центром початкової школи заплановано:

- перерозподіл навчального часу між темами;
- диференційований підхід до навчання;
- обов'язковий індивідуальний підхід до кожного з учнів;
- інтерактивні та ігрові методи навчання;
- співпраця з батьками учнів, з метою допомоги своїм дітям у навчанні;
- використання цифрових інструментів: Wordwall, WordArt, Learning Apps, сайт «На Урок», Mentimeter, <https://childdevelop.com.ua>, Edcafe AI, <http://rebus1.com/ua/>;
- використання ігрових методик, таких як: «Взаємоопитування», «Мікрофон», «Незакінчене речення», «Знайди помилку», «Позначки», «Навчаючи, вчусь», методи «ПРЕС», «Займи позицію» та інше. Наприклад:
 - заняття «Таблиця множення числа 7» (учителі початкових класів) <https://youtu.be/IAhw18KYrkQ>;

- вправа на повторення таблиці множення числа 7 (учителі початкових класів) <https://learningapps.org/view4020915>;

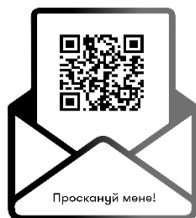
- гра Kahoot! (учителі початкових класів) <https://create.kahoot.it/share/7/984ed821-330a-4e9b-80fa-ad818212aa6a>.

Читання є найважливішим способом засвоєння базової інформації, специфічною формою комунікативно-пізнавальної діяльності особистості. Проте дистанційне навчання негативно позначилося на розвитку навичок читання в цілому.

Доцільними кроками, які дадуть змогу продуктивно працювати над компенсацією навчальних утрат із читання, є використання продуктивної системи вправ і завдань, диференційований підхід до формування й розвитку навички.

Освітня платформа schoolwork.com. На ній можна користуватися багатьма видами вправ онлайн, а ще генерувати свої завдання.

З онлайн-тренажером із читання, у якому можна працювати індивідуально й фронтально (вчителі початкових класів) можна ознайомитися за QR-кодом.

Навчально-методичний центр учителів іноземних мов вирішує проблему подолання освітніх утрат шляхом проведення діагностування для визначення поточного рівня знань кожного учня; надання індивідуальних консультацій для ліквідації прогалин у знаннях; використання аудіо - та відео матеріалів для поліпшення навичок розуміння на слух та вимови, мовних ігор та завдань для зацікавлення та стимулювання учнів; упровадження інтерактивних технологій та онлайн-ресурсів для того, щоб уроки були цікавими та ефективними; через залучення учнів до участі в конкурсах, онлайн-олімпіадах та інших англomовних заходах, у проєктах для розвитку навичок усного мовлення та аудіювання; використання матеріалів ВШО для самостійної роботи (<https://lms.e-school.net.ua/>) та можливостей штучного інтелекту, що допомагає надолуженню освітніх утрат (для 10-11 класів) та визначенню рівня знань учнів <https://www.aitest.in.ua/>.

Зниження мотивації до навчання є одним із головних наслідків освітніх утрат. Учні, що відчувають себе «відстаючим», утрачають віру у власні здібності, що призводить до внутрішньої тривоги та уникнення навчальних викликів.

Іншим важливим психологічним фактором є емоційне виснаження всіх учасників освітнього процесу. Зараз у період кризи учні та вчителі

часто працюють у стані стресу, що погіршує здатність до концентрації, засвоєння матеріалу та емоційної саморегуляції.

Соціальна ізоляція також відіграє роль. Під час дистанційного навчання учні нашого ліцею втратили звичні шкільні умови та позбавлені живого спілкування з однолітками, що може викликати відчуття самотності, депресивні стани та навіть агресивні реакції.

Для подолання цих психологічних аспектів ми створюємо підтримувальне середовище, де всі учасники освітнього процесу відчують розуміння, прийняття та безпеку.

Психологічний стан учнів: основа успішного навчання. Учні – найуразливіша категорія, адже вони не завжди мають достатньо ресурсів для самостійного подолання стресу чи тривожності. Психологічна підтримка допомагає знижувати рівень тривожності, формувати навички саморегуляції, зміцнювати віру у власні сили, зберігати мотивацію до навчання.

Учитель стає не тільки педагогом, а й емоційним лідером. Учитель, який сам переживає стрес, навряд чи зможе бути ефективним, коли підтримує своїх учнів. Системна психологічна допомога вчителям включає як індивідуальні консультації, тренінги зі стресостійкості, так і тайм-менеджмент, групи емоційної підтримки.

На педради, які проведено під час війни, було порушено питання:

- Психологічна підтримка учасників освітнього процесу під час війни (2022-2023 н.р.).
- Психолого-педагогічна рада «Розвиток емоційного інтелекту як основа соціально-психологічного клімату освітнього середовища в умовах час онлайн навчання» (2023-2024 н.р.).
- Педрада-практикум «Хотілося б, щоб палала москва, але поки що вигораю я. Дещо про професійне та емоційне вигорання педагогів під час війни: причини, симптоми, шляхи подолання, ресурси» (2024-2025 н.р.).

Не забуваємо і про батьків, які є «невидимими учасниками» освітнього процесу. Вони також зазнають емоційного тиску, особливо коли не можуть допомогти дитині наздогнати шкільну програму. У них виникає почуття безсилля, провини або роздратування, що ще більше ускладнює взаємодію з дітьми та школою. Психологічна підтримка для батьків має виглядати як просвітницькі заходи про психоемоційний стан дітей, групи емоційної підтримки, проведення занять з елементами тренінгу, розміщення на шкільному сайті практичних порад і рекомендацій.

Ми спостерігаємо погіршення комунікативних навичок, зниження мотивації до активного життя, зростання емоційної нестабільності,

утрату відповідальності здобувачів освіти. Заходи, які дозволяють ліквідувати освітньо-виховні втрати серед учасників освітнього процесу, – акцент на командну роботу, участь у спільних проєктах, проведення інтегрованих заходів з участю батьківської спільноти, тематичні класні години морально-етичного направлення, волонтерські ініціативи всіх учасників освітнього процесу, психолого-педагогічна підтримка, моніторинг емоційного стану, залучення родини до виховного процесу, тренінги, онлайн-зустрічі, консультації.

Завдання, які собі поставили під час війни:

1. Збереження системи виховної роботи ліцею, а саме:

- налаштування комунікації між всіма учасниками освітнього процесу – сайт 93100sch8.co.ua;
- сторінка в ФБ ліцею <https://www.facebook.com/profile.php?id=100057379812365>;
- сторінка в ФБ Куреня ім. Княгині Ольги <https://www.facebook.com/St.Olga.School8>;
- YOU TUBE-КАНАЛ ліцею: <https://www.youtube.com/@lisschool8> чати вчителів, лідерів, батьків.

2. Залучення максимальної кількості учасників освітнього процесу до участі, створення «ситуації успіху»

3. Забезпечення психологічної підтримки учасникам освітнього процесу (сторінка психолога в ФБ: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61552124514529>)

4. Організація роботи дитячої шкільної організації «РЕСПУБЛІКА ЮНИХ» в нових умовах.

5. Розвиток учнівського самоврядування:

- вибори в класах, делегування в Раду «РЮ», висування кандидатів у президенти;
- ділова гра «Вибори Президента «РЮ»: передвиборча «гонка»: програми кандидатів, реклама, онлайн-голосування – «держава у смартфоні»;
- засідання Ради командирів та Ради «РЮ» (розподіл обов'язків, планування головних подій року);
- щомісячне засідання Ради «РЮ»: підсумки + нові плани та ідеї.

Загальношкільні заходи:

- Тиждень шани школи «О світлої науки храм, життєвих досвідів пізнання...»: висвітлення в соцмережі світлин-спогадів, талантів уч-

нів та вчителів, конкурс мінітворів «5 речень про школу», інтелект-гра «Найрозумніший», презентація класних колективів.

- 2024 – Тиждень ювілею школи під гаслом «Я можу все! Ти можеш все! Ми можемо все! Разом ми – сила!»
- Челендж «Я це можу!»
- Тиждень української слави «Приречені на перемогу» (до Дня захисників та захисниць України, Дня Українського козацтва).
- Акція «Гімн України – дитяча версія» з нагоди Дня Єднання.
- Флешмоб з нагоди 210 річниці з дня народження Тараса Шевченка: конкурс ілюстрацій до творів (1-4 клас); акція «Сучасний погляд на картини митця» (5-7 класи); проєкт «Вище часу» (8-11 класи) .
- Проєкт «Олімпійське сузір'я України».
- Конкурс реклами закладу освіти «Коли Інтернет на користь!»
- Флешмоб «Діти України за мир та єдність!»
- Урочисте свято «Парад успіхів – 2024».

Кожного року проводиться аналіз подолання освітньо-виховних утрат здобувачами освіти, зумовлених воєнним станом,. Він надає можливість виявлення низку проблем, пов'язаних із перериванням освітнього процесу, психологічним станом учнів, а також обмеженим доступом до мережі «Інтернет» протягом деякого часу.

Завдяки впровадженню комплексу заходів педагогічному колективу вдається частково компенсувати освітні втрати здобувачів освіти.

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ В УМОВАХ РОБОТИ ЗАКЛАДУ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

**Комунальний заклад «Сватівський ліцей № 6»
Сватівської міської ради Луганської області**

*Олена Василевська, директор,
Інна Канівець, заступник
директора з НВР*

Про освітні втрати почали активно говорити у світі під час карантинних обмежень COVID-19, що потребувало перегляду підходів до регування на виклики та організації навчання в різних країнах світу. В Україні освітні втрати зумовлені як пандемією, так і війною. Вимушена перерва в навчанні, зруйновані заклади освіти, відсутність очного навчання, нестійкий інтернет, значні обмеження для дистанційного навчання та багато іншого стали реальністю для педагогів і здобувачів освіти. Як результат, освітні втрати, прогалини, зниження успішності, стрес і травматичний досвід, про що засвідчують міжнародні та вітчизняні моніторингові дослідження.

Спираючись на визначення науковців та практиків, для себе ми визначаємо, що освітні втрати є поняттям широким і виникають вони в наслідок уповільнення чи переривання освітнього процесу через великі паузи в навчанні, тоді як навчальні втрати пов'язані із втратою в академічних знаннях і навичках.

Для нашого закладу в умовах воєнного часу пріоритетом є створення комфортного освітнього середовища, що акцентує перед нами не тільки вирішення освітніх завдань, зокрема щодо подолання освітніх утрат а й завдань, пов'язаних з соціалізацією та психологічним розвитком здобувачів. Саме вони і є ключовими при розробці та реалізації стратегії розвитку закладу освіти, положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти, плану роботи ліцею освітньої програми тощо.

Стратегія розвитку Комунального закладу «Сватівський ліцей №6» Сватівської міської ради Луганської області на 2023-2027 роки об'єднує декілька важливих напрямків, а саме: освітня діяльність закладу, робота з дітьми за індивідуальними освітніми траєкторіями, методична робота, діджіталізація освітнього процесу. Усі наші проекти та напрацювання, передбачені стратегією, реалізуються завдяки платформі HUMAN, яка має розгалужену структуру з електронними журналами, інтерактивними

дошками, електронним щоденником, аналітичною базою, навчальними та виховними матеріалами. Це дозволяє здобувачам освіти систематизувати свої знання, батькам – відслідковувати освітній поступ дітей, отримувати психологічну підтримку.

Наша стратегія тісно пов'язана з внутрішньою системою забезпечення якості освіти, яка розбудовується на основі існуючого положення та включає п'ять напрямків діяльності: освітнє середовище, управлінські процеси, педагогічна діяльність, оцінювання результатів навчання, освітні заходи на засадах академічної доброчесності. Важливим інструментом управлінської діяльності у межах внутрішньої системи забезпечення якості освіти та засобом подолання освітніх утрат є самооцінювання, яке здійснюється за допомогою інформаційної системи EvaluEd за двома напрямками: «Система оцінювання учнів» та «Педагогічна діяльність». Це дозволяє нам визначити свої сильні та слабкі сторони, скоригувати свою роботу на наступний навчальний рік та визначити вектор руху, зокрема в напрямку подолання освітніх утрат.

Документом, який координує роботу нашого закладу, є річний план роботи. У його структурі виокремлено блок «Моніторинг», оскільки без моніторингу й корегування, якісний освітній процес забезпечити неможливо. Корегування дозволяє нам передбачити та зробити зміни в діяльності як закладу, так і кожного вчителя, що сприяє продуктивності роботи й підвищенню якості навчальних досягнень учнів. Ознайомлення учасників освітнього процесу зі змінами в плані роботи здійснюється в різний спосіб, у тому числі через сайт закладу, на якому висвітлюються основні документи.

Наш заклад освіти працює за освітньою програмою, яка укладена на основі типових та нетипових освітніх програм, серед нетипових: науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» та науково-педагогічна технологія «Росток». Розроблена освітня програма закладу корегується, щорічно додаються навчальні плани, які ми затверджуємо на початку навчального року з урахуванням обраних профілів навчання та програм.

Робота закладу в подоланні освітніх утрат передбачає певний алгоритм, якого ми дотримуємося. Це шість логічно пов'язаних кроків, а саме:

- Крок 1. Створення команди підтримки подолання освітніх утрат.
- Крок 2. Проведення діагностики освітніх утрат.
- Крок 3. Розроблення карти потреб учнів освітньо вразливих категорій.
- Крок 4. Організація заходів з подолання освітніх утрат.

Крок 5. Проведення повторної діагностики освітніх утрат.

Крок 6. Коригування форм й методів подолання освітніх утрат.

Реалізуючи ці кроки *для себе ми визначили декілька ключових стратегій:*

- увага кожній дитині та максимальне залучення її до освітнього процесу;
- оцінювання рівня розвитку соціально-емоційних навичок і визначення чинників, що впливають на результати навчання;
- оптимізація навчального матеріалу;
- надолуження втраченого навчального часу;
- акцент на психічне здоров'я та добробут учнів та вчителів;
- співпраця з батьківською громадськістю.

Робота з подолання освітніх утрат передбачає ґрунтовний аналіз освітніх потреб учасників освітнього процесу. Якщо говорити про втрати в знаннях (навчальні втрати), то тут кожен учитель, ураховуючи особливості свого класу, використовує різноманітні діагностичні інструменти (контрольні роботи, опитування, тестування, спостереження) під час уроку, так і інструменти, які використовуються в позаурочній діяльності (інтерв'ю, довірлива бесіда тощо). Для діагностики та оцінювання вчителі закладу також використовують зручні і доступні платформи, серед них: «Всеосвіта» (безкоштовний корпоративний доступ) та платформа «На урок». Вони зручні у використанні, як для дітей та батьків, так і для вчителів.

У своїй роботі ми використовуємо календарне планування вчителя, яке затверджується керівником, воно є гнучким та упорядкованим на засадах академічної свободи вчителя. У центрі уваги вчителя питання щодо подолання освітніх втрат, учитель вносить зміни, продумуючи власну роботу на декілька уроків наперед, змінює порядок вивчення тем, при цьому розуміє, що є теми, які є ключовими, без яких подальше засвоєння навчального матеріалу учнями видається складним.

Оптимізація навчального матеріалу, створення банків відеолекцій та відеопояснень, інструктивних матеріалів, візуалізація, опорні схеми, мнемонічні правила - це ті кейси, які на сьогоднішній день є у кожного вчителя, що дозволяє учням у будь-який час опанувати самостійно матеріал орієнтуючись на власний темп та місце перебування.

Можливості для надолуження пропущеного навчального часу (освітні табори, використання варіативної складової навчальних планів для проведення консультацій – у 8-11 класах, та використання годин резерву та

перерозподіл годин за новим Державним стандартом базової середньої освіти у 5-7 класах) – це те, що є дієвим інструментом на сьогодні. Новий державний стандарт за рахунок годин з резерву дає можливість для перерозподілу навчальних годин, для використання всіх годин по максимуму із запропонованих, сприяє вирішенню проблем із подолання освітніх втрат.

Для нашого закладу ефективними є:

- організація індивідуальних та групових занять;
- підготовка учнів 10-х і 11-х класів до НМТ;
- організація індивідуальних і групових консультації для дітей, що знаходяться на ТОТ або за кордоном;
- робота Школи майбутніх першокласників;
- відвідування вчителями-предметниками уроків в 4-х класах;
- розроблення і впровадження програм підтримки (за результатами діагностування вчителі-предметники, практичний психолог та соціальний педагог розробляють спільні програми, заходи, які потім реалізуються);
- планування роботи з учнями, які є зацікавленими в опануванні тих наскрізних ліній, які на сьогодні заклад освіти має реалізувати.

У своїй роботі з даної проблеми активно використовуємо напрацювання форуму якості освіти та матеріали Державної служби якості освіти щодо подолання освітніх втрат.

У закладі освіти діє ефективна психологічна служба (у штаті - практичний психолог та соціальний педагог), що дозволяє підтримати вчителів у вибудовуванні траєкторії руху в подоланні освітніх втрат з дітьми, зокрема вразливих категорій. Проведені засідання ресурсної кав'ярні, заходи з психологічної підтримки не лише дозволяються педагогічним працівникам бути в ресурсі, згуртовують та об'єднують колектив, а й допомагають діяти більш ефективно в подоланні освітніх втрат. Спільна робота вчителів-предметників та практичного психолога, який відслідковує психологічний стан, безпекову ситуацію, в якій знаходиться дитина тощо, дають позитивні наслідки. Практичний психолог надає психологічну підтримку учасникам освітнього процесу, яка сприяє попередженню появи посттравматичного стресового розладу, тривожних розладів та депресій. Вчителі, діти та батьки паралельно з навчанням отримують емоційну підтримку.

Заклад третій рік є учасником проєкту «Безпечний простір: комплексна психосоціальна підтримка українських шкіл в умовах війни», який реалізовується ГО «Слова допомагають» та спеціалістами Центру пси-

хічного здоров'я НаУКМА за підтримки Plan International. Метою проєкту є посилення життєстійкості та покращення самопочуття школярів та підвищення спроможності педагогічних працівників надавати психосоціальну підтримку учнів. Це значно допомагає вчителям вибудовувати траєкторію руху в подоланні освітніх втрат з дітьми вразливих категорій.

Використання у роботі сучасних цифрових технологій є потужним ресурсом якісного дистанційного навчання та подолання освітніх втрат. Вчителю надається свобода у виборі таких інструментів, на яких він добре розуміється, і врахувати, які можливості є в учнів, щоб використати той чи інший цифровий ресурс.

У питанні подолання освітніх втрат важливою є взаємодія з батьківською громадськістю. Вчителі та практичний психолог постійно спілкуються з батьками, проводяться опитування, які дозволяють виявити сильні та слабкі сторони нашої діяльності, вибудувати напрям руху. Крім того, допомога батьків в реалізації проєктів, участі дітей в різноманітних заходах є невід'ємною складовою залучення дітей до освітньої діяльності. Така співпраця та ефективна комунікація дозволяє досягти успіху.

Ефективним інструментом для подолання освітніх втрат під час дистанційного навчання на уроках фізики та хімії є проєктна діяльність, що спонукає до пошуку оптимальних та ефективних рішень, дозволяє організувати групову та індивідуальну роботу учнів. Вчителю важливо передбачити підказки, що допоможуть проаналізувати та систематизувати фактичний матеріал, організувати покрокове виконання етапів проєктної роботи. Такі проєкти не лише спрямовані на виконання завдання з матеріалу, що вивчається, а і передбачають повторення матеріалу минулих уроків, що дозволяє учням надолужити матеріал, з яким були труднощі.

Впровадження STEM-освіти, дозволяє залучати учнів до дослідницької діяльності, допомагає вирішувати проблему надолуження освітніх прогалин і сприяє залученню учнів до більш глибокого вивчення навчальних предметів. Організація проєктної діяльності учнів, спрямованої на розв'язання реальних проблем, впливає на подолання освітніх втрат засобами STEM освіти таким чином:

- сприяє здобуттю знань учнями з різних предметів, що інтегруються в рамках STEM;
- формує уміння та навички у пошуковій діяльності, тісно пов'язаній з практикою і реальним життям;
- розвиває творчий потенціал учнів, їхнє критичне мислення, аналітичні та комунікативні здібності;

- залучає учнів до самостійної роботи з різними джерелами інформації, висування гіпотез, проведення експериментів, аналізу результатів та оформлення проєкту;

- стимулює мотивацію учнів до навчання, їхнє зацікавлення та волю до успіху.

Організація проєктної діяльності учнів, спрямованої на розв'язання реальних проблем, є одним з ключових методів в STEM-освіті. Цей підхід дає учням можливість застосовувати теоретичні знання на практиці, розвивати критичне мислення, творчість та співпрацю, що в результаті сприяє подоланню або мінімізації освітніх втрат.

Освітні втрати накопичуються і поглиблюються, якщо вчасно й ефективно не вжити заходів для їх подолання та й ідеального інструмента, який допоможе подолати освітні втрати учнів, не існує, тож ми намагаємося напрацювати власну ефективну систему подолання освітніх втрат, яка допоможе забезпечити безперервність освітнього процесу та підтримати кожного учня незалежно від обставин.

ПРАКТИЧНІ КРОКИ ЗАКЛАДУ В ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ УТРАТ ЗДОБУВАЧІВ

**Лисичанська гімназія № 29 Сєверодонецького району
Луганської області**

Наталія Базоока, директор

Питанню подолання освітніх утрат в Лисичанській гімназії № 29 Сєверодонецького району Луганської області приділяється значна увага. З 2022/2023 навчального року організація освітнього процесу в гімназії здійснюється дистанційно в інформаційно-комунікаційній системі «Єдина школа». Додатки цієї системи можна встановлювати на будь-який гаджет, будь-то комп'ютер, ноутбук, планшет чи телефон. Як кажуть учителі, «школа в смартфоні». Батьки мають змогу завжди відстежувати присутність дитини на уроках та її успішність. Для учнів з'явився зручний доступ до електронного щоденника та повного переліку домашніх завдань, тем занять, швидкого завантаження навчальних матеріалів прямо з мобільного додатку та електронного розкладу уроків, швидко отримання актуальної інформації в будь-який час, що значно покращує освітній процес й дає змогу зменшувати освітні втрати.

Як же зменшити освітні втрати під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану? Це актуальне питання не тільки для керівника закладу освіти, а й для всього педагогічного колективу. Над його вирішенням працює злагоджена команда з активних, готових до подолання труднощів, педагогів, які постійно підвищують свою кваліфікацію через проходження курсів, відвідування вебінарів, семінарів, проєктів професійного розвитку, використовують набуті компетентності для мінімізації та подолання освітніх утрат. Класні керівники постійно з'ясовують місцеперебування кожного учня та їх потреби в гаджетах для навчання, виявляють перешкоди дистанційному навчанню для планування освітнього процесу та надають підтримку та допомогу в подоланні освітніх утрат.

Важливим є питання, як же ще зручніше й ефективніше організувати взаємодію педагогів та учнів, забезпечити швидкий доступ здобувачам освіти до електронних підручників та матеріалів уроків, організувати можливість перегляду запису відеоуроків, наприклад, на випадок повітряної тривоги, відсутності інтернет-зв'язку чи електроенергії. Для цього педагоги запропонували на власних Google Дисках створити теки з

матеріалами уроків та плейлисти в YouTube для кожного класу, у яких вони викладають навчальні предмети.

Для систематизації та зручності пошуку інформації щодо електронних підручників, плейлистів, сайтів учителів, адміністрація гімназії запровадила гугл-документ «Дистанційне навчання 2024/2025 н.р.» (з назвою року навчання), який містить таблицю з комірками: клас, електронні підручники, предмет, учитель, плейлисти на каналі «Ютуб» з відеуроками, сайт учителя-предметника. Для того щоб створити класним керівниками та вчителями-предметниками всі вищеперелічені зручності та заповнити необхідну таблицю, варто переглянути відеоінструкції, які запропонував вчитель інформатики (*їх можна переглянути за посиланням <https://youtu.be/gUsJdmlcpA0>*).

Для постійної комунікації учасників освітнього процесу перед початком навчального року в месенджері «Telegram» класні керівники створюють групи кожного класу, де закріплюють для учнів створений електронний продукт із посиланням на підручники, плейлисти, сайти вчителів. У цих групах учителі-предметники та класні керівники розмішують оголошення, пам'ятки, повідомлення, нагадування, дублюють посилання (на дистанційні уроки в Zoom, інтерактивні завдання для самостійного виконання, матеріали уроків та домашні завдання тощо).

Це дозволяє забезпечити більш зручний доступ до уроків, матеріалів для учнів, які відсутні на уроках з об'єктивних причин чи перебувають на тимчасово окупованій території та не мають можливості вчасно приєднуватися до уроків в системі «Єдина школа». Учні можуть переглядати матеріали уроків в безпечний та зручний час, надсилати домашні завдання будь-яким зручним способом з використанням засобів зв'язку (месенджери Telegram, Viber, електронна пошта вчителя чи група певного класу).

Робота над подоланням освітніх утрат здійснюється протягом навчального року. Так перед початком навчального року педагогічним колективом визначено й затверджено на педагогічній раді гімназії базові пріоритетні предмети. Так, наприклад, для початкової школи це українська мова (читання та письмо), математика; для середньої школи – у 5-7 класах, які працюють за новим Державним стандартом базової середньої освіти, українська мова та література, математика, англійська мова, історія України; для 8-9 класах – українська мова та література, математика, іноземна мова, історія України, біологія, фізика, хімія, географія.

Педагогічним колективом розроблено та затверджено План заходів щодо подолання освітніх утрат, який може бути скориговано протягом

навчального року, його структура виглядає так: назва заходу, термін проведення, засоби надолуження освітніх утрат, відповідальні особи; примітки для корекції.

Для реалізації цього плану, щоб виявити освітні втрати та скоригувати роботу щодо їх подолання, педагогами розроблено діагностичні тести, завдання для визначення рівня знань та вимірювання освітніх утрат у здобувачів освіти з конкретного предмета. На 2-3 уроках за календарним планом навчальних предметів запроваджено проведення діагностичних робіт щодо виявлення освітніх утрат та розривів (без оцінювання). За підсумками цих робіт проводиться аналіз результатів, розробляються різномірівні завдання, здійснюється пошук додаткових інтернет-ресурсів для самостійного повторення вивченого в цікавій та ігровій формах. З 4 уроку за календарним планом здійснюється виокремлення уроків для повторення, коригування, консультування здобувачів освіти й до 5 уроку, за календарним планом, визначається пріоритетність тем, з яких виявлено найнижчі результати. З наступного уроку за календарним планом здійснюється адаптивне гнучке планування, перерозподіл навчального часу між темами.

Протягом вересня на уроках та індивідуальних консультаціях за запитом учнів здійснюється повторення й закріплення матеріалів раніше вивчених тем. З метою виявлення зменшення / збільшення освітніх утрат у вересні-жовтні проводяться діагностичні роботи, у грудні через повторення базових знань під час вивчення кожної нової теми на уроках продовжується робота з надолуження освітніх утрат. Для повторення й закріплення базових понять педагоги використовують роботу зі схемами, таблицями, графіками як візуалізацію понять, що допомагає учням краще зрозуміти та запам'ятати матеріал. Для гнучкості у викладанні використовуються різні методи подачі матеріалу, різні підходи (традиційні пояснення, відеоуроки, інтерактивні презентації), циклічні повторення, вправи на закріплення раніше вивчених тем тощо.

З метою контролю та коригування результатів здійснюється регулярний зворотний зв'язок, періодичні перевірки знань й аналіз прогресу, коригування плану навчання, за необхідності коригування темпу та методів навчання відповідно до поточного рівня знань учнів. Коригування змісту та результатів навчання з урахуванням виявлених освітніх утрат можна здійснювати постійно.

Пізніше, у квітні-травні, проводиться моніторинг результативності проведеної роботи з подолання освітніх утрат з метою коригування пла-

нування діяльності гімназії на наступний навчальний рік.

Під час дистанційного навчання багато дітей втрачають мотивацію через брак особистого контакту з учителем, відсутність чіткого розпорядку дня та соціальної взаємодії з однолітками. Це може призводити до низької залученості, пропусків уроків, нерегулярного виконання завдань і зниження результатів. Як можна ефективно мотивувати учнів у форматі онлайн-навчання? Для мотивації учнів до навчання використовуються різні інтерактивні завдання, наприклад, завдання «Знайди помилку», встановити відповідність, скласти слово та інші. Використовуються приклади з реального життя, пояснення того, як набуті знання застосовуються в реальному житті (під час підготовки до компетентнісних підсумкових робіт).

Адміністрація гімназії заохочує та мотивує педагогів брати участь в освітніх проєктах, які сприяють надолуженню освітніх утрат. Так, учитель з англійської мови закладу пройшла навчання на курсах, є учасником освітніх проєктів, долучена сама до проєкту ГО «Для України» й задіяла також учнів гімназії до участі в англійському розмовному клубі «Speaking club», що сприяє надолуженню освітніх утрат з англійської мови. Учителем активно використовуються методики для діагностики освітніх утрат, методи психоемоційної підтримки дітей і батьків, запроваджуються інструменти Catch-Up у навчальних класах, а її уроки та інструменти для якісного оцінювання результатів вибудовуються на основі принципів ефективної взаємодії. Набутий учителем досвід допомагає впроваджувати в освітню практику тьюторинговий підхід, формувати компетентності здобувачів освіти шляхом упровадження інноваційних технологій та тренінгових методик в освітній процес, долати навчальні втрати, дає змогу учням актуалізувати інформацію, повернутись та повторити вивчене, покращити запам'ятовування, підвищити концентрацію, стимулює креативність тощо.

На заняттях розмовного клубу «Speaking club» учні практикуються в спілкуванні з носіями-волонтерами. У 2024/2025 навчальному році здобувачі освіти нашої гімназії брали участь в I, II та IV хвилях роботи клубу (<https://surl.li/niepll>). Як результат, учні не бояться помилятись, учаться бачити та виправляти помилки інших, підтримують один одного, вони стали уважнішими, практичнішими та вмотивованими в навчанні. Діти ставлять питання, розповідають про свої досягнення чи вподобання, розвивають свої міжкультурні відносини, поважаючи один одного та практикують свою розмовну мову (<https://surl.li/ktjuzk>). Звичайно, учні

отримують, як результат, задоволення від спілкування, можливість вдосконалення спілкування англійською, а також отримують сертифікат за активність, креатив, великий інтерес до вивчення англійської мови, проявлені під час занять мовного клубу.

Додаткова підтримка здобувачів освіти здійснюється під час канікул через проведення групових та індивідуальних консультацій.

Робота з надолуження освітніх утрат потребує не лише академічної роботи, а й емоційної підтримки учнів. Для психологічної підтримки на початку уроків учителями використовуються «криголами», вправи на дихання, саморегуляцію. На уроках для зниження стресу створюється сприятлива атмосфера, щоб учні не боялися робити помилки, використовується похвала, мотиваційні фрази, цитати видатних людей.

Практичний психолог відіграє ключову роль у відновленні освітнього процесу, допомагаючи дітям впоратися зі стресом і налаштуватися на ефективне навчання. З метою надання корисної інформації для учнів, батьків та вчителів щодо подолання стресу, тривожності та емоційного вигорання, підвищення рівня психологічної грамотності, ознайомлення з простими техніками самодопомоги та релаксації у закладі створено сайт «Психологічна служба Лисичанської гімназії №29» та група в месенджері Telegram «Психологічна служба Лисичанської гімназії № 29» (<https://surl.li/yqvlku>).

За період дистанційної роботи педагогів з учнями гімназії освітні втрати вдасться надолужити, прогалини в знаннях з певних тем скоротити. Про це свідчать результати діагностувальних робіт та комплексних перевірочних робіт, для виконання яких потрібні базові знання з навчальних предметів. Більшість дітей опановують матеріал на достатньому рівні. Такі висновки свідчать про певну динаміку та ефективність роботи педагогічного колективу у визначенні завдань в подоланні освітніх утрат.

ПРОГРАМА ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ ТА РОЗРИВІВ У ДІІ

Лисичанський ліцей № 5 Сєверодонецького району Луганської області

Людмила Колесник, директор

Освіта України – це частина українського суспільства, яке переживає складні часи та має проблеми та втрати, що можуть негативно впливати на майбутні покоління й взагалі на розвиток країни. Деякі втрати в освіті помітні вже зараз, але найбільша їх кількість відтермінована в часі, і тому є більш небезпечною. У цьому процесі неможливо зупинитися, бо освітні втрати не можуть самоліквідуватися, зупинитися або перерости, вони можуть тільки накопичуватися й поглиблюватися.

Найважливішим завданням для педагогічного колективу Лисичанського ліцею № 5 Сєверодонецького району Луганської області є вивчення цього питання з метою організації якісної роботи з подолання освітніх утрат. Тож робота педагогічного колективу в цьому напрямі розпочалася з розробки програми щодо подолання освітніх утрат та передбачала наступні кроки:

1. Ознайомлення, аналіз доступних джерел та їх адаптація для потреб нашого закладу (<https://surl.li/zdogls>), серед яких опрацьовано посібник «Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання» Г. Бичко, В. Терещенко, звіт ЮНЕСКО «Відновлення освітніх утрат: що можна зробити швидко та масштабно», рішення комітету з питань освіти, науки та інновацій ВР України від 07.06.2023 року № 122 «Про затвердження рекомендацій слухання в Комітеті на тему «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання» (<https://surl.li/zyobpt>); рекомендації МОН України та ЮНІСЕФ щодо організації програми з надолуження освітніх утрат, електронне видання «Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів» за загальною редакцією О.М. Топузова, методичні рекомендації від Іванни Коберник, Зої Звиняцьківської «Подолання освітніх утрат з української мови та літератури в 5 – 11 класах», навчально-методичний посібник «Сучасні підходи і технології Нової Української школи: компетентісно орієнтовані завдання як засіб формування ключових компетентностей» Сергія Берендєєва, Юлії Косенчук, Людмили Лисогор, лист МОН України від 30.08.2024 1.1/15776-24 з інструктивно-методичними рекомендаціями щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році та інші.

2. Проведення засідань методичних осередків учителів Лисичанського ліцею № 5, які вивчили методичну літературу, рекомендації, досвід із цього питання й підготували пропозиції до програми ліцею.

3. Опрацювання робочою групою всіх наданих пропозицій та розробка проекту Програми Лисичанського ліцею № 5 Сєвєродонецького району Луганської області щодо подолання освітніх утрат і розривів на 2024/2025 та 2025/2026 навчальні роки (далі – Програма).

4. Обговорення та схвалення педагогічною радою Програми (протокол від 25.04.2024 № 8) та затвердження наказом директора від 25.04.2025 року № 80.

5. Ознайомлення вчителів з діагностувальними тестами на сайті «Всеукраїнська школа онлайн», досвідом інших педагогів, рекомендаціями з навчальних предметів шляхом проведення методичних заходів (педагогічних рад, майстер-класів, круглих столів) .

6. Навчання педагогічних працівників:

- «Наздоженемо: курс про подолання освітніх утрат» для вчителів, які викладають навчальні предмети (ГС «Освіторія»);

- «Наздоженемо: курс про подолання освітніх утрат для освітніх управлінців» (ГС «Освіторія»);

- КП «Інструменти виявлення та подолання навчальних утрат» (Державна служба якості освіти «Навчально-методичний центр з питань якості освіти»);

- «Тьютеринговий СATH-UP у середній школі» у межах програми «Освітній суп» від громадської організації «Навчай для України»;

- вебінари, семінари, КПК , які проводить Луганський ОІППО.

Структура Програми

I розділ. Пояснювальна записка

Містить механізми та способи впровадження Програми, очікувані результати.

II розділ. Шляхи реалізації програми

Розділ представлений у вигляді таблиці, яка містить заходи та інструментарій для виконання.

Основні заходи:

1. Підвищення професійної компетентності педагогічних працівників щодо надолуження освітніх утрат та підготовка матеріалів для проведення процесу надолуження.

2. Вимірювання та діагностика освітніх утрат (анкетування, вхідне та вихідне тестування).

3. Надолуження навчальних утрат, прогалин у знаннях (використання цифрових інструментів, розроблення індивідуальних стратегій успіху для здобувачів освіти).

4. Надолуження виховних утрат.

5. Психологічна та соціально-емоційна підтримка.

Інструментарій для виконання:

1. Проходження онлайн та офлайн-курсів підвищення кваліфікації, вебінарів, семінарів, майстерок.

2. Створення банків завдань для проведення діагностики, корегувальних навчальних програм.

3. Урахування результатів внутрішкільних моніторингів (зрізів знань, ступеня навченості, показник якості навченості (ПЯН), адаптація при переході на інший рівень навчання тощо), результати зовнішніх моніторингів.

4. Використання стандартизованих навчальних тестів.

5. Здійснення адаптивного гнучкого планування, адаптація календарно-тематичного планування.

6. Навчання вчителів технікам надання психосоціальної та психоемоційної підтримки.

7. Проведення заходів, що сприяють збереженню зв'язків із ліцеєм учнів, які перебувають за межами України.

8. Індивідуальне консультування

9. Інтеграція соціально-емоційного навчання в освітній процес.

Програма містить 3 складові:

▪ *Предметно-навчальна.* Передбачає здійснення адаптивного гнучкого планування після вимірювання та діагностики освітніх утрат. Кожен учитель, складаючи календарно-тематичне планування, визначає теми, які потребують додаткового вивчення, кількість годин для роботи з надолуження освітніх утрат. Крім того, у ліцеї існує графік консультацій з усіх навчальних предметів, які проводяться із застосуванням різних цифрових інструментів синхронно чи асинхронно. Усі вчителі розробили додатковий контент з ключових тем для надолуження освітніх утрат або використовують готовий контент, який розміщений на різних освітніх платформах, а також в бібліотечках цифрових інструментів. Учителі спільно з учнями та батьками складають індивідуальні освітні траєкторії (за бажанням батьків й учнів). Багато уваги ми приділяємо співпраці учителів і класних керівників, учителів і практичного психолога, учителів різних предметів.

▪ *Виховна.* Незважаючи на те що наш заклад працює в дистанційному режимі, ми проводимо потужну виховну роботу, яка є невіддільною складовою частиною якісного освітнього процесу. Ми не тільки навчаємо, але виховуємо й розвиваємо наших ліцеїстів. Перше, що ми зробили, – це відновили роботу учнівського самоврядування, члени якого є ініціаторами багатьох цікавинок. Головне, що до роботи залучаються не тільки учні, які живуть в Україні, але й учні, які знаходяться за її межами. Наші учні беруть участь в усіх цікавих конкурсах, змаганнях, мають нагороди й відчувають себе дотичними до спільної роботи, а не ізольованими. Учні із задоволенням створюють поробки, тематичні відеоролики, малюнки, беруть участь у флешмобах, волонтерських заходах. По-друге, відновили в ліцеї роботу 4 гуртки: «Ремісницьке диво», «Українська мова», «Джура» (молодший рій «Козачата»), «Джура» (старший рій «Гайдамаки»). По-третє, розповідаємо про справи й життя ліцею не тільки на шпальтах офіційного сайту закладу, але й у групах на фейсбуці, у вайбері, телеграм.

▪ *Психологічна.* Вимагає великих зусиль, щоб навчити учасників освітнього процесу технікам психоемоційної та психосоціальної підтримки. Під час роботи з учнями й батьками відслідковуємо їхній емоційний стан, підтримуємо або перенаправляємо до інших спеціалістів та проводимо заходи з релаксації, психологічного розвитку, інтеграцію соціально-емоційних навичок в освітній процес.

III. Розділ. Наступний етап роботи передбачав упровадження Програми в роботу закладу. З 01.09.2024 року ми впровадили Програму в дію наступними кроками:

1. Продумали, які форми занять використаємо для надолуження освітніх утрат, беручи до уваги режим економії. Зупинилися на наступних формах:

- консультації (безоплатні, надаємо педагогам вільні дні на канікулах);
- резервні години з предмету;
- систематичне повторення на кожному уроці.

2. Провели вхідне діагностування. До роботи включали завдання на теми, які не вивчаються в поточному році. Крім того, не проводили діагностування з української літератури, зарубіжної літератури, фізичної культури, мистецтва, технологій, а також з предметів, які здобувачі освіти розпочали вивчати в поточному класі. Наступного року проведемо діагностувальні роботи з української та зарубіжної літератур. Зараз педагоги розробляють завдання.

3. За результатами тестування кожен педагог запланував теми, знання, уміння й навички з яких треба відкоригувати до кінця I семестру в календарно-тематичному плануванні. Ці питання обговорювалися на засіданнях методичних осередків.

4. Протягом I семестру педагоги працювали відповідно до календарно-тематичного планування, використовуючи різні підходи: консультації, індивідуальні завдання, резервний час на уроках і систематичне повторення.

5. У кінці II семестру ми провели вихідне тестування за тими самими темами.

IV. Моніторинг виконання Програми

Моніторинг виконання програми проходив протягом I семестру через організацію та проведення

- 1) співбесіди з учителями;
- 2) індивідуальних зустрічей з батьками;
- 3) спостереження за навчальними заняттями;
- 4) вивчення результатів вхідного й вихідного тестування;
- 5) у січні 2025 року планується анкетування учасників освітнього процесу з питання подолання освітніх утрат.

V. Висновки

1. Створений банк вхідного й вихідного тестування з навчальних предметів (<https://surl.li/uynmfu>, <https://surl.li/sadgaf>).

2. Здійснюється планування з питання подолання освітніх утрат.

3. Сформовані картки цілей (<https://surl.li/dwndgf>) та очікуваних результатів з кожного предмета.

4. Удосконалюється процес моніторингу виконання програми.

5. Створено банк анкет для учасників освітнього процесу (<https://surl.li/rugluk>).

6. Стратегії успіху складаються в усному вигляді (<https://surli.cc/cwzjyq>).

З повним змістом стратегії можна ознайомитися за посиланням <https://surl.li/jjzsqq>.

РАЗОМ ДО ЗНАНЬ: КОМАНДНА ВІДПОВІДЬ НА ОСВІТНІ ВИКЛИКИ ВІЙНИ

**Лисичанський ліцей № 6 Сєвєродонецького району
Луганської області**

***Ігор Коняхін, заступник
директора з НВР,
Ганна Коняхіна, координатор
кейс-студії ліцею***

У сучасному світі освіта стикається з викликами, які потребують нових підходів як до управління, так і до навчання та виховання. Для української освіти ці виклики є теж актуальними, оскільки останні роки стали для нашої освіти періодом глибоких випробувань і змін. Унаслідок повномасштабної війни діти по всій країні зіштовхнулися з умовами, що суттєво ускладнили процес здобуття освіти. Часті повітряні тривоги, вимушене перебування в укриттях, дистанційне навчання без належної технічної підтримки, вимушене переміщення або проживання на тимчасово окупованих територіях, розрив освітнього процесу через брак доступу до інтернету чи якісної комунікації, утрата стабільного освітнього середовища та психологічні травми – усе це призвело до освітніх утрат, до зниження рівня засвоєння знань, втрати мотивації до навчання, нерівного доступу до освітніх ресурсів і погіршення емоційного стану учнів.

За таких обставин перед кожним закладом освіти постало завдання не просто реагувати на окремі труднощі, а системно вибудовувати алгоритм дій, що дозволить мінімізувати наслідки цих утрат. Такий алгоритм, як правило, включає аналіз ситуації, формулювання стратегії дій, розробку й реалізацію плану заходів із відновлення якості освіти, моніторинг результатів та гнучке коригування обраного курсу.

Особливої уваги потребують учні, які внаслідок вимушеної міграції змінили місце проживання та школу або навчаються дистанційно в умовах постійної загрози безпеці. Їхні освітні траєкторії часто є фрагментованими, що посилює нерівність у доступі до знань. У цих умовах на перший план виходить здатність педагогічного колективу діяти згуртовано, гнучко та злагоджено, аби не лише компенсувати втрати в навчанні, а й підтримати емоційний стан учнів, зміцнити довіру до школи як простору безпеки, розвитку й стабільності.

Саме командна взаємодія дозволяє втілювати стратегію не на папе-

рі, а в реальних, часто нестабільних умовах – із фокусом на потребах конкретних учнів, адаптацією методів навчання, підтримкою емоційного стану дітей та збереженням довіри до закладу освіти як місця стабільності й розвитку.

Педагогічний колектив Лисичанського ліцею № 6 не став винятком у процесі переосмислення підходів до організації освітнього процесу в умовах навчальних утрат, спричинених воєнним станом. У закладі, як і в більшості ЗЗСО Лисичанської громади, було розроблено Стратегію подолання освітніх утрат на 2023–2025 навчальний рік, затверджено план заходів щодо подолання освітніх утрат у поточному навчальному році, відповідно до якого системно впроваджувалися комплексні рішення, спрямовані на стабілізацію якості навчання, діагностику прогалин у знаннях і підтримку учнів.

У навчальні плани було внесено зміни, що дозволили посилити викладання базових навчальних предметів. Проведено внутрішнє діагностування навчальних досягнень учнів, за результатами якого педагоги розробили індивідуалізовані плани надолуження та адаптували календарно-тематичне планування. Для зручності вчителів і здобувачів освіти створено карти опорних знань, перелік онлайн-інструментів, а також було адаптовано нові формати уроків, що поєднують повторення матеріалу, діагностику й рефлексію (структура уроку за методом «соти»). З листопада 2023 року було започатковано й формати позаурочної підтримки учнів, зокрема навчальні майстерні та онлайн-консультації, які стали платформами для індивідуалізації навчання, підтримки мотивації здобувачів освіти.

Комплексний підхід до подолання освітніх утрат у Лисичанському ліцеї № 6 було реалізовано через чітку послідовність дій, що охоплюють організаційні, діагностичні, методичні та практичні аспекти (див. *рисунок 1*)

На початку II семестру 2023-2024 навчального року, після впровадження основних стратегічних змін із подолання освітніх утрат у Лисичанському ліцеї № 6, стало очевидним, що навіть системна та поетапна робота не гарантує повного подолання навчальних прогалин. Попри те, що деякі теми залишалися складними для учнів як через попередні освітні втрати, так і через постійні зовнішні виклики (зокрема повітряні тривоги, нестабільність навчального процесу, вимкнення світла та масовані обстріли), у знаннях учнів з'являлися нові прогалини. Ці обставини актуалізували потребу не лише в індивідуальних зусиллях учителів, а й у справжній командній взаємодії. Так у ліцеї було запроваджено новий формат методичної роботи - **кейс-студію**.

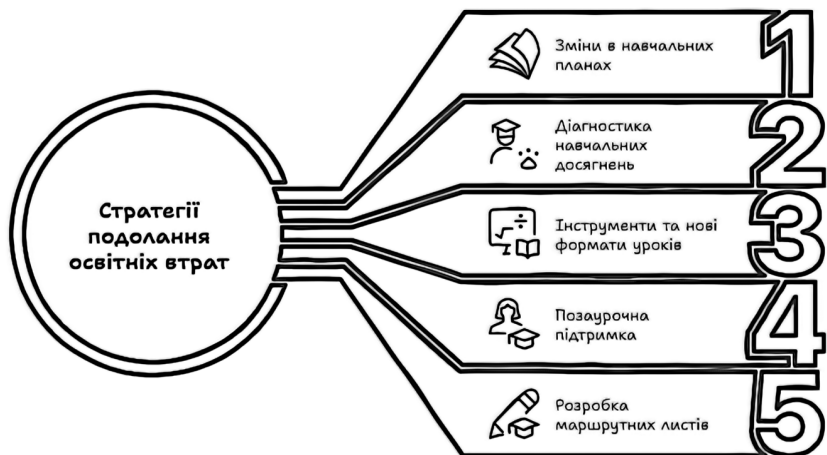

Рисунок 1. Етапи впровадження стратегії подолання освітніх утрат

Варто зазначити, що в Лисичанському ліцеї № 6, де педагогічний колектив складається з 15 учителів, було організовано **одну загальну кейс-студію**, що об'єднала педагогів різних освітніх галузей. Кейс-студія була створена як альтернатива методичному об'єднанню педагогів закладу влітку 2022 року, коли весь колектив закладу, виїхавши на підконтрольну територію, повинен був відновити роботу закладу освіти й здійснювати освітній процес дистанційно.

На відміну від традиційних методоб'єднань, де переважає інструктивна або теоретична складова, кейс-студії зорієнтовані на практичне розв'язання проблем, рефлексію та колективне напрацювання рішень. Такий підхід дозволив зробити професійне спілкування вчителів живим, прикладним і орієнтованим на підтримку одне одного в складних освітніх ситуаціях.

Спочатку зустрічі під час кейс-студії були спрямовані на вирішення нагальних проблем: організацію дистанційного навчання, оновлення інструментарію, налагодження зв'язку з учнями, які залишилися на тимчасово окупованих територіях або виїхали за кордон. Кейс-студія збиралася 1 раз на місяць, де обговорювалися кейси-випадки, які виникали в педагогів протягом місяця, і вчителі закладу разом вибудовували план дій в тих обставинах, що склалися. Згодом цей формат трансформувався в інструмент глибшої професійної співпраці, зокрема в роботі над подоланням освітніх утрат, і тому кейс-студія для педагогів нашого закладу остаточно стала формою професійного обговорення, яка будується на аналізі реальних

освітніх ситуацій, які виникають під час подолання освітніх утрат та інших проблемних ситуацій, пов'язаних з освітнім процесом.

У зв'язку з цим постала потреба чітко організувати проведення кейс-студії, визначити послідовність дій та формат участі кожного педагога під час зустрічей, тому було розроблено та затверджено Положення про кейс-студію, у якому окреслено мету, завдання, принципи взаємодії та алгоритм роботи педагогів. Відповідно до цього Положення кейс-студія організовується у форматі регулярних засідань, що відбуваються раз на два тижні. За три дні до кожної зустрічі кожен педагог заповнює Google-форму, у якій зазначає тему або фрагмент навчального матеріалу, що викликав труднощі в учнів і не був якісно опанований. У формі також коротко описуються конкретні труднощі, з якими зіткнулися учні, та формулюється запит до колег, наприклад: потрібні ідеї для інтегрованих завдань, способи пояснення складного поняття або підходи до оцінювання рівня засвоєння теми.

Такий підхід, на нашу думку, забезпечує системність і послідовність у командній роботі педагогів над подоланням освітніх утрат. Уся діяльність у межах кейс-студії відбувається за сталим алгоритмом, який охоплює підготовку, проведення засідань і повернення до практики. Нижче подано схематичне зображення процесу кейс-студії (див. рисунок 2).

Процес кейс-студії для подолання освітніх втрат

Рисунок 2. Етапи підготовки та роботи кейс-студії

Першим надбанням такої командної взаємодії під час роботи кейс-студії стала адаптація у формат структури дистанційного уроку методу «соти». Цей підхід дає змогу зробити урок логічно структурованим, включити повторення, мотивацію, діяльнісні завдання, обговорення та рефлексію. Кожна «сота» — це елемент, що допомагає учню активізувати попередні знання, усвідомити мету, залучитися до виконання змістовних завдань і дати зворотний зв'язок. Завдяки такій структурі уроку, представлений в *Таблиці 1*, можна вчасно виявляти труднощі у засвоєнні матеріалу; залучати кожного учня до навчального процесу незалежно від рівня підготовки; поєднувати навчальні дії з емоційною підтримкою; формувати сталі навчальні навички через структурування та прогнозованість уроку тощо.

Таблиця 1

Структура дистанційного уроку за методом «соти»

Етапи уроку	Опис дій	Мета
I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ	■ вхідний тест або завдання; ■ самооцінювання; ■ формувальне оцінювання	виявлення точкових прогалин у знаннях для надолуження
II. МОТИВАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ	■ коротке, цікаве та/або інтерактивне завдання; ■ стимул до теми й мети уроку	залучення учнів до навчання через цікавість і внутрішню мотивацію
III. ВИЗНАЧЕННЯ ВЛАСНОЇ МЕТИ УРОКУ	■ формулювання учнями власної мети; ■ визначення вчителем індивідуальних завдань	формування особистої відповідальності учня за навчальний процес
IV. ЗАВДАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО СПРЯМУВАННЯ	■ активна робота з текстами, завданнями, онлайн-ресурсами; ■ обов'язкове представлення результату	практична активність сприяє глибшому засвоєнню та розвитку навичок
V. ПРОМІЖНЕ ОБГОВОРЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРОБЛЕМНІ ЗАПИТАННЯ	■ учитель модерує обговорення, заохочує участь кожного учня; ■ допомагає переосмислити матеріал	усвідомлення труднощів, колективне вирішення проблем, підтримка
VI. РЕФЛЕКСІЯ	■ учні оцінюють результат; ■ використовуються інструменти саморефлексії (щоденник, шкала оцінювання тощо)	закріплення знань, усвідомлення власного прогресу, емоційне завершення

Однак із часом стало очевидно, що цього підходу недостатньо для глибокого подолання освітніх утрат, адже, попри колективного обговорення та створення кейсу-рішень для педагогів, у вирішенні цих викликів кожен учитель фактично залишився наодинці. Це спонукало нас переосмислити підходи до підтримки учнів і на початку 2024/2025 навчального року перейти до *нової моделі роботи, заснованої на командній взаємодії*.

Першим етапом стала індивідуальна робота вчителів над планами надолуження освітніх утрат зі своїх предметів, які було складено на основі карти опорних знань предмета з урахуванням результатів вхідного діагностування. Кожен план базувався на визначенні базових знань, які обов'язково має засвоїти кожен учень.

На **другому етапі** розпочалась узгоджувальна робота. Усі педагоги класу уважно ознайомлювалися з планами колег і в спеціальній графі «Примітки» зазначали, у межах яких тем або уроків свого предмета вони можуть підтримати засвоєння цих знань (див. *рисунок 3*).

**План надолуження освітніх втрат
з курсу «Математика» 6 клас**

№ з/п	Зміст навчання	Форми роботи	Навчальний результат	Примітки (інтеграція з іншими предметами)
1	Дії з дробами (додавання, віднімання, множення, ділення)	Практичні вправи, математичні диктанти, інтерактивні завдання	Учень розв'язує вирази з дробами, застосовує правила арифметичних дій	Інтеграція з фізикою: розрахунок густини речовин. Інтеграція з біологією: підрахунок пропорцій речовин у клітині
2	Відсотки. Знаходження числа за його відсотком	Розв'язування задач, робота з таблицями, економічні кейси	Розв'язує задачі на відсотки, знаходить збільшення/зменшення числа на певний відсоток	Інтеграція з історією: аналіз статистики демографічних змін
3	Пропорції	Вправи з побудови, розв'язання задач, робота з геометричним конструктором	Розв'язує задачі на пропорції	Інтеграція з образотворчим мистецтвом застосування пропорцій у дизайні та архітектурі
4	Рівняння та нерівності	Логічні ігри, індивідуальні та групові задачі, тестування	Розв'язує рівняння та нерівності, пояснює метод розв'язання	Інтеграція з інформатикою: використання алгоритмів у програмуванні

Рисунок 3. Фрагмент плану надолуження освітніх утрат

Уже на рівні планування виникла система взаємодопомоги, що значно підвищила ефективність освітнього процесу.

На **третьому етапі** колаборації були розроблені таблиці командної взаємодії, де було зафіксовано

- зміст навчального матеріалу, який підлягав надолуженню з окремого предмета;
- перелік предметів-партнерів, що мають спільні теми;
- конкретні теми, у межах яких учитель іншого предмета міг підтримати засвоєння знань;
- форми та способи педагогічної підтримки (наприклад, використання схожих понять, обчислень, аналізу тощо);
- очікувані результати, виявлені труднощі після двотижневої реалізації плану;
- пропозиції інтегрованих завдань для подолання виявлених освітніх утрат.

Такі таблиці (див. *таблицю 2*) стали основою для створення системи педагогічної взаємодії, яка дозволила не лише виявляти спільні проблеми в засвоєнні знань, а й оперативно реагувати на них через спільну розробку інтегрованих рішень.

Таблиця 2

Таблиця командної взаємодії вчителів
(на основі плану надолуження з математики, 6 клас)

Зміст навчання	Предмет-партнер	Тема інтеграції на уроці	Примітки	Опис кейсу (через 2 тижні)	Варіанти інтегрованого завдання
<i>Дії з дробами</i>	Фізика	Густина речовин	вчитель фізики пропонує задачі з дробовими значеннями	Учні плутають порядок дій з дробами	задача на обчислення маси за густиною та об'ємом
	Біологія	Будова клітини	обчислення співвідношення частин клітини	не можуть знайти частину від цілого	побудова схеми клітини з дробами
<i>Відсотки</i>	Історія	Демографія України	аналіз приросту населення в %	плутанина зі збільшенням/зменшенням	аналіз даних перепису, побудова таблиці
<i>Пропорції</i>	Образотворче мистецтво	Дизайн і архітектура	вивчення симетрії та масштабу	не всі учні розуміють, як використати масштаб при побудові	створення проєкту кімнати в масштабі

Рівняння та нерівності	Інформатика	Алгоритми	розробка алгоритмів із змінними	складності з розумінням змінних	скласти блок-схему розв'язання рівняння
Координатна площина	Географія	Карти, координати	визначення координат міст	учні плутають вісі координат	знайти міста на карті за координатами
Площа та об'єм фігур	Трудове навчання	Виготовлення виробів	розрахунок площі деталей	проблеми з обчисленням площі прямокутника	виготовлення коробки з паперу з розрахунками

У такий спосіб команда педагогів не лише має змогу координувати дії, а й здійснювати діагностику освітніх утрат як за попередній навчальний рік, так і в межах поточного навчального року. Такий підхід дає змогу створити динамічну модель підтримки учня, що враховує як попередні прогалини в знаннях, так і ті, що виникають у процесі навчання.

Кожні два тижні, готуючись до зустрічі під час кейс-студії, учителі оновлюють індивідуальні та колективні плани надолуження, інтегруючи нові теми; коригуються календарно-тематичні плани, кейси з урахуванням поточних труднощів учнів; створюються нові інтегровані завдання (з прикладами завдань можна ознайомитися на рис. 4, відсканувавши QR-коди) та ситуації для обговорення в команді. Це дає змогу кожному здобувачу освіти отримати цілеспрямовану допомогу не лише від одного педагога, а й від усієї освітньої команди.

Командна синергія до уроків

Рисунок 4. Приклади інтегрованих завдань із подолання освітніх утрат

Результати командної взаємодії педагогів щодо подолання освітніх утрат виявилися не лише ефективними у створенні інтегрованих завдань, а й надихнули на пошук цифрових рішень, які могли б підтримувати учнів у навчанні поза межами класу, зокрема учнів, які перебувають за кордоном та на тимчасово окупованій території.

У процесі професійних обговорень, педагогічних кейсів та обміну ідеями виникла ініціатива створити інтерактивного цифрового помічника, який би зберіг кращі практики командної роботи, адаптував їх до потреб учня й подав у доступному, інтерактивному форматі. Так з'явився чат-бот UkrainianSkillsbot у Telegram, що став яскравим прикладом успішної командної реалізації ідеї в цифровому середовищі (*переглянути демоверсію чат-боту можна за QR-кодом або покликанням <https://t.me/UkrprattlerBot>*).

Чат-бот UkrainianSkillsbot працює як інтерактивний цифровий помічник з української мови. Його віртуальний герой – НейроЛис – супроводжує учнів у навчанні, пропонуючи різні формати завдань: від криголамів і лінгвістичних штурмів до мініконспектів, візуального контенту та релаксацийних вправ. У боті також доступні лайфхаки та шпаргалки, що допомагають швидко орієнтуватися в складних темах. Завдяки різноманітному наповненню бот сприяє не лише засвоєнню знань, а й збереженню мотивації та позитивного емоційного фону учня.

Таким чином, UkrainianSkillsbot не лише доповнив навчальний процес сучасними цифровими інструментами, а й став прикладом того, до яких результатів може привести якісна командна робота педагогів. Його створення стало можливою саме завдяки узгодженості дій, креативності та бажанню вчителів шукати нові форми підтримки учнів.

Підбиваючи підсумки командної роботи щодо подолання освітніх утрат, слід відмітити її вагомі переваги, які стали визначальними у створенні нових підходів до здійснення освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Насамперед, це формування єдиної освітньої стратегії; узгодження підходів до оцінювання та корекції навчального процесу; підвищення професійного рівня вчителів завдяки обміну досвідом; налагодження співпраці між педагогами різних предметів та освітніх галузей.

Разом із тим, під час упровадження командної роботи за допомогою кейс-студії виявилися і певні складнощі, серед яких можна назвати:

- брак часу на спільне планування через навантаження педагогів;

- необхідність підвищення кваліфікації окремих вчителів щодо міжпредметної інтеграції;

- психологічний супротив змінам, притаманний частині колективу;

- потреба в постійній підтримці з боку адміністрації та психолога.

Попри це, наш набутий досвід свідчить, що саме командна модель роботи є найбільш життєздатною в умовах викликів сьогодення. Вона дозволяє не лише зменшити освітні розриви, а й підтримати педагогів, які опиняються перед емоційними, організаційними та методичними труднощами. Успішна команда – це об'єднання односторонців, які керуються спільною метою: дати кожній дитині шанс на якісну освіту, незалежно від її стартових можливостей та територіальну віддаленість .

Отже, командна робота – це не лише форма організації, а й культура взаємодії, яка базується на довірі, професіоналізмі, відкритості до нових підходів і постійному розвитку. І тільки завдяки команді можливе реальне, а не декларативне подолання освітніх утрат у сучасній українській школі.

РОБОТА ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ НАД ПОДОЛАННЯМ ОСВІТНІХ УТРАТ ЗДОБУВАЧІВ

Нижньодуванський ліцей Нижньодуванської селищної ради
Сватівського району Луганської області

Олександр Вдовін, директор

Сучасна українська освіта переживає складні випробування, зумовлені пандемією COVID-19, повномасштабним російським вторгненням, вимушеним переміщенням дітей, переходом до дистанційного навчання та іншими викликами. Особливо гостро ці проблеми відчувають освітяни Луганщини, адже наразі освітній процес можливий виключно в дистанційному форматі. До прикладу, за місцем перебування здобувачів освіти Нижньодуванського ліцею можна успішно вивчати географію – 17 держав світу, від Словаччини до Сполучених Штатів Америки.

У таких умовах однією з ключових проблем стають освітні втрати – зниження рівня знань, умінь, навичок, а також уповільнення або навіть переривання академічного прогресу через паузи чи погіршення умов навчання. Попри всі труднощі, педагогічний колектив Нижньодуванського ліцею активно працює над розробкою та впровадженням ефективних механізмів подолання освітніх утрат. Зокрема, застосовуються індивідуалізований підхід, сучасні технології навчання та створення сприятливого емоційного клімату для підтримки учнів у складних умовах.

Необхідно зазначити, що наш заклад освіти функціонує в екстремально складних умовах. Загальна кількість учнів становить 313 осіб, однак лише 12 з них перебувають на вільній території України. Решта учнів змушені навчатися в умовах, що значно ускладнюють доступ до якісної української освіти: 162 учні знаходяться на тимчасово окупованій території, де можливості для навчання українською відсутні взагалі; ще 139 учнів наразі мешкають за кордоном і здебільшого паралельно навчаються в місцевих школах. Таким чином, із 313 учнів лише 12 навчаються виключно в нашому ліцеї, тоді як 301 змушені поєднувати навчання в різних системах освіти.

Фактори освітніх утрат серед різних категорій здобувачів освіти

Залежно від умов навчання трьох категорій здобувачів освіти – *внутрішньо переміщених осіб (ВПО), учнів, які перебувають за кордоном, та дітей на тимчасово окупованій території (ТОТ)* – ключові передумови освітніх утрат суттєво відрізняються.

Внутрішньо переміщені особи. Ключові причини: зниження мотива-

ції до навчання через невизначеність майбутнього, психологічний стрес, тривожність та посттравматичний синдром; часті повітряні тривоги, що переривають навчальний процес та ускладнюють концентрацію; перебої з електропостачанням через російські обстріли, що унеможливають дистанційне навчання.

Учні на тимчасово окупованій території. Основними факторами, що спричиняють освітні втрати, є: фактична відірваність від українського освітнього процесу через відсутність інтернет-покриття на території Нижньодуванської громади; примусове відвідування окупаційних шкіл та навчання за російськими програмами; блокування українських освітніх ресурсів окупаційними інтернет-провайдером; перебування під впливом ворожої пропаганди; психологічний тиск та страх перед репресіями.

Учні, які вимушено перебувають за кордоном. Для них проблема освітніх утрат має інший характер. Майже всі діти, які перебувають за межами України, відвідують місцеві школи, де навчальні заняття тривають повний день. Окрім цього, вони відвідують гуртки, секції, мовні курси та витрачають значний час на дорогу до школи й назад. Через це основною причиною освітніх утрат цієї категорії є *надмірна перевантаженість*. Фактично діти навчаються у двох школах одночасно – за місцем перебування та в нашому ліцеї, що суттєво виснажує їх фізично та психологічно. Подібна ситуація спостерігається і в дітей із тимчасово окупованих територій.

Необхідність диференційованого підходу

З огляду на різні причини освітніх утрат, варто критично оцінювати ефективність компенсаторних занять. Надмірне навантаження на учнів не лише не покращує якість навчання, а й може призводити до зниження мотивації та емоційного вигорання. Отже, подолання освітніх утрат має базуватися на диференційованому підході, який враховує специфіку кожної категорії учнів та пропонує оптимальні інструменти для їхньої підтримки.

Управлінські рішення

У відповідь на виклики педагогічний колектив розробив комплекс управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію та подолання освітніх утрат. Було здійснено моніторинг освітніх потреб учнів, зокрема проаналізовано їхню активність у дистанційному навчанні, доступність технічних засобів, психологічний стан та рівень освітніх утрат. Також провели низку консультацій із батьками, учнями та педагогами для збору пропозицій щодо покращення освітнього процесу. На основі отриманих даних було сформовано стратегію дій.

Механізми подолання освітніх утрат у здобувачів освіти з категорії внутрішньо переміщених осіб.

■ ***Запровадження додаткових (компенсаторних) занять.*** Організація занять для повторення та закріплення матеріалу, що не був засвоєний під час основного навчального процесу.

■ ***Індивідуальні та групові консультації.*** Проведення персоналізованих консультацій для учнів, які мають труднощі в навчанні, з акцентом на проблемні теми. Організація групових занять з учнями, які потребують додаткового пояснення матеріалу.

■ ***Адаптація навчальних програм та календарно-тематичного планування.*** Перегляд та перерозподіл навчального часу з урахуванням потреб учнів, які зазнали освітніх утрат.

■ ***Використання сучасних освітніх платформ.*** Активне впровадження онлайн-ресурсів, зокрема «Всеукраїнська школа онлайн», платформи «Наздоженемо» та інших цифрових навчальних середовищ для опрацювання пропущених тем.

Механізми подолання освітніх утрат у здобувачів освіти, які перебувають на тимчасово окупованій території.

Надолуження освітніх утрат у цієї категорії учнів є надзвичайно складним завданням, оскільки переважна більшість дітей не мають доступу до інтернету, а навчання за українською програмою унеможливорюється окупаційним режимом. Водночас, навіть у таких умовах ми докладаємо всіх зусиль, щоб підтримати здобувачів освіти та зберегти зв'язок із ними.

Для цього використовуються такі механізми:

■ ***Гнучкість у виконанні завдань.*** Відсутність чітких дедлайнів для здачі робіт, що дозволяє учням навчатися у своєму темпі, враховуючи обмежені можливості виходу на зв'язок.

■ ***Передача навчальних матеріалів офлайн.*** Надсилання підручників, завдань, учнівських робіт через родичів, знайомих або сусідів, які можуть допомогти в їхньому транспортуванні.

■ ***Самостійне опрацювання матеріалу.*** Використання раніше завантажених підручників та навчальних матеріалів, що дає змогу учням працювати в зручному для них режимі.

Попри всі труднощі, ці заходи спрямовані на максимальну підтримку здобувачів освіти, сповільнення динаміки зростання освітніх утрат та збереження їхнього доступу до українського освітнього простору.

Для здобувачів освіти, які вимушено перебувають за кордоном, основними викликами є дефіцит часу, фізична та емоційна перевтома, а

також різниця в програмах навчання.

Механізми подолання освітніх утрат у здобувачів освіти, які перебувають за кордоном.

З метою зменшення освітніх утрат та удосконалення освітнього процесу використовуються такі механізми підтримки:

■ ***Гнучкий та зручний розклад занять.*** Уроки в синхронному режимі (онлайн) проводяться з 17:00 до 19:50, що дозволяє навчатись усім категоріям учнів (на вільній території України, за кордоном, на TOT) без конфлікту з основним навчальним графіком у місцевих школах.

■ ***Дозованість та диференційованість домашніх завдань.*** Обсяг домашніх завдань адаптується відповідно до можливостей учнів, аби уникнути перевантаження.

■ ***Використовуються інтерактивні електронні ресурси та гейміфікація*** (Kahoot, Wordwall, LearningApps, «На Урок», «Всеосвіта», ВШО тощо), що робить навчання ефективнішим та цікавішим.

Забезпечення психологічного добробуту учнів як запорука подолання освітніх утрат

Один із пріоритетних напрямів роботи ліцею – забезпечення психологічного добробуту учнів, що безпосередньо впливає на їхню здатність до навчання. Тривожність, стрес та нестабільність можуть суттєво знижувати концентрацію уваги, мотивацію та рівень засвоєння матеріалу. Саме тому психологічна підтримка є важливим інструментом у подоланні освітніх утрат. Завдяки ефективним психологічним заходам учні отримують не лише емоційну рівновагу, а й внутрішній ресурс для навчання, що сприяє відновленню академічної успішності та зменшенню негативного впливу вимушених перерв у навчанні.

Психологічна служба ліцею розробила комплекс заходів, які сприяють емоційній стійкості та адаптації учнів до нових умов навчання: індивідуальні та групові консультації – підтримка учнів через онлайн-зустрічі з психологом; онлайн-тренінги та арттерапія – заняття, що допомагають дітям висловлювати свої переживання через творчість.

Нижньодуванський ліцей став учасником впровадження проєкту «Безпечний простір: комплексна психосоціальна підтримка українських шкіл в умовах війни» у співпраці з ГО «Асоціація фахівців з розв’язання конфліктів та соціальної і психологічної підтримки «Слова допомагають», організацією Plan International та Державною службою якості освіти України. Мета проєкту полягає в посиленні життєстійкості, покращенні самопочуття школярів та підвищенні спроможності педагогіч-

них працівників і психологів надавати психосоціальну підтримку учням. Програма «Безпечний простір» стала важливим кроком до створення здорової та підтримуючої атмосфери для учнів, а реалізовані заходи дозволяють зменшити рівень тривожності, підвищити адаптивність школярів та підтримати їх у цей непростий період.

Робота психологічної служби та реалізовані заходи допомагають учням закладу отримати необхідну допомогу незалежно від місця перебування, впливають позитивно на роботу колективу в надолуженні освітніх утрат та сприяють їхньому подальшому успішному навчанню та розвитку.

Формування мотивації як спосіб подолання освітніх утрат

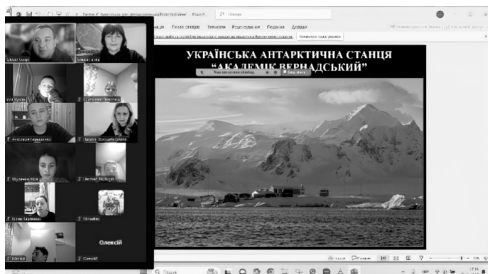
Очевидно, що традиційні механізми подолання освітніх утрат у нашій ситуації потребують гнучкого підходу, зважаючи на високе навантаження, яке відчувають абсолютна більшість учнів. Навіть діагностичний моніторинг, необхідний для виявлення освітніх утрат, слід проводити виважено, оскільки його непередумане впровадження може додатково перевантажити школярів, замість того щоб допомогти їм.

Таким чином, перед нами стоїть завдання пошуку ефективних та нестандартних рішень, які враховують специфіку нинішніх умов, адже в ситуації, коли додаткові заняття можуть погіршити проблему, першочерговим стає питання мотивації. Саме якість, а не кількість навчання є визначальним фактором. В умовах надмірного перевантаження учнів мотивація стає ключовою, оскільки без зацікавлення навчальним процесом школярі швидко втрачають інтерес до здобуття знань. Це, зі свого боку, впливає на їхні академічні успіхи та подальший розвиток.

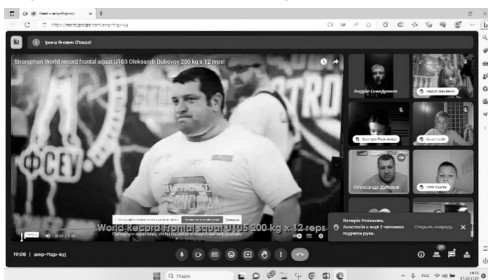
Для формування мотивації *організовуємо нешаблонні уроки за участю гостей – відомих особистостей*. Формат занять адаптується до потреб учнів, роблячи освітній процес цікавішим та інтерактивним. Зустрічі з успішними людьми (науковцями, діячами культури, спортсменами) надихають учнів та демонструють реальні приклади досягнень. Гості можуть доступною мовою пояснити складні теми, пов'язати їх із реальним життям та показати прикладне значення знань. Учні мають можливість ставити запитання та отримувати відповіді в неформальній обстановці, що сприяє активному засвоєнню матеріалу. Ось декілька прикладів подібних успішних кейсів:

■ Урок біології за участю Сергія Глотова – нашого земляка, учасника XXVII та XXVIII Українських антарктичних експедицій, ученого-біолога, кандидат біологічних наук, фотографа (авторський проєкт «Кольори білого континенту»), волонтера, активіста Луганського Євромайдану

та співавтора книги – документальної хроніки «У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту». Неформальне спілкування з ученим та авторські фото- й відеоматеріали з дивовижною природою та пейзажами Антарктики справили неімовірне враження на учасників заходу.

■ Урок фізичної культури для учнів 5–7 класів за участі славних спортсменів Луганщини: Ірини Янович – призерки чемпіонатів Європи та Кубку світу з велосипедного спорту (велотрек), бронзової призерки Олімпійських ігор – 2000 в Сідней та Олександра Дубового – дворазового чемпіона світу, чотириразового чемпіона Європи з багатирського багатоборства. Особисті історії про тернистий шлях до спортивного Олімпу та цінні поради для юних спортсменів безцінні. І хто знає, можливо, серед присутніх на уроці були ті, хто в майбутньому приносить спортивну славу нашій Батьківщині.

Ми розглядаємо цю практику як ефективний інструмент надолуження освітніх утрат і маємо амбітний намір масштабувати її. Уже розпочато роботу над ініціативою «Літня наукова школа», яка стане унікальним освітнім простором для наших учнів. Це серія інтерактивних навчальних заходів, де учні матимуть можливість зустрітися зі справжніми професіоналами: відомими науковцями, письменниками та спортсменами. Ми вже маємо попередні домовленості з видатними фахівцями та цікавими особистостями, які готові поділитися своїм досвідом і надихнути наших учнів. Діти зможуть доторкнутися до науки, мистецтва, спорту не лише через підручники, а й через живе спілкування та реальний досвід.

Проект допоможе школярам віднайти свої сильні сторони, відкрити нові інтереси та отримати мотивацію до навчання й саморозвитку. Спілкування з відомими особистостями формує віру у власні сили, стимулює ставити великі цілі та наполегливо йти до них. Ми віримо в цю ідею та сподіваємося втілити її в життя, адже такі ініціативи змінюють майбутнє наших учнів!

РЯТУЮЧИ ЗНАННЯ ТА ДИТИНСТВО: УПРАВЛІНСЬКИЙ ДОСВІД У ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ УТРАТ У ЧАСИ ВІЙНИ

**Мирнодолинський ліцей Сєвєродонецького району
Луганської області**

Оксана Садовська, директор

Початок повномасштабної війни в Україні поставив перед системою освіти безпрецедентні виклики. Зруйновані школи, евакуація, постійні тривоги, нестабільний інтернет і психологічна напруга – усе це стало новою реальністю для українських освітян. Але навіть в умовах війни освітній процес не зупинився. Мирнодолинський ліцей Сєвєродонецького району Луганської області став прикладом того, як можна не лише зберегти навчання, а й забезпечити його якість та підтримати дітей. Пріоритетними напрями ми визначили психоемоційну підтримку учнівства, використання форм та методів навчання, які дозволять підвищити ефективність освітнього процесу, активну співпрацю з батьківською громадськістю та підтримку вчительської спільноти.

У вибудовуванні роботи щодо подолання освітніх утрат та забезпечення стійкості до зовнішніх викликів ключовими аспектами стали: адаптація освітнього процесу до реалій війни; підтримка ефективної взаємодії між учнями, педагогами та батьками; використання засобів для збереження мотивації учнів, незважаючи на надскладні умови.

Психоемоційна підтримка як основа освітньої стабільності

З перших днів війни стало зрозуміло: без емоційної безпеки неможливо забезпечити ефективне навчання, тому пріоритетом управлінської стратегії стала саме підтримка психоемоційного стану учасників освітнього процесу. Були започатковані регулярні зустрічі з психологом як для вчителів, так і для учнів. Проводились онлайн-ранкові кола довіри, де діти могли поділитися своїм настроєм, турботами та радощами. Педагоги отримували інструкції, як розпізнавати емоційне виснаження в учнів і підтримувати їх словами, емпатією, увагою. Впровадили практики майндфулнес, вправи на дихання, техніки саморегуляції. Для спілкування та роботи була створена закрыта група взаємопідтримки для вчителів, де ми ділилися ресурсами, ідеями та просто емоціями. Кожна дитина в наших умовах мала знати: вона не одна. І саме ця підтримка стала фундаментом, на якому ми збудували освітню стійкість.

Участь у конкурсах як стимул до розвитку

Навіть в умовах дистанційного навчання та стресу війни ми не втрачали можливості розвиватися й брати участь у конкурсах. Це був потужний мотиватор для учнів і вчителів. Наші ліцеїсти стали переможцями й призерами Всеукраїнського конкурсу знавців української мови ім. П. Яценка, Міжнародного конкурсу імені Тараса Шевченка, численних предметних олімпіад. Це не тільки про здобутки – це про впевненість у собі, подолання страхів і віру в майбутнє. Для вчителів це було також професійним визнанням, адже саме їхні зусилля, навіть в умовах евакуації й нестабільного зв'язку, дали високий результат. Ми організовували онлайн-наради для підготовки до конкурсів, залучали батьків, створювали спільні чат-групи. Кожна перемога – це доказ того, що українська освіта живе й перемагає.

Одним із важливих напрямків нашої роботи під час війни стала активна участь учнів Мирнодолинського ліцею в різноманітних конкурсах, зокрема організованих Малою академією наук (далі - МАН). Незважаючи на труднощі, викликані війною, ми продовжили сприяти розвитку наукової діяльності серед наших учнів. Було зроблено акцент на підтримці талантів та стимулюванні інтелектуальної активності, бо саме ці сфери можуть стати основою для сталого розвитку навіть у кризових умовах. Другий рік поспіль учні нашого закладу здобувають дипломи переможців МАН на обласному та всеукраїнському рівнях. Це стало справжнім досягненням, адже навіть під час війни наші діти не тільки не зупинилися в навчанні, а й змогли продовжити розвивати свої наукові дослідження.

Асинхронне навчання: створення чітких правил роботи та адаптація до складних умов

Один із найбільш ефективних підходів, який ми впровадили в умовах війни, – це асинхронне навчання. Кожен учитель ліцею створив власний блог або сайт, де систематично викладав навчальні матеріали, відеоуроки, завдання та презентації. Це дозволило дітям самостійно опрацьовувати теми в зручному для себе темпі, враховуючи проблеми з інтернетом, часом доби та психологічним станом. Учні мали змогу повертатися до тем, які не встигли засвоїти з першого разу, а також отримували зворотний зв'язок у чатах, на електронній пошті або під час індивідуальних онлайн-консультацій. Асинхронне навчання стало для нас шляхом до гнучкості, інклюзивності й збереження освітнього темпу без стресу.

Було видано наказ, яким регламентовано порядок організації навчання в умовах відключення електроенергії та інших форс-мажорних ситуацій. Порядок передбачає чіткі правила роботи, що дозволяють учителям та учням

адаптуватися до таких ситуацій. Основним напрямком було забезпечення можливості для учнів, які не змогли приєднатися до уроку через технічні проблеми, не бути покараними за пропуски. У таких випадках вони автоматично звільнялися від виконання домашніх завдань, а вчителі організовували додаткові консультації або асинхронні завдання для повторення матеріалу.

Одним із важливих аспектів організації асинхронного навчання було забезпечення справедливого оцінювання учнів, які брали участь у навчальному процесі, навіть у випадках, коли технічні обставини заважали їм бути присутніми на онлайн-уроках. Ми розуміли, що в умовах війни, коли часті відключення електроенергії та нестабільний доступ до інтернету стали нормою, не можна ставити під сумнів старання тих учнів, хто намагався активно долучатися до навчання.

Для цього було розроблено систему, за якою учні, що брали участь у заняттях в асинхронному форматі (переглядали записи уроків, виконували завдання самостійно та здавали роботи через онлайн-платформи), не отримували додаткових домашніх завдань, якщо через технічні проблеми вони не могли бути присутніми на уроці. Ураховуючи специфіку війни, ми вирішили зберегти справедливість оцінювання: якщо учень зміг активно долучитися до уроку або виконав завдання за допомогою асинхронних ресурсів, його успішність оцінювалась без додаткового навантаження. Таким чином, ми забезпечили ситуацію, коли навіть учні, які мали обмежений доступ до технологій через відключення електрики або нестабільний інтернет, могли отримати позитивну оцінку за свою присутність на уроці, не виконуючи додаткових завдань. Це дозволяло створити баланс між вимогливістю до навчання та реаліями життя в умовах війни, а також зберегти мотивацію учнів і підтримати їхню емоційну стабільність.

Завдяки цьому підходу ми змогли мотивувати дітей до участі в освітньому процесі, навіть якщо обставини змушували їх працювати самостійно. Ми усвідомлювали, що на першому місці має бути підтримка учнів і їхнє психоемоційне здоров'я, тому надалі зберігали цю гнучкість у підходах до оцінювання, ураховуючи всі реалії, з якими ми стикались під час війни.

Зважаючи на обмеження в закладі активно використовуються можливості онлайн-платформ для збереження ресурсів учасників освітнього процесу. Учителі створюють матеріали, які доступні в будь-який час, тому навіть у разі відключення електрики учні можуть самостійно працювати з відеоуроками, презентаціями та іншими навчальними ресурсами. Крім того, це дозволяє зберігати баланс між вимогливістю до учнів і підтримкою їхнього психоемоційного стану в умовах війни.

Незважаючи на всі труднощі ми змогли зберегти високий рівень залученості учнів до навчальних занять завдяки чітким організаційним заходам і використанню сучасних технологій. Це стало можливим завдяки ефективній комунікації між вчителями, учнями та їхніми батьками, а також завдяки вмінню швидко адаптуватися до нових умов.

Індивідуальний підхід завдяки малій кількості учнів

Наш ліцей має невелику кількість учнів, і в умовах війни це стало не викликом, а перевагою. Завдяки цьому вчителі мали змогу приділяти кожній дитині більше уваги. Ми активно застосовували диференційовані завдання, персональні консультації, індивідуальні навчальні траєкторії. Кожен учень був у фокусі: ми знали його труднощі, емоційний стан, прогрес. Педагоги могли швидко реагувати на освітні втрати, адаптувати програму, підтримати слабших учнів або стимулювати обдарованих. Такий формат сприяв формуванню атмосфери довіри, взаємоповаги та щирого діалогу між учнем і вчителем. У нашому випадку невеликий заклад – це не обмеження, а простір для глибокої, осмисленої роботи з кожною дитиною.

День соборності ліцею: єдність онлайн-простору як метод подолання роз'єднаності

У складних умовах воєнного часу надзвичайно важливо зберегти відчуття єдності, взаємозв'язку й підтримки. Одним із ефективних інструментів стала ініціатива «День соборності ліцею онлайн». Цей захід має потужну педагогічну мету: створення спільного освітнього простору, що об'єднує учнів і вчителів незалежно від географічного місця перебування. Це дозволило учням познайомитися з іншими вчителями, а вчителям – побачити роботу колег. В одному дні перепліталися мистецтво, математика, історія, емоційний інтелект і творчість.

У цей день ми організовували серію коротких, 20-хвилинних онлайн-уроків, у яких брали участь усі учні ліцею – від першокласників до випускників. Кожен урок проводився з урахуванням вікових особливостей учасників, містив елементи гри, інтерактиву та творчості. Учителі заздалегідь готували завдання так, щоб вони були цікавими, мотивувальними й водночас міждисциплінарними. Проводилися вікторини, мовні ігри, віртуальні подорожі Україною, спільні мистецькі завдання.

Цілі цього формату були чітко сформульовані:

- *формування почуття єдності та підтримки*: учасники відчували, що вони частина великої шкільної родини, яка, попри труднощі, залишається разом;
- *зміцнення горизонтальних зв'язків між класами і вчителями*: учні

мали можливість побачити й поспілкуватися з вчителями, яких раніше не знали; молодші школярі взаємодіяли з середніми та старшими, що сприяло розвитку комунікативних навичок;

- *підвищення пізнавальної мотивації*: зміна формату уроків, новизна, цікаві завдання – усе це активізувало увагу, викликало інтерес і задоволення від навчання;

- *психоемоційна підтримка*: День соборності ставав святом єдності, радості й оптимізму, що надзвичайно важливо в умовах постійного стресу.

Організація такого дня вимагала чіткої координації, технічної підготовки та творчого підходу, але результат був вражаючим. Учні, батьки та вчителі щиро надавали зворотний зв'язком, дякували за емоційне піднесення, згуртованість і відчуття справжнього свята навіть через екран монітору. Цей досвід ми закріпили як добру традицію і плануємо розвивати далі. Цей формат дозволив нам перетворити онлайн-навчання на захопливу пригоду-моменти, що дають перезавантаження та ресурс для подальшого навчання!

Взаємовідвідування уроків як ресурс професійного зростання

Якість освіти значною мірою залежить від здатності педагогів до взаємонавчання. Саме тому в нашому ліцеї я як директор не лише активно відвідую уроки, а й заохочую вчителів робити це систематично. Онлайн-формат навіть полегшив цей процес: стало простіше долучатися до занять колег, аналізувати прийоми, обмінюватися досвідом. Ми запровадили внутрішні онлайн-педради в новому форматі: кожен учитель ділиться своїм успішним кейсом або фрагментом уроку. Це мотивує, стимулює до вдосконалення, розширює педагогічний кругозір. Я бачу, як після таких заходів педагоги запозичують цікаві ідеї, стають відкритими до експериментів. Така культура взаємопідтримки формує здорове професійне середовище навіть в умовах кризи.

Активна участь у виховному житті онлайн

Одним із пріоритетів управлінської діяльності є особиста участь у всіх виховних заходах, які проводяться в ліцеї. У воєнний час ці події набула особливого значення, адже вони стали каналом емоційного спілкування, джерелом підтримки та натхнення для наших учнів. Онлайн-формат не став перешкодою, а навпаки – відкрив нові можливості. Разом із командою ми організовували тематичні зустрічі до державних свят, творчі онлайн-виступи, інтерактивні ігри, онлайн-квести та мистецькі майстер-класи. Особливою популярністю користуються тематичні вечори «Прості розмови про важливе», де обговорювали важливі для підлітків теми: дружба, стосунки, самовизначення. Включення як керівника в ці процеси – не просто

символічна присутність, а реальна взаємодія, бо керівник проводить мотиваційні виступи, підтримує кожну дитину в чаті, коментує їхні роботи, дякує публічно. Це створює атмосферу єдності, довіри та поваги. Виховання під час війни – це не лише про дисципліну, а й про підтримку морального духу, віри в майбутнє.

Робота з батьками: підтримка та співпраця

У кризовій ситуації особливо важливо зміцнювати зв'язки між учнями, батьками та педагогами. Саме тому ми організували регулярні онлайн-батьківські збори, які набули нової форми – у вигляді мінітренінгів, вебінарів, відкритих діалогів. Одним із найважливіших напрямків стала психоемоційна підтримка родин. За підтримки психологів проводилися зустрічі на теми «Як говорити з дитиною про війну», «Резилієнтність родини», «Дитяча тривожність: як підтримати». Це дозволило сформувати в батьків більше розуміння труднощів дітей, навчити способів ненасильницької комунікації, підтримки мотивації до навчання. Окрім того, ми щомісяця організовуємо «Батьківські платформи співпраці» – неформальні онлайн-зустрічі, де батьки можуть висловити свої думки, поділитися проблемами, отримати поради. Така відкритість і партнерство стали запорукою стабільності у складний період. Ми переконані: успішна дитина – це результат спільної праці родини та школи.

Стратегія подолання освітніх утрат: інструмент Evalued

Одним із ключових елементів управлінського реагування на виклики війни стала розробка стратегії подолання освітніх утрат. Ми здійснили аналітичну оцінку рівня навчальних досягнень, рівня залученості учнів, емоційного стану педагогів та родин. Особливо цінним стало наше долучення до проєкту «Самооцінювання в системі Evalued». Це дозволило нам не лише оцінити власні освітні процеси, а й сформулювати чіткі напрямки розвитку. Ми провели внутрішній моніторинг, опитування учнів і батьків, зібрали статистичний звіт. За його результатами були здійснені заходи щодо компенсації освітніх утрат, що включають адаптацію програм, коригувальні заняття, індивідуальні консультації, роботу з дітьми групи ризику. Ми створили робочу групу з моніторингу якості знань, яка щоквартально аналізує динаміку успішності та емоційної стабільності учнів. Самооцінювання стало для нас не формальністю, а інструментом зростання й реального вдосконалення. В умовах війни ми не припиняємо прагнути до якості.

«Evalued» став важливим інструментом у нашій стратегії подолання освітніх утрат, адже він дозволив не лише систематизувати оцінювання освітніх і управлінських процесів, а й сприяв значному вдосконаленню

внутрішньої діяльності закладу. Завдяки цій платформі ми змогли проводити самооцінювання за тими ж критеріями, за якими проводяться інституційні аудити, що дозволило нам точніше визначити слабкі місця й націлитися на їх покращення.

Використовуючи інструмент «Evalued», ми реалізували кілька ключових етапів:

1. *Аналіз ефективності освітнього процесу.* За допомогою самооцінювання ми змогли зібрати точні дані про рівень навчальних досягнень учнів, зокрема щодо рівня засвоєння матеріалу після переходу на дистанційну форму навчання. Ми оцінювали не лише успішність учнів, але й інтерес до навчання, емоційну стійкість, що особливо важливо в умовах війни. Цей аналіз дозволив коригувати навчальні плани та адаптувати методики викладання до нових реалій.

2. *Оцінка управлінських процесів.* Платформа також дала змогу оцінити ефективність управлінських рішень під час війни. Завдяки самооцінці ми виявили, що найбільші проблеми виникають через відсутність стабільного доступу до електроенергії, тому оперативно розробили чіткі правила роботи у випадку відключень, а також сформували резервні ресурси для продовження навчання. Це дало можливість забезпечити безперервність освітнього процесу навіть у найскладніших умовах.

3. *Постійне вдосконалення.* Завдяки регулярним самооцінкам та звітам на платформі «Evalued» ми змогли не лише визначати поточний стан, а й спрогнозувати подальший розвиток закладу, гнучко реагувати на зміну ситуації та вдосконалювати освітній процес. Цей інструмент став основою для формування команди, яка ефективно співпрацює, обмінюється досвідом і допомагає один одному.

Таким чином, «Evalued» став важливим елементом нашої системи управління, сприяючи не лише формуванню прозорих стандартів якості освіти, але й постійному вдосконаленню всіх аспектів діяльності ліцею в умовах війни.

Війна – це виклик, який міг зламати, але натомість загартував. Наш Мирнодолинський ліцей – приклад того, як завдяки спільним зусиллям, креативності, підтримці та управлінню можна зберігати й навіть розвивати освіту в найскладніші часи. Тож місія закладу полягає в тому, щоб не просто передавати знання, а підтримувати життя, плекати надію, об'єднувати серця. А освітні втрати – це не вирок, якщо є любов до дітей, віра в колектив і стратегія дій. Ми рятуємо не лише знання, ми рятуємо дитинство, віру в завтрашній день і майбутнє України. І в цьому – наша перемога.

СТРАТЕГІЧНІ КРОКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЛІЦЕЮ В ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ УТРАТ

**Лисичанський ліцей № 28 «Гарант» Сєверодонецького району
Луганської області**

*Олеся Дорофєєва, заступник
директора з НВР*

Поняття «освітні втрати» стало широко обговорюваним серед педагогічної спільноти ще у 2020 році. Основною причиною цьому став перехід до дистанційної та змішаної форми навчання під час пандемії. У 2022 році розпочалася повномасштабна війна. Зміна місця проживання, припинення уроків під час повітряних тривог, перебої з електропостачанням, психологічні травми, утрата рідних, руйнування освітньої інфраструктури, невизначеність і страх – усі ці фактори збільшили розриви в навчанні й розвитку учнівства. Ефективне подолання освітніх утрат стало ключовим завданням для забезпечення якісної та рівної освіти для всіх учнів.

Освітні втрати розглядаються нами як стійкі негативні наслідки перерв або неякісного навчання, що призводять до значного зниження рівня навчальних досягнень учнів порівняно з їхнім потенціалом та очікуваними результатами. Ці наслідки можуть включати не лише дефіцит знань та вмінь з окремих предметів, але й негативно впливати на розвиток ключових компетентностей, самостійність у навчанні та готовність до подальшої освіти, що підкреслює необхідність ефективного управлінського втручання.

Управлінські рішення та організаційні підходи, що застосовуються керівниками освітніх установ, відіграють вирішальну роль у створенні сприятливого середовища для відновлення освітнього процесу та компенсації прогалин у знаннях.

З метою ефективної організації якісного дистанційного навчання учнівства ліцею «Гарант» у 2020-2021 навчальному році заклад приєднався до LMS-системи управління освітнім процесом «Єдина школа», що дозволило об'єднати всі ланки на одній платформі: електронні щоденники учнів, журнали для вчителів, модуль контролю батьків, доступ до онлайн-уроків в zoom, облік навчальних досягнень і формування документів про освіту (свідоств досягнень, табелів успішності).

Питання подолання освітніх утрат пов'язано з готовністю вчительства до здійснення цієї роботи, тож підвищення кваліфікації вчительства

й опанування ними нових методик і підходів в організації навчання, використання сучасних застосунків, цифрових інструментів для організації дистанційного навчання дозволило вдосконалити й урізноманітнити форми групової та індивідуальної роботи з учнівством.

У липні-вересні 2024 року двоє вчителів ліцею долучитись до спеціального навчання із *втілення тьюторингового catch-up підходу* задля подолання освітніх утрат у середніх загальноосвітніх школах у межах програми «Освітній Суп». Тренінг був організований ГО «Навчай для України» за підтримки міжнародної гуманітарної організації Save the Children. Програма тренінгу включала базові інструменти проведення занять із надолуження освітніх утрат, тестування й вимірювання знань учнів, тьюторингові інструменти мотивації та психологічної підтримки учнів, саморегулювання та профілактики професійного вигорання вчителів, роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Тьюторинг передбачає індивідуалізовану підтримку учня, спрямовану не лише на заповнення прогалин у знаннях, але й на розвиток його навчальної самостійності, мотивації та впевненості. Тьютор виступає як наставник, який допомагає учню визначити його освітні потреби, розробити індивідуальний план навчання, відстежувати прогрес та рефлексувати над власним навчанням.

Отже, після відвідання тренінгу вчителі історії та української мови впроваджували практики *catch-up* під час своїх уроків в загальноосвітніх школах та отримували регулярні супервізійні зустрічі від тренерів-тьюторів проєкту «Освітній Суп» протягом всього періоду навчання з жовтня до грудня 2024 року, провели навчальні вебінари, поділилися універсальними практиками з колегами колективу.

Наприклад, були запропоновані вправи-криголами для визначення загального емоційного стану або ставлення до теми на початку уроку, рефлексійні вправи на осмислення й критичне мислення наприкінці уроку, картки самооцінювання та зразки карт предмета, інструменти ненавчальницького спілкування і вдумливого діалогу, індивідуальні консультації з проблемних тем певного навчального предмета.

У вересні-листопаді 2024 року з історії України заняття з подолання освітніх утрат були проведені з учнями 11 класу. Двічі на тиждень заняття відвідували всі учні класу, матеріалом надолуження прогалин у знаннях були теми навчальної програми з історії України 10 класу. Був розроблений план занять обсягом 24 години, карта предмета, вівся журнал обліку відвідувань. На кожному темі розроблені маршрутні листи з теоретичним

матеріалом, посиланнями на відео, матеріали й тести для самооцінювання. З метою моніторингу результативності занять були проведені вхідне і вихідне опитування учнів на знання матеріалу попереднього року навчання, його пройшли десять учнів. Більшість учнів покращили свої результати на вихідному опитуванні на 19%. З української мови заняття проводилися в жовтні-грудні 2024 року з учнями 9 класу. Вхідне і вихідне опитування пройшли 14 учнів, прогрес результату – 14%. Безумовною підтримкою та допомогою в організації подолання освітніх утрат були щотижневі супервізії від тренерів проєкту «Навчай для України», матеріали посібника для фасилітаторів, доступні на сайті проєкту. Пріоритетними предметами, звісно, вчителями обрані українська мова і література, історія України, англійська мова, математика, фізика.

Інший параметр програми подолання освітніх утрат пропонував учнівству *приєднатися до програми «Освітній Суп» та відвідати безкоштовні додаткові онлайн-заняття з української мови, математики для дітей 5-11 класів від ГО «Навчай для України»*. Перевагою програми були малі навчальні групи, увага до кожного учасника та навчання зі шкільних предметів, яке націлене на виявлення сильних та слабких сторін дитини. Навчання в програмі було повністю безкоштовним і відбувалося хвилями: одна хвиля передбачала 8 тижнів навчання із онлайн-заняттями двічі на тиждень по 45 хвилин, загалом 16 безкоштовних додаткових онлайн-занять. До навчання з української мови та математики долучилися 2 учениці 11 класу. За відгуками, їм вдалося покращити свої результати на 8 і 12%. Отже, додаткові заняття виявилися цікавими і корисними.

Таким чином, тьюторинг покликаний йти за потребами учня. Під час знайомства на перших заняттях тьютор та учні разом визначають план наступних занять, ураховуючи потреби та запити кожного. Крім того, така методика дозволяє дітям бути активно залученими в процес та бути впевненими, що їхні бажання враховані.

Понад п'ять років у ліцеї впроваджуються тематичні тижні одного або суміжних шкільних предметів, коли фокус учителів на уроках зосереджений на певних темах або проєктах, які дозволяють поглибити чи актуалізувати знання і навички учнівства, а вчителям інших предметів більш глибоко інтегрувати актуальні теми тижня до поточних уроків. Навчальні роки під час пандемії та повномасштабної війни не стали виключенням, учні із задоволенням долучаються до активностей тематичних тижнів, отримують задоволення від завдань у форматі квесту, пошукових перегонів, проєктної діяльності.

Наприклад, тематичний тиждень історії цього року мотивував учнів заглибитися в пошуки визначних винаходів людства, дослідження подій 8 і 9 травня в різні віки, розшук інформації про діяльність відомих українських жінок – від часів існування Київської Русі до сьогодення, про полководців та великі битви тощо. Філологи запропонували відзначити разом із культурною спільнотою Дні Шекспіра в Україні, тож інтегрували і знання англійської мови, і можливості використання мовних особливостей творів Шекспіра у творчій діяльності. Учителі інформатики та технологій разом з учнями опанували нові сервіси штучного інтелекту, використовуючи ШІ як освітнього помічника.

Таким чином, результати впровадження тематичних тижнів підтвердили: залученість учнівства до вивчення того чи іншого предмета прямо пропорційно зростає, коли діти вбачають для себе не тільки користь отриманих знань, але й їхнє практичне застосування в особистому житті, а діяльнісний підхід дійсно надає можливість підвищити рівень знань і посилити навички критичного мислення, уміння навчатися впродовж життя, розвинути креативність і проявити лідерство.

Звісно, подолання освітніх утрат потребує комплексного підходу й масштабування позитивного досвіду, упровадження його в освітній процес якомога більшої кількості закладів середньої освіти та охоплення максимального контингенту учнівства.

Адміністрація закладу та педагогічний колектив продовжують досліджувати й опановувати кращі практики навчання з метою впровадження в освітній процес ліцею.

Так переважна більшість учителів ліцею, які пройшли відповідне навчання, у своїй педагогічній практиці для подолання освітніх утрат активно впроваджують цифрові інструменти та власноруч створені інтерактивні завдання, адаптовані до різного рівня підготовки учнів. Зокрема, презентації з візуалізацією складного матеріалу (ментальні карти, карти предметів, емодзі-сигнали для швидкої реакції), онлайн-платформи (LearningApps, Wordwall, Liveworksheets) з адаптивними вправами — доповнення речень, «Так чи Ні», тестові завдання з миттєвим зворотним зв'язком. Також я створюють інтерактивні картки для самоперевірки в Quizlet та Google Forms із гілкуванням відповідно до правильності відповіді. Важливим є використання персоналізованих дошок Padlet або Canva для роботи в парах і групах.

Окрема увага приділяється учням з особливими освітніми потребами: для них учителі готують адаптовані матеріали з покроковими інструкці-

ями та візуальними підказками, що знижують тривожність і дають змогу включатися в роботу поступово. Особливе місце в роботі з подолання освітніх утрат займає формувальне оцінювання: у ситуації невизначеності та постійного стресу воно відіграє не тільки функцію оцінювання досягнень, але й психолого-педагогічного супроводу та підтримки. Наприклад, прийоми «Самооцінка 5 зірок», «Дві зірки й одне побажання», «Я бачу, що ти... (зробив, виконав, досяг), і хочу тебе запитати, що ще ти можеш зробити краще? Яка допомога тобі потрібна?»

Спостереження за поступом учнів доводить, що кращих результатів вони досягають тоді, коли вчитель чітко повідомляє, що вони зробили добре, а над чим треба попрацювати, коли зворотний зв'язок зосереджений на конкретних наступних кроках й учні залучаються до навчання через самооцінку та постановку особистих цілей.

Звичайно, подолання освітніх утрат учнівства є складним і багатогранним завданням, що потребує скоординованих дій, це системна робота вчителя, учня та родини. Головним завданням залишається не лише відновити знання, а й сформувати стійку мотивацію до навчання, розвинути навички самоаналізу й самоконтролю, прагнення саморозвитку й життєвого успіху.

Ураховуючи поточну ситуацію в Україні, особливо в контексті війни та її наслідків, найближчі стратегічні кроки в організації роботи ліцею «Гарант» можуть включати:

- діагностику психоемоційного стану учнівства із залученням психологів та соціальних працівників, оскільки травматичний досвід може суттєво впливати на їхню здатність до навчання;
- застосування диференційованого підходу, упровадження «контракту з учнем»: ураховуючи індивідуальну траєкторію навчання, учитель має використати різноманітні методи та форми роботи, щоб задовольнити потреби всіх учнів у класі, зважаючи на їхні сильні та слабкі сторони;
- забезпечення додаткової підтримки для учнів, які мають значні освітні втрати, залучення їх до додаткових занять в освітніх проєктах, організація індивідуальних консультацій з батьками, «годин підтримки»;
- продовження спеціальної підготовки вчительства та підвищення їхньої кваліфікації для роботи з учнями, які пережили травматичні події та мають значні освітні втрати: практичні тренінги мають охоплювати питання психологічної підтримки, індивідуалізації навчання, використання ефективних педагогічних методик тьюторингу;
- створення можливостей для спілкування та обміну досвідом

між учителями з метою пошуку ефективних рішень та підтримки одне одного;

- інформування батьків про освітні втрати їхніх дітей та шляхи їх подолання, налагодження ефективної комунікації з батьками, залучення до процесу підтримки навчання дітей.

- упровадження програм соціально-емоційного навчання, адже розвиток соціально-емоційних навичок учнів допоможе їм краще справлятися зі стресом, налагоджувати стосунки та концентруватися на навчанні;

- застосування онлайн-платформ та сучасних освітніх ресурсів з метою організації індивідуалізованого навчання, надання додаткових матеріалів та відстеження прогресу учнів;

- подальший розвиток цифрової грамотності педагогів та учнів, ефективне використання цифрових інструментів у навчальному процесі.

Ці стратегічні кроки є взаємопов'язаними, вони потребують комплексного підходу для успішного подолання освітніх утрат учнівства. Важливою умовою є постійний моніторинг та оцінка ефективності впроваджених заходів з метою їхньої своєчасної корекції й адаптації до мінливих потреб, підтримка готовності педагогів до впровадження інноваційних практик надолуження освітніх утрат.

Вивчаючи різні пропозиції громадських організацій та освітніх проєктів маємо можливість виявити ефективні управлінські моделі, інструменти та стратегії, які можуть і надалі бути корисними для керівників освітніх установ, педагогів та усіх зацікавлених сторін.

СТРАТЕГІЯ З ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Лисичанський ліцей № 7 Сєвєродонецького району
Луганської області

Ірина Шелехова, директор

Освітні втрати – це прогалини в знаннях і навичках, які виникають в учнів під час освітнього процесу в порівнянні зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчальних здобутків. Вони можуть виникати з різних причин, серед яких: війна, пандемія, надзвичайні ситуації природного характеру тощо. Чинниками, які сьогодні ускладнили освітній процес та вплинули на виникнення освітніх утрат, є повітряні тривоги, переміщення в межах України та виїзд учнів за кордон, відсутність постійного інтернет-зв'язку тощо.

З метою подолання прогалин у знаннях учнів, які виникли та поглибились у зв'язку з порушенням освітнього процесу під час війни, з урахуванням дистанційного формату навчання педагогічним колективом Лисичанського ліцею № 7 розроблено Стратегію з подолання освітніх утрат здобувачами освіти, яка спрямована на короткотривалі та довготривалі терміни надолуження, коригування та поєднання різних підходів у навчанні. Стратегія є комплексом заходів, які здійснюються для здобувачів загальної середньої освіти з акцентом на визначення прогалин у навчанні та їх компенсацію, адаптацію навчальних програм та пріоритетизацію навчальних предметів, надання психологічної та соціально-емоційної підтримки.

Стратегія з подолання освітніх утрат передбачає

- визначення точки відліку та обрання інструментарію вимірювання освітніх утрат;
- проведення моніторингових діагностичних досліджень щодо визначення навчальної успішності учнів «на вході» та «виході»;
- здійснення коригування навчальних програм та календарно-тематичних планів з урахуванням потреби в подоланні освітніх утрат;
- вибудовування індивідуальних освітніх траєкторій для кожного здобувача освіти, який має навчальні прогалини.

У процесі роботи над Стратегією з подолання освітніх утрат було визначено систему освітніх вимірювань із використанням різноманітних інструментів. Це діагностичні тести, відеоуроки ВШО, онлайніві

платформи для вимірювання освітніх утрат і надолуження навчального матеріалу, організація індивідуальних і групових консультацій, факультативів, компенсуючі та коригуючі уроки, репетиторство в малих групах, перегляд та адаптація початкових програм.

У закладі освіти створена онлайн-платформа «Навчання без кордонів» <https://viktoriyaegorova8.netboard.me/je3l3phq87lwf7q/?link=2GONqAmC-ivDy7q3h-vYbr7rQm>, яка дає можливість навчатися учням, які знаходяться за межами України. На платформі розміщені завдання для всіх класів (від 1-го до 11-го), є рубрика «НМТ-2025», розміщені інтерактивні картки, з якими працюють учні у вільний час. Діти з допомогою однієї картки можуть засвоїти матеріал декількох тем. Натиснувши на посилання, можна переглядати відео або прослухати пояснення вчителя, виконувати вправи, відразу отримавши результат. Якщо він незадовільний, то завдання можна виконати ще раз. Таке навчання працює за схемою: розміщення завдань, надання вчителем коментарів до виконання завдання, здійснення оцінювання завдання, яке виконав учень, при цьому основна частина роботи покладається на самостійну роботу та допомогу батьків. Це ще один дієвий інструмент, який допомагає здобувачам освіти долати прогалини, навчаючись, зокрема за кордоном.

Для оцінювання ефективності Стратегії з подолання освітніх утрат робочою групою вчителів було визначено індикатори для моніторингу на кінець навчального року. Це відсоток учнів, які покращили свої знання хоча б з одного предмета, удосконалили щонайменше одну ключову компетентність.

Структура Стратегії з подолання освітніх утрат здобувачами освіти

1 розділ. Пояснювальна записка, у якій розкрито мету та основні завдання, визначені інструменти та механізми подолання освітніх утрат, очікувані результати.

2 розділ. Шляхи реалізації стратегії, які представлені у вигляді таблиці (див. таблиця).

Таблиця

Стратегія з подолання освітніх утрат здобувачами освіти на 2024-2025 навчальний рік (витяг)

№ з/п	Зміст роботи та заходів	Термін виконання	Відповідальні
1.	Визначення навчальних предметів та інтегрованих курсів	30.08.2024	педагогічний колектив

2.	Затвердження базових предметів: початкова школа: українська мова (читання та письмо); математика базова та старша школа: 1) НУШ (5 – 7 класи): українська мова та література; математика; англійська мова; історія України. 2) 8 – 11 класи: українська мова та література; математика; іноземна мова; історія України; біологія; фізика; хімія; географія, інформатика, курси «Громадянська освіта», «Захист України»	30.08.2024	вчителі початкових класів та вчителі-предметники
3.	Розроблення діагностичних тестів для визначення рівня опорних знань в учнів та вимірювання освітніх утрат із конкретного предмета	серпень 2024	вчителі-предметники та вчителі початкових класів
4.	Проведення перших діагностувальних робіт без оцінювання з метою виявлення прогалин	2-й тиждень навчання	вчителі-предметники та вчителі початкових класів
5.	Аналіз результатів діагностувальних робіт з метою виокремлення уроків для повторення, коригування, уроків консультативного характеру	день проведення діагностувальних робіт	вчителі-предметники та вчителі початкових класів
6.	З'ясування пріоритетності тем, з яких виявлено найнижчі результати	день проведення діагностувальних робіт	вчителі-предметники та вчителі початкових класів
7.	Здійснення адаптивного гнучкого планування, яке передбачає перерозподіл навчального часу між темами, закріплення раніше вивчених тем (на уроках та індивідуальні консультації учнів за запитом)	до наступного уроку	вчителі-предметники та вчителі початкових класів

Продовження таблиці

8.	Відповідно календарного плану повторення, закріплення раніше вивчених тем	2 тижні вересня 2024 р.	вчителі-предметники та вчителі початкових класів
9.	Продовження надолуження освітніх утрат через повторення базових знань кожної нової теми. Робота з учнями, які знаходяться за кордоном на платформі «Навчання без кордонів»	вересень-грудень	вчителі-предметники та вчителі початкових класів
11.	Проведення повторних діагностичних робіт з метою перевірки стану подолання освітніх утрат. Аналіз їх результатів (груднева педрада)	протягом грудня	вчителі-предметники та вчителі початкових класів
12.	Проведення заключних діагностичних робіт з метою виявлення результатів роботи над подоланням освітніх утрат протягом навчального року	травень 2025р.	вчителі-предметники та вчителі початкових класів
13.	Проведення моніторингу на основі індикаторів результативності проведеної роботи з подолання освітніх утрат із метою коригування планування діяльності ліцею на наступний навчальний рік	червень 2025р.	адміністрація ліцею

3 розділ. Заходи щодо подолання втрат психологічного здоров'я.

Протягом року в закладі освіти працює психолог, яка надає психологічну підтримку учасникам освітнього процесу, сприяє попередженню появи стресового стану, тривоги, депресії. Це створення пам'яток «Подбай про себе»(1-4 класи), інтерактивні онлайн-квести «Турбуюсь про своє здоров'я», «Ментальне здоров'я. Ти як?» (5-11 класи), індивідуальні консультації з батьками, тренінги з учителями https://drive.google.com/drive/folders/17PDV56rg3L_gVQEyMdp8BjJRRsaBGqN?usp=sharing .

4 розділ. Моніторинг виконання стратегії з подолання освітніх утрат.

У кінці навчального року заплановано узагальнення результатів роботи ліцею по усуненню освітніх утрат. Планується проведення моніторингових досліджень навчальної успішності учнів, визначення найбільш ефективних методів подолання освітніх утрат, здійснення планування,

яке б передбачало перерозподіл навчального часу між темами, розробка та створення банку завдань різних рівнів складності для окремих учнів.

З метою організації освітнього процесу в дистанційному форматі та мінімізації освітніх утрат у закладі здійснено відповідні кроки, а саме:

1. Створена платформа «Навчання без кордонів», яка дає змогу здобувати знання 56 учням закладу освіти, котрі знаходяться далеко за межами України. Усі учні атестовані, виконують завдання та співпрацюють з учителями, засвоїли навчальні програми з усіх предметів.

2. Розроблено кожним учителем-предметником банк вхідного та вихідного тестування.

3. Методичними об'єднаннями вчителів здійснено планування з подолання освітніх утрат на наступний навчальний рік.

4. Практичним психологом розроблено цикл заходів щодо подолання втрат психологічного здоров'я.

5. Проведено моніторинг виконання Стратегії з подолання освітніх утрат здобувачами освіти.

УПРАВЛІНСЬКА МОДЕЛЬ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ

Ліцей «Перспектива» Троїцької селищної ради

Галина Меніна, директор

Питання щодо подолання освітніх утрат для Ліцею «Перспектива» Троїцької селищної ради (далі - ліцей), як і для більшості закладів освіти України, актуалізувалися через пандемію COVID-19 та повномасштабне російське вторгнення в Україну. Робота колективу закладу та здобувачів над освітніми втратами ускладнюється соціальними, безпековими, емоційними чинниками, а саме: проживання в зоні активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях, продовженням повітряних тривог, вимкненням електроенергії та нестабільним інтернетом, зміною місця проживання та пристосування до нових умов, утратою здобувачами звичного кола спілкування, навчанням за кордоном, постійним стресом тощо. Безперечно, що кожен із цих чинників впливає на якість освіти, на організацію процесу навчання, особливо коли його здійснення триває в дистанційному форматі четвертий рік.

Директор закладу як управлінець несе персональну відповідальність перед державними органами, педагогічним колективом, здобувачами, батьківською громадськістю за роботу закладу освіти, тож дуже важливим є ухвалення ним своєчасних та ефективних рішень, серед яких – створення управлінської моделі в подоланні освітніх утрат. Така модель має бути продуманою, вивіреною в часі та можливостях, реалізованою та дієвою, а директор в її реалізації виконує роль адміністратора, ментора та супервізора, делегуючи повноваження команді, яка шукає та напрацьовує спільні рішення.

Модель подолання освітніх утрат у ліцеї потребує виконання певних кроків, кожен з яких передбачає логічність, системність та послідовність дій. У її розробці та реалізації ми починали з ознайомлення із чинними нормативними документами, якими керуємося у своїй роботі (Закон України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту», державні освітні стандарти, наказ МОН України від 15.05.2023 № 563 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні» тощо).

У своїй роботі використовуємо різні матеріали, серед них: рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх утрат (МОНУ, ЮНІСЕФ, 2023); «Як компенсувати «освітні втрати»: рекомендації для органів влади, засновників і директорів закладів освіти» (ДСЯОУ, 2023); рекомендації слухань на тему «Освітні втрати й освітні розриви на рівні

загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання» (комітет з питань освіти, науки та інновацій ВРУ, 2023); публікація Бичко Г., Терещенко В. «Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання» (Київ, УЦОЯО, 2023) та інші.

Важливим для нас є навчання педагогічного колективу, бо не всі сьогодні розуміють проблематику освітніх утрат, такі поняття, як «освітні втрати», «освітні розриви», «навчальні втрати» та відмінність між ними, тож доречним є проведення різних заходів (науково-практичних семінарів, тренінгів, засідань фокус-груп, практикумів тощо).

Своєчасною в цьому питанні є підтримка Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, який приділяє значну увагу питанню підготовки та підвищення кваліфікації директорів, педпрацівників, психологів щодо розуміння сутності проблематики освітніх утрат та розривів їх вимірювання на різних рівнях та напрацювання шляхів подолання. Задля цього пропонуються різні формати навчання та обговорення практичних рішень з когортою управлінців та педагогічних працівників.

Наступним кроком у розробці моделі є створення робочої групи щодо упорядкування команди підтримки подолання освітніх утрат, до якої входить заступник директора з навчально-виховної роботи, керівники методичних об'єднань, практичний психолог, що закріплюється відповідним наказом керівника. На цьому етапі важливо чітко визначити орієнтири партнерської взаємодії (делегування повноважень) та відповідальність у вирішенні спільних завдань.

Командою підтримки напрацьовано рекомендації щодо подолання освітніх утрат для закладу освіти, а саме:

1. Забезпечити моніторинг результатів навчання здобувачів освіти з використанням діагностичного інструментарію.

2. Здійснювати адаптивне гнучке планування, яке б передбачало перерозподіл навчального часу між темами, коригуючи зміст та результати навчання з урахуванням виявлених навчальних утрат.

3. Працювати над створенням індивідуальної освітньої траєкторії учнів шляхом проведення групових занять, консультацій з учнями для усунення прогалин у знаннях із предметів, розробки завдань різних рівнів складності для окремих учнів.

4. Посилити роботу в частині надання підтримки педагогічним працівникам щодо підвищення кваліфікації та професійного вдосконалення з питань методики роботи в умовах дистанційного навчання.

5. Продумати доцільність використання годин варіативної складової та резервного часу з навчальних дисциплін.

Необхідним є також розробка відповідних документів (положення про команду підтримки подолання освітніх утрат та плану заходів), у яких чітко прописані пріоритетні напрямки, мета, завдання, терміни, індикатори, результати, відповідальні. При цьому, ми враховуємо процедури забезпечення якості відповідно до внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Ці документи обов'язково схвалюються рішенням педагогічної ради та затверджуються наказом керівника закладу освіти.

Розроблена програми подолання освітніх утрат (навчальних, виховних, психологічних), далі – Програма, включає короткотривалі та довготривалі мейнстрими надолуження, включає заходи, які відповідають державній соціальній політиці й узгоджуються з основними положеннями Конвенції ООН про права дитини та іншими міжнародними та вітчизняними документами. Програма може корегуватися упродовж року, вона доповнюється в залежності від реальних умов. Упровадження цього документа не виключає також реалізацію інших програм і проєктів, може синтезуватися та інтегруватися з ними. Програма подолання освітніх утрат має таку структуру:

I. Загальні положення.

II. Мета та основні завдання.

III. Очікувані результати.

IV. Основні напрями та шляхи реалізації Програми.

V. Заходи щодо подолання освітніх утрат:

5.1. Заходи управлінського компоненту.

5.2. Заходи щодо подолання навчальних утрат.

5.3. Заходи щодо подолання виховних утрат.

5.4. Заходи щодо подолання психологічних утрат.

5.5. Заходи щодо подолання втрат фізичного здоров'я.

На директора закладу освіти покладено контроль за виконанням освітніх програм та функціонуванням внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Тож у Програмі чітко визначені заходи управлінського компоненту, які спрямовані на покращення організації освітнього процесу в закладі освіти за дистанційною формою навчання та координацію діяльності взаємодії з використання можливостей для подолання освітніх утрат шляхом використання внутрішніх напрацювань та розширення участі в обласних, усеукраїнських, міжнародних заходах для всіх учасників освітнього процесу, проєктах різного спрямування, учнівських стартапах, тренінгах тощо. Передбачено також контроль результатів виконання Програми та внесення пропозицій щодо подальших завдань та дій (внутрішній моніторинг, звітування, обговорення, самооцінювання, тощо).

У Програмі прописано зміст діяльності, термін виконання, відповідальні та вихідні внутрішні документи (див. таблиця).

Таблиця

Витяг із Програми подолання освітніх утрат
(Розділ V, пункт 5.2. Заходи щодо подолання навчальних утрат)

№	Зміст діяльності	Термін	Відповідальні	Примітки
1.	Моніторинг навчальних утрат та розривів на початку поточного навчального року	до 01.10 поточного навчального року	заступник директора з НВР	наказ, план подолання
2.	Проведення діагностувальних робіт без оцінювання з метою виявлення прогалин	до 10.09 поточного навчального року. 2-й урок за календарним планом	2-й урок за календарним планом, учителі-предметники	засідання методоб'єднань, протокол
3.	Проведення опитування батьків, учнів щодо визначення потреби в надолуженні навчальних прогалин	до 20.10 поточного навчального року	класні керівники, психолог	батьківські збори
4.	Проведення аналізу втрат якості освіти (порівняльний аналіз результатів навчання учнів: моніторинг)	до 20.10 поточного навчального року	адміністрація, психолог	наказ, засідання педради
5.	Проведення практичних занять щодо удосконалення навичок роботи з ресурсами за допомогою яких можна розробляти навчальний контент (інтерактивні вправи, тести, ментальні карти, інфографіку, тощо)	вересень, січень поточного навчального року	адміністрація, керівники предметних методоб'єднань	рекомендації
6.	Планування та організація обміну досвідом педагогічних працівників під час засідань професійних методоб'єднань щодо подолання освітніх утрат	щоквартально	керівники предметних методоб'єднань	план, рекомендації
7.	Розроблення діагностичних завдань для визначення рівня знань учнів та вимірювання освітніх утрат з навчальних предметів	вересень, січень поточного навчального року	учителі - предметники	завдання різної форми

8.	Розроблення загальних та індивідуальних планів надолуження навчальних утрат здобувачів освіти на основі проведеної діагностики.	вересень, січень поточного навчального року	керівники методоб'єднань, учителі-предметники	загальні та індивідуальні плани
9.	Адаптування навчальних програм до індивідуальних потреб здобувачів освіти	протягом навчального року	вчителі-предметники	адаптовані програми
10.	Перерозподіл навчального часу між темами, коригування зміст та результатів навчання з урахуванням виявлених освітніх утрат	протягом навчального року	вчителі-предметники	календарно-тематичне планування

Програма реалізується через конкретні дії педагогічного колективу щодо подолання освітніх утрат, які передбачають:

1. Проведення серед здобувачів діагностики освітніх утрат (вхідної).
2. Обговорення результатів на засіданнях методоб'єднань, нарадах при директорів, заступнику.
3. Складання планів (карток) індивідуальної роботи.
4. Визначення шляхів та інструментів коригування освітніх утрат (короткотривалі, довготривалі).
5. Проведення діагностики освітніх утрат (вихідної).
6. Винайдення ефективних технологій подолання освітніх утрат та обрання інструментарію.
7. Організацію індивідуальних та групових консультацій.
8. Планування та проведення компенсуючих та коригуючих уроків.
9. Навчання під час канікул.
10. Репетиторство в групах.
11. Перегляд та адаптацію навчальних програм.
12. Перерозподіл навчального часу між темами.
13. Використання завдань різних рівнів складності для окремих учнів.

Разом із цим надаємо здобувачам освіти набір навчальних матеріалів (презентації, відео, посилання на аналогічні навчальні заняття онлайн) та завдань для самостійного опрацювання. На сайті Ліцею «Перспектива» Троїцької селищної ради створена «Методична скарбничка», на якій учителі розміщують свої доробки та діляться з колегами своїми технологіями щодо подолання освітніх утрат

(QR-code на офіційний сайт ліцею).

Також ми застосовуємо перевірений цифровий інструментарій як ефективний засіб у контексті реалізації шляхів подолання освітніх утрат: «Тест для надолуження освітніх утрат» <https://www.aitest.in.ua/> для всіх учасників освітнього процесу; використання інтерактивної дошки Padlet <https://padlet.com/>, матеріали платформи «Всеукраїнської школи онлайн» <https://lms.e-school.net.ua/>. Рекомендуємо здобувачам освіти самостійно опрацювати наступні ресурси:

- тренажер із правопису української мови пропонує різні вправи для закріплення та перевірки тем;
- онлайн-курс «Історія України в історіях» від EdEra пропонує добірку відео, подкастів, текстів та тестів;
- безплатний курс «ІзіЗНО» допоможе вчити англійську за мемами, серіалами та фільмами;
- онлайн-курс «Автостопом по біології» має конспекти та тестові завдання;
- проєкт «Клуб НУШ» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»;
- посібник «Подолання освітніх утрат з української мови та літератури. Методичні рекомендації та приклади уроків».

Важливе значення надаємо психологічній підтримці учасників освітнього процесу (робота соціально-психологічної служби). Насамперед це активна взаємодія учасників освітнього процесу, створення стимулюючої та сприятливої атмосфери, де здобувачі освіти можуть вільно висловлювати свої думки та питання. Така робота здійснюється через залучення учнів до дискусій, вирішення проблемних ситуацій та колективного вивчення матеріалу, активне застосування засобів візуалізації, які допомагають здобувачам освіти краще зрозуміти матеріал та збільшити їх зацікавленість. Практичним психологом ліцею на вебсервісі Google Клас створено курс «Психологічна підтримка», на якому розміщуються матеріали для здобувачів освіти: <https://classroom.google.com/c/NjMzNTYxNjg3MTE2>

Залучення учнів до культурно-масових та виховних заходів є ваговою складовою подолання освітніх утрат. Організація групових активностей, колективних проєктів та спільних заходів сприяє спілкуванню, співпраці та взаємодії між здобувачами освіти, учителями та батьками. Наші учні є активними учасниками обласних, регіональних і всеукраїнських конкурсів та акцій різного спрямування, що сприяє соціально-емоційному та етичному навчанню, діяльності з розвитку емоційного інтелекту та ем-

патії в учнівства. Ми використовуємо проактивні форми й методи виховної роботи, направлені на згуртування та взаємодію колективів здобувачів освіти на рівні класу та закладу освіти (проектна діяльність, колективні творчі справи, екскурсії, пошукова діяльність тощо). Інформація розміщується на сайті ліцею та сторінці групи (*QR-code на сторінку мережі «Фейсбук»*).

У підсумку це узагальнення результатів роботи закладу щодо усунення освітніх утрат, урахування в подальшій роботі, що полягає в таких кроках:

1. Проведення моніторингових досліджень успішності учнів «на виході».

2. Здійснення адаптивного гнучкого планування, яке б передбачало перерозподіл навчального часу між темами.

3. Коригування змісту та результатів навчання з урахуванням виявлених освітніх втрат, розроблення завдань різних рівнів складності для окремих учнів.

4. Обговорення результатів роботи (засідання методоб'єднань, нарадах при директорі).

5. Урахування позитивних та негативних практик у плануванні роботи в наступному навчальному році.

6. Здійснення методичного супроводу педагогічних працівників з питання надолуження освітніх утрат.

7. Розроблення та затвердження на засіданнях методичних спільнот учителів плану подолання освітніх утрат на наступний навчальний рік з урахування відповідної роботи та отриманих результатів за поточний навчальний рік.

Обов'язково має бути підсумок із детальним аналізом, розглянутим на засіданні педагогічної ради, доведеним до відома батьків та здобувачів освіти, урахованим у щорічному звіті керівника закладу освіти.

Життя – це виклик, який потребує сміливості, наполегливості, віри в себе та свої мрії, тож ми переконані, що нас об'єднує одна мрія – перемога України, мирне життя, щоб у кожній родині було більше поповнень, ніж утрат. А ми зможемо знайти таку управлінську модель, яка подолає освітні, виховні та психологічні втрати.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ДОСВІД ЩОДО ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ

Лисичанська гімназія № 3
Сєвєродонецького району
Луганської області

Наталія Скрябіна, директор

В умовах безпрецедентних випробувань, з якими зіткнулася українська система освіти внаслідок пандемії COVID-19 і повномасштабної військової агресії РФ, освітяни докладають максимум зусиль для забезпечення права учнів на освіту. Проте навіть без достатньої кількості об'єктивних даних, очевидно, що проблеми в освітній галузі накопичуються, і, попри всі зусилля, успішність учнів знижується.

Ураховуючи ці виклики, важливо відзначити приклади успішних ініціатив, які спрямовані на подолання освітніх утрат і підтримку учнів. Одним із таких прикладів є проєкт «Тьюторинговий кетч-ап у середній школі», до якого активно долучилася Лисичанська гімназія № 3 Сєвєродонецького району Луганської області.

Проєкт був впроваджений протягом періоду з 1 травня 2024 року до 15 січня 2025 року, що дозволило забезпечити тривалий і систематичний вплив на освітній процес. Організатором виступила громадська організація «Навчай для України», яка отримала підтримку від міжнародної гуманітарної організації Save the Children.

Основною метою проєкту стало нівелювання негативного впливу війни на якість освіти серед учнів середніх шкіл. Для досягнення цієї мети були створені якісні й безпечні можливості для навчання як в онлайн, так і в офлайн-форматах. Це дозволило забезпечити гнучкість і доступність освітніх послуг для учнів, які перебувають у різних умовах.

Проєкт охопив найбільш постраждалі від війни регіони, зокрема Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку, Луганську, Полтавську та Харківську області. Таке широке залучення закладів дозволило забезпечити підтримку учням, які найбільше її потребують, і сприяти відновленню освітнього процесу в постраждалих регіонах.

У межах тьюторингового кетч-апу в закладі освіти були визначені та реалізовані наступні ключові напрями роботи:

1. Проведення catch-up занять у закладі в рамках освітнього процесу: цей напрям передбачав організацію та проведення спеціалізова-

них занять, спрямованих на швидке та ефективне надолуження освітніх утрат учнів.

2. Підготовка методичних матеріалів для подолання освітніх утрат: було розроблено комплекс методичних матеріалів, уключаючи посібники, робочі зошити, інтерактивні завдання й інші ресурси, які допомагають учителям-тьюторам ефективно працювати з учнями, що мають прогалини в знаннях.

3. Підготовка вчителів-тьюторів до надання освітніх послуг: проєкт передбачав проведення тренінгів і семінарів для педагогів, спрямованих на підвищення їхньої кваліфікації й надання їм необхідних інструментів для роботи з учнями, що потребують надолуження знань. Педагоги Лисичанської гімназії долучились до участі в проєкті «Тьюторинговий catch-up у середній школі» і пройшли серію навчальних тренінгів з методики проведення catch-up занять. Під час навчання ознайомились із ключовими поняттями, такими як «освітні втрати» й «освітні розриви», що дозволило їм глибше зрозуміти проблеми, із якими стикаються учні в умовах війни.

Catch-up став ефективним інструментом, що дозволив учням у стислі терміни надолужити прогалини в знаннях і навичках, оскільки запропонований формат занять спрямований на забезпечення необхідними знаннями й уміннями, які є критично важливими для подальшого навчання й успішної інтеграції в суспільство.

Змістом навчання були такі теми: академічний тьюторинг; роль учителя з тьюторськими компетентностями; етапи роботи тьютора; підтримка в тьюторингу; запитання як основний інструмент тьюторингу; зворотний зв'язок та рефлексія; варіативне освітнє середовище; діагностичний інструментарій учителя-тьютора; навчити дітей учитись; типові складні випадки та шляхи їх вирішення; мислення зростання. Тож, реалізація проєкту «Тьюторинговий кетч-ап у середній школі» у Лисичанській гімназії № 3 стала частиною комплексного підходу до подолання освітніх утрат.

Паралельно з цим, колектив гімназії активно працював над виявленням та аналізом проблем, використовуючи інструмент catch-up та інші діагностичні інструменти. Це дозволило виявити актуальні проблеми та сформулювати стратегії їх подолання.

Моніторинг та аналітика

Зовнішні моніторинги якості знань стали об'єктивним інструментом оцінювання, що дало змогу зіставити рівень знань учнів із державними

стандартами й результатами інших закладів освіти. Для адміністрації закладу ці результати є важливим джерелом інформації, що дозволило:

- визначити предмети й теми, які викликають найбільші труднощі в здобувачів освіти;
- виявити напрями, де досягнуто високих результатів;
- розробити подальші заходи для покращення якості освіти.

Організаційні заходи

За рішенням педагогічної ради було створено робочу групу, яка провела глибокий аналіз результатів внутрішніх моніторингів. Для оцінювання освітніх утрат педагогам було запропоновано використання різних інструментів:

- закриті – PISA, ЗЗМЯПО, ЗЗМЯО;
- відкриті – педагогічна діагностика, діагностичні тести ВШО, завдання НМТ/ЗНО минулих років;
- доступні онлайн-ресурси – «Освітній Суп» (НДУ), «Тепер я знаю» (Смарт Освіта), «Повір» (EdCamp Ukraine).

Дії та результати

На основі діагностичних даних були складені предметні карти. Після реалізації комплексу заходів із подолання освітніх утрат було проведено повторну діагностику. Результати засвідчили покращення якості знань учнів. Водночас заклад приділяв велику увагу наданню емоційної та психологічної підтримки здобувачам освіти.

Методична підтримка

Були скориговані форми й методи подолання освітніх утрат, упроваджено роботу в малих групах, зосереджено увагу на основних темах. У межах реалізації ініціативи було прийнято управлінське рішення долучитися до міжнародного проєкту Catch-up, який зарекомендував себе як ефективний інструмент скорочення освітніх прогалин і дозволяє за короткий проміжок часу заповнити критичні прогалини в знаннях та навичках, що є важливим для подальшого навчання та соціалізації. Основу методики складає робота з малими групами, орієнтація на ключові теми й забезпечення ментального добробуту учасників освітнього процесу.

Оцінка ефективності

Результати моніторингів засвідчили ефективність діяльності педагогічного колективу, виявили зони зростання й потребу в подальшому підвищенні кваліфікації вчителів. Це стало основою для планування наступних етапів роботи з подолання освітніх утрат.

Психоемоційна підтримка

Дослідження показують, що впровадження методик catch-up має позитивний вплив на психоемоційний стан учнів. Зниження рівня стресу та тривожності є критично важливими, особливо в умовах війни, коли учні можуть відчувати додатковий тягар емоційного навантаження. Завдяки індивідуальному підходу та спеціалізованим технікам, учні отримують можливість краще справлятися з емоційними викликами (див. рисунок).

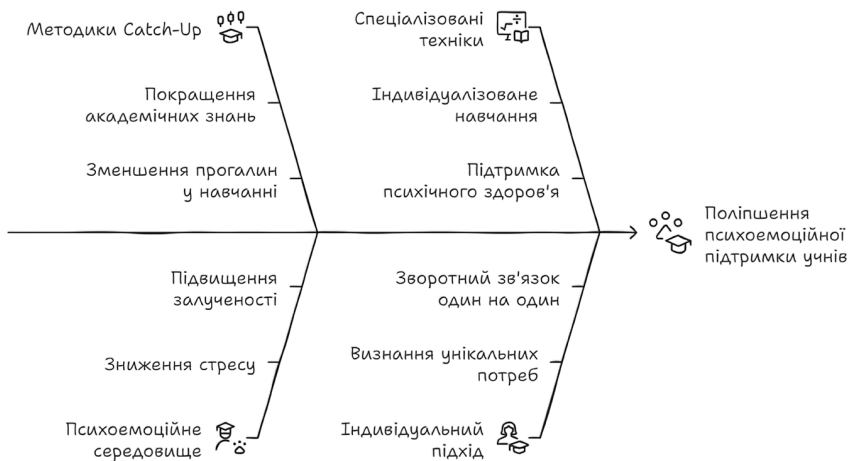

Рисунок. Поліпшення психоемоційної підтримки учнів

Отже, результати реалізації стратегії подолання освітніх утрат, в основі яких використовувався тьюторинговий catch-up, свідчать про його ефективність у забезпеченні учнів комплексною підтримкою як академічною, так і психоемоційною, що є важливим в умовах сьогодення.

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ НА РІВНІ ЗАКЛАДУ В ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ УТАТ

Комунальна установа «Попаснянський ліцей № 24»
Попаснянської міської територіальної громади
Луганської області

Олена Груздо, в. о. директора

Освіта в Україні зазнала значних утрат через пандемію COVID-19 та військові дії, що тривають із 2022 року. Дистанційне навчання, тимчасова окупація, бойові дії, повітряні тривоги, перебування в укриттях, відсутність електроенергії та нестабільний психологічний стан учнів – усе це вплинуло на якість освіти та сформованість необхідних навичок.

Освітні втрати можна визначити як прогалини в знаннях та навичках, які виникають через перерви в навчанні або недостатню якість освітнього процесу. В умовах воєнного стану ці втрати можуть бути значними, особливо для учнів, які не мають можливості регулярно відвідувати школу або отримувати якісну дистанційну освіту.

Адміністрація та педагогічний колектив КУ «ПОПАСНЯНСЬКИЙ ЛІЦЕЙ № 24» ПОПАСНЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ вважає проблему освітніх утрат дуже гострою та актуальною, тому приділяє значну увагу її вирішенню.

Першим кроком управлінських рішень керівництва закладу стала організація роботи робочої групи, метою якої є створення макета «Плану заходів щодо подолання освітніх утрат» у ліцеї з урахуванням п. 17 Рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему: «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання» та рекомендації МОН України та ДСЯО України.

До складу авторської групи увійшли керівники предметних секцій, які на засіданнях методичних об'єднань обговорили проблему з колегами та підготувати пропозиції. Після ретельного вивчення матеріалу та обговорення на засіданні педагогічної ради, План заходів з подолання освітніх утрат було затверджено (*див. таблицю*).

План заходів ліцею з подолання освітніх утрат (витяг)

Рекомендації	Заплановані шляхи подолання освітніх утрат	Орієнтовні терміни виконання
Забезпечити моніторинг результатів навчання здобувачів освіти з використанням діагностичного інструментарію	1. Проведення батьківських зборів, анкетування учнів та батьків з метою вивчення громадської думки щодо подолання освітніх утрат	серпень, IV тиждень
	2. Засідання предметної комісії початкових класів щодо розробки та затвердження діагностичних матеріалів та критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти 2-4 класів	серпень, IV тиждень
	3.Проведення вхідного моніторингу знань учнів початкових класів із використанням інструментів дистанційного навчання Google форми, Google Meet	вересень, I тиждень
	4. Проведення моніторингу залишкових знань з використання діагностичного інструментарію платформи «Українська школа онлайн» 5-11 класи	вересень, I тиждень
	5. Проведення моніторингу знань за семестр, рік	грудень травень
Здійснювати адаптивне гнучке планування, яке передбачало перерозподіл навчального часу між темами, або розробляти власні навчальні програми, коригуючи зміст та результати навчання з урахуванням виявлених освітніх утрат	1. Засідання предметних комісій з метою визначення ключового матеріалу необхідного для успішного навчання з базових дисциплін	серпень, III тиждень
	2. Корекція календарно-тематичного планування на основі результатів вхідного моніторингу	вересень, I тиждень
	3. Нарада при директорі з метою розробки Стратегії подолання освітніх утрат та розривів	вересень, I тиждень
Продовжувати працювати над створенням методичної системи підтримки індивідуальної освітньої траєкторії учнів шляхом проведення індивідуальних занять, факультативів	1. Створення індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти, які навчаються за кордоном	вересень, I тиждень
	2. Індивідуальні зустрічі з батьками дітей з особливими освітніми потребами створення ІПР	вересень, I тиждень

Продовження таблиці

відповідно до навчального плану та / або за запитами учнів, консультацій з учнями для усунення прогалин у знаннях із предмету, розробки завдань різних видів складності для окремих учнів	3. Репетиторство в малих групах (за запитами)	постійно
	4. Проведення позакласних заходів з метою підвищення рівня мотивації до навчання та розвитку пізнавальної активності учнів	щомісяця
Посилити роботу в частині надання підтримки педагогічним працівникам щодо підвищення кваліфікації та професійного вдосконалення з питань методики роботи в умовах змішаного навчання	1. Нарада при директорі з метою інформування педагогічних працівників щодо внесення змін до вимог підвищення кваліфікації	серпень, IV тиждень
	2. Співпраця з ЛОППО щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників	постійно
	3. Проведення годин психолога з психологічної підтримки учасників освітнього процесу	щомісяця
	4. Година інформації «Моніторингові дослідження з вивчення питання якості освіти / якості освітньої діяльності: що врахувати для подолання освітніх втрат», із циклу заходів «Освітня платформа для педагогічних працівників Луганщини: серпневі настанови-2024»	серпень
	5. Вебінар «Діагностика та механізми подолання освітніх утрат у навчанні молодших школярів»	вересень
Використовувати години варіативної складової шляхом запровадження індивідуальних та групових консультацій для здобувачів освіти	1. Упровадження годин варіативної складової в межах наданих асигнувань	серпень, IV тиждень
Організовувати роботу пришкольніх (мовних, математичних, природничих тощо) таборів, запровадити «навчальні канікули»	1. Робота «Консультаційних пунктів» для здобувачів освіти 5-11 класів за запитами.	канікулярний час
	2. Проведення «навчальних канікул» для здобувачів освіти 1-4 класів	канікулярний час
Розробити стратегії адаптації освітнього процесу закладів освіти до роботи в умовах зміни режимів навчання	1. Підтримка зворотного зв'язку з учасниками освітнього процесу з використанням мобільних додатків	постійно
	2. Створення умов для гнучкого редагування режиму навчання	постійно
	3. Проведення самоаналізу закладу щодо якості діяльності закладу в умовах дистанційного навчання	грудень, II тиждень
	4. Засідання педагогічної ради «Результати роботи закладу щодо подолання освітніх утрат»	грудень, IV тиждень

Другим кроком управлінських рішень керівництва закладу стало спрямування роботи ліцею на реалізацію запланованих заходів.

Насамперед було вирішено вивчити громадську думку учасників освітнього процесу щодо визначення причин навчальних утрат та взяти до уваги пропозиції батьків та учнів. З цією метою проведено опитування учасників освітнього процесу, результати репрезентовані на засіданні педагогічної ради з метою ухвалення відповідних рішень (*з опитувальником можна ознайомитися відсканувавши кюар-код*).

Визначивши причини відставання та перелік предметів, які потребують уваги, адміністрація спрямувала діяльність на забезпечення учнів технікою для дистанційного навчання, зобов'язала предметні комісії та вчителів визначити перелік обов'язкового матеріалу з предметів, програми якого унеможливають подальше навчання та звернути особливу увагу на повторення й додаткове викладання матеріалу, скорегувавши календарно-тематичні плани, посиливши предмети за рахунок варіативної складової.

З метою створення сприятливих умов для подолання освітніх утрат увага приділялась індивідуальній та груповій роботі під час роботи консультаційних пунктів для 5-11 класів, організації «навчальних канікул для 1-4 класів», репетиторства в малих групах.

Щоб підвищити рівень мотивації до навчання та розвитку пізнавальної активності учнів, у закладі роботи проводилися предметні тижні, позакласні заходи, відбувалося залучення здобувачів до активної участі в онлайн-олімпіадах.

Велике значення для розв'язання проблеми подолання освітніх утрат має методична підготовка педагогів, тому **третьім кроком управлінських рішень** керівництва стало максимальне залучення вчителів до різноманітних вебінарів, тренінгів та курсів за зазначеною темою. Педагоги закладу пройшли навчання на курсах: «Інструменти виявлення та подолання освітніх утрат» (Управління ДСОЯО в Луганській області); «Наздоженемо: курс про подолання освітніх утрат у початковій школі» (ГС «Освіторія») тощо.

Четвертий крок управлінських рішень керівництва – внутрішній моніторинг. З цією метою було проведено ретельний аналіз виконання запланованих заходів, моніторинг навчальних досягнень учнів у динаміці та їх порівняльний аналіз. На засідання методичних секцій обговорено

результати моніторингу та надано відповідні рекомендації (*ознайомитися з рекомендаціями можна, відсканувавши кюар-код*).

Учителями початкових класів для ефективної роботи визначені дієві шляхи та методи подолання освітніх утрат:

- діагностика й персоналізований підхід та використання ігрових методик;
- залучення батьків до співпраці;
- додаткові заняття та корекційні програми;
- використання цифрових технологій (освітні мультфільми, додатки для розвитку мовлення, інтерактивні платформи для читання та математики, онлайн-тести, відеоуроки та програми для самостійного навчання).

Для ефективної компенсації освітніх утрат, на думку вчителів-предметників, необхідно застосовувати комплексний підхід, який включає наступні стратегії: діагностика та моніторинг прогалин; індивідуальний підхід до навчання; повторення та закріплення базових понять; гнучкість у викладанні; психологічна підтримка на уроках; створення безпечного середовища, де учні не бояться робити помилки; ігрові технології.

На думку колективу, великих освітніх утрат зазнали й предмети природничої, технологічної галузей та фізичної культури. В умовах дистанційного навчання саме ці предмети не доотримують потрібної уваги та мають менше практичних можливостей під час проведення навчальних занять. Тому ***п'ятий крок управлінських рішень керівництва*** – максимальне залучення здобувачів освіти закладу до різноманітних активностей (віртуальних та реальних екскурсій, подорожей, дослідів та спостережень), конкурсів, проєктів та занять у гуртках і секціях за місцем перебування. Здобувачі освіти закладу є активними учасниками та переможцями міжнародних, усеукраїнських та обласних конкурсів, мають багато індивідуальних спортивних досягнень. Докладніше з діяльністю та досягненнями закладу можна ознайомитися на сторінці закладу в соціальній мережі, перейшовши за QR-кодом.

Використання сучасних технологій, індивідуальний підхід до навчання, співпраця з батьками та психологічна підтримка є ключовими елементами успішної компенсації освітніх утрат, тоді як адміністрація закладу своїми управлінськими рішеннями створює сприятливі умови для досягнення успіху.

УТРАТИ В ОСВІТІ: УСВІДОМЛЕННЯ, АНАЛІЗ ТА ДОСВІД ПОДОЛАННЯ

**Марківський ліцей «КРОК» Марківської селищної ради
Луганської області**

Людмила Капля, директор

Питання освітніх утрат є актуальним та важливим завданням для освіти, його витoki почали спостерігати ще в 2020 році, а сьогодні вони ускладнюються через війну. Освітній процес здійснюється в дистанційному форматі, часто переривається повітряними тривогами, складним є психологічний та емоційний стан дітей і вчителів, що негативно впливає на якісне здобуття освіти.

Марківський ліцей «КРОК» Марківської селищної ради Луганської області, як і багато інших закладів освіти територій, окупованих ворогом під час повномасштабного вторгнення, зіткнувся з серйозними труднощами не тільки через утрачені навчальні години, відсутність доступу до необхідних ресурсів і значне зменшення кількості педагогічного персоналу, а й через психологічні, матеріальні та особисті втрати.

У процесі організації освітнього процесу виникла потреба в плануванні та розробці стратегії подолання освітніх утрат у навчальній, виховній та психологічній сферах. Для їх подолання ми поставили собі за мету забезпечення безперервності освітнього процесу, створення умов для ефективного дистанційного навчання, що позитивно плине на надання якісних послуг учням нашого закладу, яких ми спільними зусиллями об'єднали в єдиний колектив з усіх шкіл громади.

Подолання освітніх утрат потребувало управлінських рішень: було відновлено внутрішні документи, які регламентують діяльність закладу та роботу колективу, організовано робочі комісії різного спрямування, оновлено інформацію в системах ІСУО та АІКОМ. Заново було створено та наповнено необхідними матеріалами сайт ліцею, який сьогодні постійно доповнюється та оновлюється.

Педагоги Марківщини створили нову вчительську спільноту на основі колективу Марківського ліцею «КРОК» – опорного закладу освіти Марківської громади. Наш колектив сьогодні – це 27 вчителів із Марківського, Бондарівського, Кабичівського, Кризького, Ліснополянского ліцеїв та Марківської гімназії Марківської селищної ради, міста Попасної, Сіверськодонецька, Львівської області.

Для подолання **навчальних утрат** колегіально ухвалено дієві рішення та визначено напрями роботи:

- *оцінка ситуації та аналіз існуючих потреб, які вимагали:*
 - проведення всебічного аналізу ситуації в освітньому просторі закладу;
 - виявлення сильних і слабких сторін, проблемних зон;
 - оцінка потреб учнів, учителів та батьків щодо дистанційного навчання;
 - аналіз наявних ресурсів (технічних, педагогічних, фінансових);
- *обговорення шляхів щодо створення сприятливих умов для дистанційного навчання, які насамперед потребували:*
 - повної конфіденційності особистих даних;
 - забезпечення необхідного технічного обладнання для учнів і вчителів;
 - розробки чітких алгоритмів дій для вчителів та учнів щодо організації освітнього процесу в онлайн-режимі;
 - створення єдиного освітнього простору, який об'єднав би всіх здобувачів освіти (якими стали навчальні платформи HUMAN та Discord);
 - впровадження сучасних педагогічних технологій, які б дозволили зробити дистанційне навчання цікавим та ефективним.

Організація дистанційного навчання здійснюється відповідно до чинного законодавства та Положення про дистанційне навчання в Марківському ліцеї «КРОК».

Навчання в ліцеї відбувається на освітній платформі HUMAN, де передбачено всі умови дистанційного навчання, а саме:

- інтеграція платформи до ПАК «АІКОМ», наявність цифрових інструментів;
- ведення документації ліцею в електронній формі (журнали, календарне планування, розклад, щоденники, особові справи учнів тощо);
- постійний доступ до матеріалів уроків та зручність в їх опрацюванні;
- адаптація матеріалів платформи для відображення на різних девайсах (комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон);
- наявність функції коментарів, що дозволяє учням ставити питання, а педагогу надати відповідь, проводити консультації;
- сумісність та інтегрованість з іншими додатками, відеохостингами, електронними сховищами;
- можливість для розміщення навчальних матеріалів та надання рекомендацій щодо їх опрацювання.

З метою реалізації індивідуального підходу, дотримання безпекової ситуації для учнів із тимчасово окупованих територій та учнів, які перебувають за кордоном, освітній процес здійснюється в синхронному й

асинхронному форматах відповідно до розкладу онлайн-занять на платформах HUMAN та Discord. Учні мають змогу опрацьовувати викладений матеріал у зручний для себе час, а онлайн-уроки проводяться вже після завершення навчання в інших школах.

Для забезпечення освітнього процесу в дистанційному форматі ліцей використовує версію системи «HUMAN Школа» з розширеним функціоналом. Питання доступності навчальних матеріалів у текстових, аудіо, відеоформатах вирішено за допомогою створення загальної бібліотеки з навчальними матеріалами на гугл-диску ліцею.

Педагоги постійно підвищують свою майстерність, опановують нові методи й технології. Цікавими ресурсами для цього є онлайн-навчання в Луганському ОІППО, на платформі ГС «ОСВІТОРІЯ» (курс «Наздоженемо: курс про подолання освітніх утрат»), спеціалізоване навчання з використання тьюторських інструментів «Тьюторинговий catch-up у середній школі» та «Тренер для вчителя з тьюторськими компетенціями». Новий досвід є важливим, оскільки дозволяє педагогам запроваджувати індивідуальні навчальні траєкторії для кожного учня та формувати сприятливе середовище для всебічного розвитку здобувачів освіти.

У закладі створено спільноти взаємодопомоги для вчителів (методичні об'єднання) суспільно-гуманітарного, природничо-математичного, художньо-естетичного та фізкультурно-оздоровчого циклів, учителів початкових класів і класних керівників, найпоширенішими формами роботи яких стали психолого-педагогічні консультації, аукціони методичних ідей, тренінги, консультації на актуальні теми, методичні оперативки.

Через обговорення та консультування в спільнотах було обрано для ліцею єдину модель оцінювання за групами результатів учнів НУШ.

Анкетування та опитування, проведені головами методичних об'єднань, чітко вказали на проблемні питання, які лягли в основу методичної проблеми кожної спільноти й систематично проробляються в процесі проведення спільних заходів. Активно ведеться робота з подолання викликів, які постійно виникають в умовах дистанційного навчання. Учителі постійно демонструють різноманітність форм роботи та навички володіння цифровими ресурсами: власних електронних продуктів, розробок уроків, демонстраційного матеріалу. Використовують готову електронну продукцію в освітньому процесі: тести та відеоуроки із завданнями на сайті «Всеукраїнська школа онлайн», платформи IZZI, уроки, створені колегами на каналі YouTube.

Активно ведеться позакласна та позаурочна робота зі школярами. Пе-

дагогічний колектив разом із здобувачами освіти проводить предметні тижні, бере участь в обласних та всеукраїнських заходах (обласні етапи XXV Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика (5 призових місць) та XV Міжнародного мовно-літературного конкурсу імені Тараса Шевченка (3 призових місця), краєзнавчі читання «Героїв пам'ятаємо імена» серед дітей та молоді Луганської області тощо).

Увага приділяється створенню умов для навчання дитини з особливими освітніми потребами, задля цього проводяться консультації фахівцями КУ «Інклюзивно-ресурсний центр» Рубіжанської міської ради, створено команду супроводу, розроблено індивідуальну програму розвитку, визначені критерії оцінювання, обговорюються вимоги щодо обсягів завдань на уроках і виконання домашніх завдань тощо. З дитиною працює асистент учителя та психолог.

Самооцінювання є невід'ємною складовою внутрішньої системи забезпечення якості освіти ЗЗСО, що сприяє виявленню втрат. Протягом 3 років проводиться самооцінювання освітньої діяльності за напрямками: система оцінювання здобувачів освіти (2022/2023 н.р.); педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти (2023/2024 н.р); управлінські процеси закладу освіти (2024/2025 н.р).

Повноцінна й результативна робота колективу неможлива без залучення батьків до освітнього процесу. Для них проведені інформаційні кампанії щодо особливостей дистанційного навчання, роботи навчальних платформ та особливості безпечного навчання для учнів, зокрема з тимчасово окупованих територій.

Важливим напрямом роботи є подолання *психологічних утрат*. За спостереженням психолога ліцею особливо чітко втрати відстежуються, коли змінюється місце проживання сім'ї, посилюється навантаження дитини через примусове додаткове навчання в країні тимчасового проживання родини чи виникає загроза власній безпеці. Це потребує постійного реагування як психолога, соціального педагога, так і класних керівників.

Психологічно підтримати здобувачів освіти допомогла програма «Безпечний простір», участь у якій взяли понад 40 осіб (учні ліцею та діти громади). Наразі матеріали програми адаптовані та використовуються під час групових занять.

Індивідуальна робота залишається незмінним аспектом психолога, за потреби учні ліцею мають змогу звернутися за психологічною підтримкою, використовуючи будь-який доступний їм месенджер.

З метою формування навичок самодопомоги, профілактики шкідливих звичок та неприйнятної поведінки створені чати з психологом у Discord із відповідним контентом. Для надання допомоги дітям у складних життєвих ситуаціях у закладі реалізуються програми «Діти та війна» та «Незвичайна ситуація». На сайті ліцею також створено «Сторінку психолога» з актуальною інформацією, нагадуванням про можливість психологічної підтримки та шляхи її отримання (*на сторінку психолога можна перейти, відсканувавши QR-код*).

На платформі Human для кожного класу створено окрему спільноту «Година психолога» з просвітницькою інформацією, що відповідає психологічним особливостям конкретної вікової категорії, та можливістю поставити проблемне запитання, зберігши при цьому конфіденційність. З метою психологічної просвіти батьків у закладі функціонує «Кабінет психолога», який теж розміщено на Human.

З метою посилення ментальної стійкості педагогів у закладі започатковано роботу психологічної кав'ярні, де обговорюються актуальні проблеми та проводяться вправи для розвантаження, розвитку емоційної гнучкості, саморегуляції та збереження ресурсу. Психолог ліцею активно досліджує адаптаційні проблеми учнів НУШ, проводить опитування та дослідження. В узагальненому вигляді результати презентуються на психолого-педагогічних семінарах, консилиумах задля вироблення спільних рішень та рекомендацій.

Пріоритетом закладу є робота над **виховними втратами**, які було виявлено під час опитування учнів, проведення бесід, а саме: порушення рівня комунікативних навичок та соціальної активності (зниження вміння спілкуватися та висловлювати думку, пасивність у громадському житті, небажання брати участь у колективних справах); залежність від гаджетів та віртуального простору, заміщення живого спілкування онлайн-активністю.

Робота з подолання виховних утрат здійснювалася за декількома напрямками:

- *формування ціннісних орієнтацій, виховання патріотизму, громадянської відповідальності, популяризація прикладів позитивних героїв (історичних постатей, сучасників)*. З цією метою проведена низка загальношкільних заходів: «Герої в серці, добро в долонях» до Дня ЗСУ; інтегрований захід «І на оновленій землі врага не буде супостата» до Дня українського добровольця та вшанування пам'яті Тараса Шевченка. Тради-

ційними стали уроки з поліцейськими за участю працівників ювенальної превенції управління превентивної діяльності ГУНП в Луганській області. Саме вони дозволяють учням та батькам дізнаватися про актуальні зміни в законодавстві, отримувати поради та застереження щодо безпекової ситуації в умовах проведення військових дій, знайомитися з правами та обов'язками всіх учасників освітнього процесу;

- *родинне виховання* спрямоване на залучення батьків до освітнього процесу, проведення тренінгів та консультацій із питань виховання, створення спільних проєктів «школа-родина». Зокрема були проведені батьківський лекторій «Формування екологічної культури: усе починається з родини», онлайн-зустріч «Година батьківського всеобучу. Безпека дітей під час війни. Недопущення вербування дітей та залучення їх до диверсійної діяльності» тощо. Постійно відбувається консультування батьків щодо захисту прав та інтересів дітей, безпекової ситуації учнів на ТОТ, адаптації дітей за кордоном, умов проживання та навчання дітей ВПО;

- *розвиток громадянської активності* передбачає участь у волонтерських проєктах, молодіжних організаціях, проведення заходів соціального служіння (допомога літнім, захист довкілля), формування лідерських якостей. Учительський колектив започаткував акції «Зігрій захисника» та «Солодкі обійми для захисників» і підтримує випускників шкіл громади, що стоять на захисті країни. Учасниками освітнього процесу збираються невеликі посилки з солодощами, гігієнічними наборами, малярськими, листами та виробами учнів. Для учнів також працюють гуртки козацько-лицарського гарту «Джура», «Дивосвіт».

Акцент здійснюється на розвитку навичок медіаграмотності та критичному мисленні як учителів, так й учнів. Вони є активними учасниками різноманітних курсів із медіакультури («Медіаграмотність: як не піддаватися на маніпуляції», «Very Verified», «Подумай двічі»), програм («Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність»), акцій до Всесвітнього дня прибирання («Цифрове прибирання»). Для учнів регулярно проводяться уроки з медіаграмотності.

Ми розуміємо, що освітні втрати – це виклик не лише для адміністрації, але й для кожної родини, кожного учня та вчителя. Наслідки таких утрат можуть бути довгостроковими, і впливають вони не лише на академічні успіхи школярів, але й на майбутній розвиток країни в цілому. Саме тому важливо працювати разом для подолання цих труднощів. Ми вдячні за підтримку батькам, громаді й віримо, що зможемо подолати всі перешкоди на шляху до якісної освіти.

Науково-методичний посібник

**Подолання освітніх утрат:
управлінський досвід закладів освіти
Луганської області**

Укладачі:

О. М. Дуфнік, О. В. Касьянова, Г. О. Коняхіна, І. І. Цимбал

Рецензенти: **І. Я. Жорова, С. В. Королюк**

Підписано до друку 20. 08 2025 р. Формат 60х84/16.

Папір офсетний. Друк цифровий.

Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. 10,5. Обл. вид. арк. 13,5.

Наклад 120 прим. Зам. № 7015.

Віддруковано ТОВ «Білоцерківдрук»,
09117, м. Біла Церква, бульв. Олександрійський 22.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи серія ДК №4053 від 21. 04. 2011 р.

